

Torsdagen den 22 maj fm.
Kl. 12.00

*Regionalpolitiken,
m. m.*

1 § Justerades protokollet för den 13 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1985/86:606–616 till jordbruksutskottet

3 § Föredrogs men bordlades åter
Utbildningsutskottets betänkanden 1985/86:22–25
Näringsutskottets betänkanden 1985/86:21 och 26

4 § Regionalpolitiken, m. m.

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1985/86:13 om regionalpolitiken (prop. 1985/86:100 delvis och 1985/86:125
delvis) samt

näringsutskottets betänkande
1985/86:30 om regional inriktning av löntagarfondstyrelsernas placeringar.

Anf. 1 TALMANNEN:

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 13 och näringsutskottets betänkande 30 debatteras i ett sammanhang.

Anf. 2 ANDERS G HÖGMARK (m):

Herr talman! I dessa tider, då den socialdemokratiska regeringen ofta pekar på och yvs över den positiva utvecklingen av landets ekonomi, visar allt fler tecken på att socialdemokraterna skändligen misslyckats med att förverkliga målet om en balanserad regional utveckling. Av detta misslyckande drar *inte* moderata samlingspartiet den slutsatsen att regeringen uppsätligen driver flyttlasspolitik. Men vi konstaterar att regeringen med sin politik inte lyckas med uppgiften att i detta avseende, trots tider med god ekonomisk utveckling, föra landet mot en mera balanserad utveckling. I det betänkande vi nu diskuterar erkänner utskottsmajoriteten indirekt detta misslyckande.

Om slutsatsen blir att det krävs lågkonjunktur och dålig ekonomisk utveckling för att socialdemokraterna skall kunna klara målet om en bättre balanserad regional utveckling, framstår utsikterna för de mer perifera regionerna i landet som tämligen tröstlösa med den socialdemokratiska politiken. Det går inte att klara balansen i en högkonjunktur. Då är frågan – jag har ställt den tidigare i denna kammare: Måste det till en dämpad konjunkturutveckling för att socialdemokraterna skall kunna klara den regionala balansen?

Herr talman! Under de senaste åren har vi utan tvivel fått se exempel på växande regionala obalanser. Utvecklingen har i all korthet tagit sig uttryck i snabbare utflyttning av befolkningen från vissa län och särskilt från vissa kommuner. Inflyttningen till Storstockholmsregionen har åter tagit fart. Enligt en nyligen publicerad rapport från industriverket kan i dag alla län uppvisa utflyttningsöverskott gentemot Storstockholmsregionen. Man får gå tillbaka till 1950- och 1960-talen för att redovisa motsvarande dystra siffror för landet i sin helhet. Och det har som vanligt varit människor i 18-40 års ålder som flyttar med sina barn. Det gör situationen utomordentligt allvarlig för dessa regioner.

I ett stort antal kommuner och län har andelen personer i produktiv ålder blivit så liten och andelen äldre blivit så stor att det ställs orimliga krav på den yngre generationen för att klara försörjningen av de äldre. Det dystra, herr talman, är – det borde utskottets talesman och även industriministern notera, vilket de säkert gjort – att ingenting tyder på att den politik som utskottsmajoriteten står bakom på något påtagligt sätt skulle ändra på denna utveckling. Ingenting tyder på att utvecklingen mot större regionala obalanser med den politik som nu förs kommer att förändras och brytas.

Det är därför utomordentligt anmärkningsvärt att det har varit ett så stort ointresse i utskottet för en reell sakdiskussion om de här frågorna. Alla förslag som förts fram i form av motioner – som alltså inte burit propositionens signum – har nästan sömngångaraktigt avstyrkts. Jag vill påstå att ärendets sakbehandling definitivt inte har gagnats av detta.

Så gäller exempelvis förslag från flera partier att kraftigt höja det samlade länsanslaget. Trots ett uppenbart intresse från de tre icke-socialistiska partierna och från vpk samt från ett stort antal socialdemokratiska riksdagsledamöter som tillika är ledamöter i länsstyrelserna i bl. a. Norrlandslänet, har intresset från socialdemokraternas sida inte funnits för att i en sakdiskussion hitta en gemensam plattform.

Man kan nog säga att med tanke på den oro för de växande regionala obalanserna som dessa motioner har gett uttryck för är det – jag vill upprepa det – anmärkningsvärt att den socialdemokratiska utskottsmajoriteten inte har velat diskutera dessa frågor, vilket borde ha avsatt spår i utskottsbetänkandet. Förslaget från de tre icke-socialistiska partierna att i form av en parlamentarisk kommission snabbt och konkret se över dessa frågor har likaså mötts med kallsinnighet. Vi moderater måste ställa oss frågan om det är prestige eller sakskäl som väglett den socialdemokratiska utskottsmajoriteten. Herr talman, jag kommer senare i mitt anförande att återkomma till förslaget om en regionalpolitisk kommission.

Jag tror inte att socialdemokraterna uppsätligen driver en politik som leder

till växande obalans – jag vill understryka detta. Därför har vi från moderata samlingspartiet blivit alltmer övertygade om att för att ha någon reell möjlighet att få till stånd en utveckling som präglas av en bättre regional balans måste ett annat total- och helhetsperspektiv föras in i debatten.

Visst kan man erhålla litet bättre sysselsättning i någon enskilda kommun eller kanske några flera med industristöd av det ena eller andra slaget, men i ett större och längre perspektiv bryter inte den typen av tämligen slentrianmässigt industristöd den mera storskaliga utvecklingen mot större regionala obalanser.

Jag tycker det är angeläget att framhålla att för att kunna astadkomma någonting väsentligt bör man analysera hur och varför obalanserna uppkommit och kan förväntas bestå. En slutsats man kan dra av en sådan analys är att regionalpolitik i mera snäv budgetteknisk bemärkelse endast i någon mån har påverkat och framöver kommer att påverka dem. Det är inte första gången dessa tankar förs fram – jag har tidigare vid flera tillfällen pekat på detta.

Den tid är förbi då man på ett storstilat sätt kunde påverka den regionala utvecklingen med industristöd. Det är den totala effekten av beslut inom olika politiska områden som blir avgörande.

Jag skall ta några exempel, som jag tror är av speciell strategisk betydelse, där jag menar att den socialdemokratiska politiken misslyckats och där en annan typ av politik, t. ex. den som moderata samlingspartiet har fört fram, bättre skulle gagna en regionalt balanserad utveckling.

Det är inget tvivel om att beslut inom utbildningssektorns område har varit och fortfarande är av största betydelse. Uppbyggnaden av vårt skolsystem, både grundskola och gymnasieskola, under 1950- och 1960-talen har definitivt inneburit en koncentrationsprocess som hårt har drabbat län med svagt befolkningsunderlag. Den praktiska gymnasiala yrkesutbildningen är ett exempel. Den har, i alla fall under 1960-talet och fram till mitten av 1970-talet, ganska envetet koncentrerats till de utpekade gymnasieorterna. Nu har det blivit en bättring, bl. a. tack vare insatser från den borgerliga regeringens sida, och den nuvarande regeringen har fortsatt på denna mjukare linje. Men det har varit en ganska förödande utveckling för vissa regioner som gått miste om bra gymnasial yrkesutbildning på grund av att man inte varit utpekad som gy-ort.

Det är inget tvivel om att exempelvis beslut om regionsjukvårdens specialisering, dimensionering och lokalisering haft en avgörande betydelse för expansionen i ett antal områden i Sverige. Umeå kan tas som ett exempel.

Skattepolitiken är ett annat område som varit av central betydelse. Det är inget tvivel om att det nuvarande skattesystemet klart gynnar tvåförsörjarfamiljer och klart misshandlar – jag vill säga det, herr talman – de familjer som under kortare eller längre tid har bara en försörjare utanför hemmet, med en förvärvsinkomst. Den skattepolitiken har på ett utomordentligt sätt försvårat eller omöjliggjort att rekrytera kvalificerad arbetskraft till tätorter med smal arbetsmarknad.

Det är märkligt att inte socialdemokraterna, som säkert förstår dessa problem, i utskottet vill diskutera förslag som syftar till att på något sätt se över hur man genom skattesystemet kan få en bättre tingens ordning.

Vi kan ta skattepolitikens effekter på företagen. Det är inte första gången

som vi diskuterar det. Men det är inget tvivel om att det nuvarande systemet med arvs-, gåvo- och förmögenhetsskatt samt skatt på arbetande kapital i småföretag definitivt har drivit fram en utveckling där småföretagen varit tvingade att sälja sig till investmentbolag och andra koncerner. De har sedan, efter att ha stuvat om litet grand bland olika funktioner, flyttat bort kvalificerade funktioner till huvudkontoren i storstadsregionerna. Kvar står då det solida familjeföretaget som en renodlad produktionsenhet. Arbetsmarknaden på små orter har tunnats ut.

Denna utveckling kan inte ha varit främmande för utskottsmajoriteten eller industridepartementet, med industriministern i spetsen. Och jag har en bestämd känsla av att industriministern är mycket medveten om den situationen. Det må väl vara några dunkla fördelningspolitiska motiv som gör att han ändå – när han ser utvecklingen – tvingas att ha kvar ett skattesystem som direkt motverkar syftet med en bättre balanserad regional utveckling.

Andra områden som är centrala för den regionala utvecklingen och som inte direkt är kopplade till regionalpolitiken i snäv budgetteknisk bemärkelse är trafikpolitiken, datapolitiken, telepolitiken och jordbrukspolitiken.

Med tanke på den diskussion som förs om Norrlandsstödet kan jag markera från moderaterna att vi kommer att göra gällande att just Norrlandsstödet skall föras på regionalpolitikens konto. Vår tanke är att det finns klart regionalpolitiska motiv för att göra större och mer omfattande satsningar på Norrlandsjordbruket.

Det är självklart att det även utanför det politiska beslutsfattandet, inom den enskilda sektorn, fattas en lång rad beslut av central betydelse för regionalpolitiken.

Inom den offentliga sektorn finns också en annan bit som det kan vara av intresse att se på. Det är de stora penningströmmarna, transfereringarna, inom den offentliga sektorn från staten till kommuner och landsting. Det gäller också socialförsäkringssektorns stora transfereringsströmmar och självfallet även löntagarfondernas kapitalströmmar.

Jag har utomordentligt svårt att se att exempelvis löntagarfondernas kapitalströmmar skulle gynna glesbygden och de mindre företagen. Jag vill direkt påstå – det gör de tre borgerliga partierna gemensamt – att systemet med löntagarfonder, oaktat vad man tycker om dem – och det är välkänt vad de borgerliga partierna tycker – fungerar på det sättet att man definitivt dränerar de regioner som man inom regionalpolitiken vill sätta i första hand och gynna. Det motverkar klart ett regionalpolitiskt syfte. Studier visar också att det finns klara tendenser till att systemet för transfereringar mellan stat och kommun missgynnar de mindre, befolkningsglesa kommunerna och gynnar de befolkningstarka regioner som snabbt har möjligheter att omsätta olika reformer. Transfereringssystemet tenderar alltså att missgynna små kommuner och kommuner i regionalpolitiskt utsatta områden, i direkt konflikt med regionalpolitikens intentioner.

På område efter område kan man således, herr talman, peka på att andra politikområden, med den politik som socialdemokraterna för, direkt paverkar och motverkar regionalpolitiska syften. Därför menar vi från moderata samlingspartiet att det är nödvändigt med ett helhetsperspektiv på regionalpolitiken. Det går inte att isolera den i snävt budgetteknisk bemärkelse på det sätt som så länge har skett.

Utvecklingen har också, för att snabbt avsluta detta avsnitt, koncentrerats till ett fåtal regioner, Stockholm Uppsala, Göteborg, Malmö-Lund, Linköping samt Umeå-Luleå. Främst gäller detta utveckling av system och mjukvara samt dataindustri med koppling till bioteknik.

Det finns en motsatt kraft – vissa storföretag kan ibland lägga ut tillverkningsuppdrag på mindre företag och underleverantörer och utnyttja den moderna teknikens kommunikationsmöjligheter – men denna kraft är inte så stark som den andra. Resultatet blir en fortgående koncentrationsprocess. Det innebär växande regionala obalanser, både kvantitativt och kvalitativt.

Efter en sådan här genomgång av olika strategiska områden som påverkar den regionala utvecklingen framstår det för oss moderater som tämligen uppenbart att merparten av den regionalpolitiska medelsarsenal som vi under dagen skall debattera och fatta beslut om endast marginellt kan påverka och bryta utvecklingen mot en tilltagande regional obalans.

Som framgår av flera reservationer som rör regionalpolitikens mål och inriktning delas denna uppfattning av centerpartiet och folkpartiet.

Om man skall döma av de inlägg som industriministern och andra statsråd under senare tid har gjort i dessa frågor, förefaller det som om även socialdemokraterna har börjat ansluta sig till detta synsätt.

Logiken kräver att denna växande insikt också tar sig uttryck i någon form av praktisk hantering av frågan.

Som framgår av betänkandet har centerpartiet önskemål om en regionalpolitisk utredning.

Ett antal socialdemokratiska ledamöter med Arne Nygren som första namn för fram tanken på en regionalpolitisk kommission, som med ett vidare synsätt som utgångspunkt skall redovisa förslag avseende skogslänen. Liknande tankar återfinns i en vpk-motion.

Det tre icke-socialistiska partierna har gemensamt fört fram tanken på en regionalpolitisk kommission.

Tyvärr, och märkligt nog, har det inte gått att få utskottets socialdemokratiska ledamöter med på några av dessa tankar, trots att socialdemokraterna redovisar att man hyser oro inför utvecklingen. De nöjer sig med att hänvisa till det regionalpolitiska rådet, som industriministern avser att dels förändra sammansättningen av, dels aktivera. Det sistnämnda är faktiskt en bekräftelse på att det har funnits skäl för kritiken mot regeringens sätt att hantera de regionalpolitiska frågorna.

Jag kan, herr talman, bara konstatera att det från utskottsmajoritetens sida har varit viktigare att visa lojalitet mot den sittande regeringen än att seriöst diskutera de allvarliga frågor som man i själ och hjärta är djupt oroad av.

Som framgår av reservation 7 föreslår vi moderater, tillsammans med centern och folkpartiet, att regeringen tillsätter en regionalpolitisk kommission under statsministerns ledning.

Kommissionens uppgifter skulle vara

- att öka medvetenheten om de regionala obalansproblemen,
- att inspirera till nya och okonventionella åtgärder för att vända utvecklingen,

- att behandla de regionala resursfördelnings- och samordningsfrågor som inte ankommer på det regionalpolitiska rådet.
- att revidera den hittills förda regionalpolitiken och
- att studera och värdera den ekonomiska tillväxtens betydelse för den regionala utvecklingen.

Det är angeläget att understryka att denna kommission måste arbeta över ett brett fält samt överväga och lägga fram förslag inom skilda politikområden som påverkar förutsättningarna för den regionala utvecklingen.

Kommissionens arbete skall vara tidsbegränsat – inom två år skall den ha slutfört sitt uppdrag.

Kommissionen skall ha en bred förankring och vara parlamentariskt sammansatt.

För de partier och de grupper av riksdagsmän, inte minst de som tillhör det socialdemokratiska regeringspartiet, som säger sig vara oroade över växande regionala obalanser och tilltagande utflyttning från skogslänen borde det vara ganska naturligt att stödja detta förslag. Om socialdemokraterna avvisar detta mera breda angreppssätt för att råda bot på de regionala obalansproblemen innebär det enligt vår mening att de accepterar utvecklingen med utflyttning från delar av landet och att de på det sättet ställer sig vid sidan om och avsäger sig möjligheten att påverka utvecklingen.

Det finns nu skäl för socialdemokraterna att självkritiskt fråga sig: Om vi med vår socialdemokratiska politik i en tid av högkonjunktur misslyckas med att uppnå en balanserad regional utveckling, vari ligger då felet?

Jag frågar: Krävs det lågkonjunktur, industriministern och Lars Ulander, för att ni socialdemokrater med er politik skall lyckas häva utvecklingen mot växande obalansproblem?

Jag är övertygad om att socialdemokraterna vid litet närmare eftertanke kommer att upptäcka att den förda politiken på ett antal av de politikområden som jag varit inne på missgynnar inte minst skogslänen. Genom att socialdemokraterna så ensidigt satsar på enhetliga kollektiva eller offentliga systemlösningar har kommuner med mindre tätorter och stor andel landsbygdsbefolkning missgynnats. I besparingstider med nedskärningar inom den offentliga sektorn kommer dessa landsdelar att ytterligare drabbas. Här har inte givits utrymme för en alternativ enskild service- och tjänstesektor, som ändå i någon mån finns i de mer expansiva regionerna.

När den socialdemokratiska indragningspolitiken sveper över landets kommuner och landsting sugs miljardbelopp bort, vilket får till följd en allt sämre service från den offentliga sektorn, utan några alternativ på den enskilda sidan. Förutsättningarna för dessa alternativ har ju socialdemokraterna definitionsmässigt tagit bort, inte minst i de socialdemokratiskt styrda länen.

Herr talman! Jag har avsiktligt valt att inte kommentera reservation för reservation. Mina kolleger Ingrid Hemmingsson, Erik Holmkvist och Björn Körlof skall närmare gå in på de avsnitt som rör de regionalpolitiska medlen, glesbygdens särskilda problem, Norrlandsfrågorna samt Bergslagen.

Jag hoppas, herr talman, att jag med mitt inlägg gjort det helt klart att vi moderater önskar se en ny inriktning av politiken över hela fältet i syfte att

uppnå en mer balanserad regional utveckling. Jag tror uppriktigt att också andra partier önskar se en sådan utveckling.

Otvivelaktigt skulle det vara befriande om industriministern eller Lars Ulander – i det här avseendet sätter jag kanske mitt hopp till i första hand industriministern – under debattens gång kunde öppna för en dialog från de utgångspunkter jag talat om, vilket den socialdemokratiska utskottsmajoriteten ej har varit förmögen till. Vågar vi uttrycka den förhoppningen att industriministern på sitt sedvanligt entusiastiska och prestigefria sätt vill ta emot moderata samlingspartiets och kanske även andra partiers öppna hand och erbjudanden i den här frågan?

Jag försäkrar, herr talman, att vi från moderata samlingspartiets sida på allt sätt skall hjälpa industriministern att dra upp den socialdemokratiska utskottsmajoriteten ur dess hopplöst nerkörda hjulspår.

Avslutningsvis: Många människor följer med intresse dagens debatt om regionalpolitiken. Många socialdemokratiska ledamöter i denna kammare vill snarast se en annan tingens ordning. Många socialdemokratiska landstings- och kommunalråd, bl. a. i de sju skogslänen, är otåliga och vill se utvecklingen vända. De vill ha en regionalpolitik värd namnet. Ännu fler är de människor som skulle vilja bo kvar i eller flytta hem till trakter där de känner att de har sina rötter.

Vi moderater ställer oss då frågan: Vad är det som får den socialdemokratiska utskottsmajoriteten och ytterst den socialdemokratiska regeringen, med industriministern som ansvarig för regionalpolitiken, att tveka när det gäller att handla och att agera över ett bredare fält?

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till samtliga de reservationer som bär moderata ledamöters signum samt i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 3 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Den oro som finns ute i landet över den regionalpolitiska utvecklingen har kommit till uttryck bl. a. i de över 100 motioner som vi nu har att behandla. Inget enskilt ämne ger anledning till så många förslag i riksdagen. Den långa debatt som nu har påbörjats är ett uttryck för den vända som många ledamöter känner i egenskap av företrädare för olika landsdelar. Senaste vintern har vi kunnat följa en försämrad utveckling. I dramatiska tidningsrubriker har stått att läsa: Bergslagen blöder. Norrlands inland på väg att utarmas. Sydöstra Sverige svårt utsatt. – Även om karikatyren kan bli väl skarp i en tidningsrubrik avslöjar den ändå ett nytt mönster. Situationen påminner mycket om 1960-talets flyttlasspolitik men ändå med en viktig skillnad. Då var det framför allt Norrlands inland som drabbades av avtrappning av industri och befolkning. Nu har vi en liknande utveckling också i södra Sverige, särskilt accentuerad i Blekinge län men också oerhört påtaglig i t. ex. Bergslagen.

En dramatisk försämring av den regionala balansen har skett de senaste åren. Under perioden 1976–1980 hade skogslänen ett inflyttningsöverskott på nära 18 000 personer. De följande åren 1981–1985 hade detta vänts till ett underskott på omkring 11 000 personer. Då är att observera att nära hälften av denna utflyttning hänförs enbart till det senaste året, dvs. 1985. Allvaret i

utvecklingen stryks under av det förhållandet att de flyttande i huvudsak är ungdomar. Särskilt ogynnsam är utvecklingen i Norrlands inland.

Den försämrade regionala utvecklingen har inneburit att befolkningskoncentrationen har blivit allt starkare och till allt färre punkter. Nu är det framför allt Stockholmsregionen som upplever en mycket kraftig expansion.

Jag fick i min hand en specialstudie från statens industriverk, som presenterades förra veckan. Man har specialgranskat befolkning, sysselsättning 1980–1990 och befolkningsomflyttning 1968–1985. I studien konstateras bl. a.:

På 1970-talet gick flyttströmmen ut från Stockholm. Sysselsättningen ökade i andra landsändar. Nu har pendeln slagit kraftigt tillbaka. Nu flyttar folk från hela landet till jobben i Stockholms län.

Över hela landet tappar s. k. industrikommuner sysselsättning och folk.

Vidare konstaterar studien att det under perioden 1980–1984 var 14 län som hade större inflyttning än utflyttning. Men 1985 är det bara fem län utöver storstadslänen bara Hallands län och Uppsala län – som ökar.

I en kommentar säger chefen för SIND:s regionala enhet: "Vår studie bekräftar och understryker allvaret i de siffror som pekar på en ny väg av utarmning av stora delar av landet. För detta fortsätta blir framtiden ytterst besvärlig i glesbygden och på de mindre industriorterna."

Detta säger alltså regionalchefen Tage Levin. Han avslutar sin kommentar med följande: "Mest oroväckande i studien är det tydliga trendbrott som det innebär att utvecklingen i slutet av 70-talet med utflyttning från Storstockholm nu har vänt. Flyttlassen går åter in mot storstäderna, framför allt till Stockholm."

Sa långt industriverkets regionalpolitiske chef.

Herr talman! Det finns inga enkla lösningar på de problem som här skisserats. Regionalpolitik är svårt. Det behövs ett långsiktigt arbete och en god portion tålamod, men det behövs också en handfast strategi för att ta sig an problemen. I det korta perspektivet behövs något av en nationell samling, där också regeringen engagerar sig på ett helt annat sätt än tidigare. Det är mot den bakgrunden som man i flera motioner väckt tanken på att över något eller ett par år upprätta en regionalpolitisk kommission. För att få en bred förankring bör kommissionen vara parlamentariskt sammansatt med ledande företrädare för de politiska partierna, regeringen, näringslivet och de fackliga organisationerna. I reservation nr 7 har vi skisserat hur ett sådant arbete skulle kunna gå till. Utöver att kommissionens arbete skulle slutföras inom en relativt begränsad tidsperiod har vi pekat på att kommissionen inte enbart skulle begränsa sitt arbete till det i snäv mening regionalpolitiska fältet utan också överväga att lägga fram förslag på andra områden som påverkar förutsättningarna för den regionala utvecklingen.

Herr talman! Jag har förståelse för om kammarens ledamöter inte hunnit i detalj läsa in hela detta omfattande betänkande. Jag skulle emellertid vilja uppmana kammarens ledamöter och även den närvarande regeringsföreträdaren att läsa reservation nr 7. I denna tar man upp den kanske mest angelägna punkten i hela betänkandet, dvs. hur vi snabbt med gemensamma krafter skall kunna gripa oss an problemen med en rad obalanser som så svart plägar flera regioner i vårt land. Reservation nr 7 har ett angeläget ärende.

Den är värd kammarledamöternas stöd vid omröstningen.

För drygt halvvannan månad sedan – nämligen tisdagen den 1 april – hölls här i kammaren den förmodligen längsta regionalpolitiska interpellationsdebatten någonsin. Industriministern, som då var den flitigaste debattören, visade – även om han i sak stundtals var pressad – en stor öppenhet för de synpunkter som fördes fram. Industriministern underströk den samstämmighet som rådde och det faktum att det inte finns några enkla lösningar eller genvägar när det gäller de regionala problemen. Att snabbt hitta radikalt andra verktyg i regionalpolitiken lär inte vara möjligt. Men industriministern höll med om att nuvarande medel behöver både utvecklas och effektiviseras på en rad områden och att detta arbete måste ske på bred front. Han avslutade den åtta timmar långa debatten med att mana till uppslutning kring de här frågorna. Industriministern slog också fast att i det arbetet behövs alla. ”regering och riksdag sammantagna”. Om industriministern menade allvar med sina inlägg den dagen – och jag vill gärna tro det –, tyder det på att det finns en öppenhet och en konstruktiv grund för att en regionalpolitisk kommission skall kunna kanalisera och utvärdera de uppslag som onekligen finns på detta område.

Slutligen vill jag säga att jag tror att det vore psykologiskt riktigt att tillsätta kommissionen. På det sättet skulle vi nog kunna få en aktiv medverkan från ledande företrädare för både regeringen och samtliga riksdagspartier. Det gäller också näringslivet och parterna på arbetsmarknaden. Detta markerar att vi tar allvarligt på larmsignalerna från olika delar av landet. Eventuell partiprestige bör således för landets bästa läggas åt sidan. Vi får ju ett organ som med stor tyngd kan påverka de större företagen, de centrala myndigheterna m. fl. att göra sitt yttersta när det gäller en lokalisering av verksamheter till de utsatta delarna av landet.

Jag vill säga till industriministern och övriga socialdemokrater i denna kammare: Vi har långt kvar tills vi i dag kan ta ställning till hemställan i detta betänkande. Man har således fortfarande tid att tänka om, att tillmötesgå inte bara oppositionens utan även de många norrländska socialdemokraternas önskemål. Det gäller även Norrlandsförbundet, som också har hävdat att en kommission behövs.

Det finns ytterligare två inslag i regionalpolitiken som vi i folkpartiet finner angelägna. Det ena är att de regionalpolitiska medlen skall vara mer generella och det andra är att de regionalpolitiska besluten skall läggas så nära berörda människor som möjligt. Bland de generella medlen finns avgiftsnedsättningen för de sociala arbetsgivaravgifterna. I dag gäller det Norrbottens län. Från folkpartiets sida menar vi att man när det gäller avgiftsnedsättningen borde följa en linje som innebär att man utgår från svårighetsgraden i regionen och inte från länsgränsen. Det är alldeles uppenbart att kommuner som Sorsele i Västerbotten och Berg i Jämtland har en mycket svårare situation än kustkommuner som Piteå och Luleå. Därför behöver stödområdet ändras när det gäller avgiftsnedsättningen.

En viktig resurs i regionalpolitiken, och kanske den mest användbara resursen, har varit det s. k. länsanslaget. Inte minst genom sin decentralistiska uppläggning har länsanslaget kunnat nå ut på ett sätt som inte varit möjligt för en central myndighet. Den regionala och lokala kunskapen om både

Prot. 1985/86:148
22 maj 1986

*Regionalpolitiken,
m. m.*

behov och möjligheter har inneburit att relativt små medel har kunnat göra stor nytta. Inför rapporter om att varje ny arbetsplats på vissa industrier kanske kostar ett par miljoner kronor framstår länsanslaget som ett oerhört billigt och effektivt instrument. Vi i folkpartiet har föreslagit en uppräknig av länsanslaget med 100 milj. kr. Alla oppositionspartier har föreslagit förstärkningar – både mindre och större än vad folkpartiet föreslår. Det föreligger alltså en majoritet här i riksdagen för ett förstärkt länsanslag. Min förhoppning är att industriministern i denna debatt visar att regeringen har tagit intryck av denna faktiska majoritet för högre anslag. Av bl. a. länsrapporter och motioner kan man utläsa att det inte saknas uppslag som skulle kunna förverkligas om bara medel fanns.

Ett ytterligare skäl för att höja anslaget borde vara förslaget i kompletteringspropositionen att stöd skall kunna utgå till bensinstationer i glesbygd för investeringar i samband med övergången till blyfri bensin och att de skall finansieras inom de ramar som gäller för anslaget Regionala insatser m. m. Utskottet har av länsstyrelsen i Jämtlands län uppmärksammat på att länsanslaget där inte räcker till om dessa investeringar dessutom skall finansieras med detta anslag. Jag vågar kanske tro att i varje fall vår värderade kollega i utskottet från Jämtland, Marianne Stålberg, har tagit intryck av sin egen länsstyrelses uppfattning i denna fråga.

Låt oss under dagens lopp samlas kring de alternativ som ger en förstärkning av länsanslaget. Det vore angeläget att riksdagen förmådde ena sig i en sådan samling kring ett beslut som snabbt skulle komma svaga regioner till hjälp – en hjälp som framför allt ges i småskalig form och där besluten ligger nära människorna.

En svårighet med regionalpolitik är att det inte finns något facit. Också andra länder, som har haft betydligt mindre regionala problem än vi, har lyckats mindre väl. En erfarenhet som vi kan dra av de senaste 20 årens regionalpolitik är att regionalpolitik i vid och god bemärkelse inte kan begränsas till det regionalpolitiska anslaget. Därför är det viktigt att se vad som händer på andra områden, t. ex. på de samhällsekonomiska och de näringspolitiska fälten.

Mycket talar för att regeringens högra hand inte vet vad den vänstra gör. På annat sätt kan inte tolkas de förändringar som nu sker på en rad områden. När regeringen säger att man har förstärkt och förbättrat regionalpolitiken reduceras det påståendet högst väsentligt av det faktum att regeringen vill ta bort 100 milj. kr. från stödet till länstrafiken. En sådan neddragning slår särskilt hårt mot de geografiskt stora men befolkningsglesa kommunerna. Relativt sett slår det hårdare mot Storuman än mot Umeå – det är alltså regionalpolitiskt förkastligt.

Ett annat område är stödet till jordbruket i norra Sverige, det s. k. Norrlandsstödet. Här vill regeringen ta bort nästan två tredjedelar av det föreslagna mjölkstödet i Bergslagen. Inte nog med annan återlätning som har skett i de bygderna, nu skall också mjölken från korna i Bergslagen sina! Från folkpartiets sida har vi motsatt oss en sådan utveckling, och därför föreslår vi en uppräknig av både Norrlandsstödet och länstrafikanlaget – en uppräknig på omkring en kvarts miljard kronor.

På andra områden har vi föreslagit positiva förändringar. Dit hör t. ex.

förslagen om kombinationssysselsättningen i jord och skog, förändring av jordförvärvslagen så att deltidjordbruk i näringspolitiskt svaga områden skall få en chans.

Persontransportstödet vill vi skall omfatta småföretagarna och inte bara storföretagens direktörer. En reformering av teletaxorna finner vi angelägen i arbetet för ett rundare Sverige. Att bevara de små skolorna i glesbygd är för folkpartiet en hjärtefråga, och därför har vi föreslagit särskilda medel.

På det kulturpolitiska fältet har vi från folkpartiets sida aktivt medverkat till att den nya rikskanalen vid Sveriges Radio skall flyttas från Stockholm ut i landet. Strikt regionalpolitiskt kan det ses som en marginell sak, men det är en nyttig markering av riksdagen mot regeringen, som uppträtt så halvhjärtat i sin lokaliseringspolitik. Vi har exempel på det i det betänkandet i reservationerna 14 och 15. Det gäller bl. a. statistiska centralbyråns lokalisering.

Herr talman! Jag utgår från att industriministern ser det som en av sina viktigaste uppgifter att bevaka att besluten på alla politikens områden fattas med hänsyn till de regionala konsekvenserna. Jag skulle därför vilja fråga industriministern om exemplen med länstrafiken och mjölkstödet, som jag har pekat på: Vilket inflytande kan industriministern i sin egenskap av ansvarig för regionalpolitiken ha över de besluten? Hur gar resonemangen egentligen i regeringskretsen, sett med regionalpolitiska glasögon?

Under den senaste konjunkturperioden har vi lärt oss en sak till. En förhållandevis hög sysselsättning och en högkonjunktur är inte någon garanti för regional balans. Det finns snarare tecken på att obalansen kan öka i en sådan situation, och därför är det viktigt att regionalpolitiken kan skära igenom olika konjunkturbilder. Det är viktigt att regionalpolitiken är långsiktig och tålmodigt hanterad. Från folkpartiets sida har vi sammanfattningsvis i detta betänkande fokuserat tre områden som vi finner särskilt angelägna.

- Värdet av den generella regionalpolitikens inriktning.
- Besluten måste fattas så nära människorna som möjligt. Därför är länsanslaget en så viktig del i regionalpolitiken.
- Den regionalpolitiska kommissionen behöver snabbt komma i konstruktivt arbete.

Sammanfattningsvis har vi kritiserat regeringen för att den inte tar detta helhetsgrepp som innebär att vi kan få en förbättrad regional utveckling. Regionalpolitiken har brister, men mycket går att förbättra. En hel del är dessutom angeläget att förenkla. Även om regionalpolitiken, precis som arbetsmarknadspolitiken, aldrig kommer att bli annat än ett komplement till den förda ekonomiska politiken och näringspolitiken kommer den ändå inom överskådlig tid att vara helt avgörande för vissa bygders existens. Jag tror att det finns en rad rationella skäl för att vi håller de svenska bygderna levande och livskraftiga. I detta ligger en vittgående kulturell dimension, och det finns kanske rent av ett varmt mänskligt intresse av att detta blir möjligt, dvs. att förverkliga den högtidliga målsättning som vi är överens om när det gäller den svenska regionalpolitiken – att ge arbete, service och en god miljö i hela landet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de reservationer där folkpartiet finns med bland förslagsställarna och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 4 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Min verklighet består i att antingen vara arbetslös i Borlänge eller bostadslös i Stockholm.

Så beskrev en ung flicka för en tid sedan sina erfarenheter av den tredje vägens politik. Hon är inte ensam om att leva i denna brutala verklighet. Under 1985 flyttade ca 11 000 personer till Stockholm. Av dessa var 8 000 i åldern 16–24 år. Under de månader som gått av detta år har strömmen fortsatt, och de bostadssökande ungdomarna i Stockholm har fått sällskap med ytterligare några tusen.

Flytlasspolitiken är på väg att leda till en nationell kris. Efter regerings-skiftet 1982 har de sju skogslänen förlorat närmare 20 000 personer. Samtidigt har Storstockholm ökat med närmare 40 000. I många avfolknings-bygder sprider sig en känsla av hopplöshet. Det är ungdomen som flyttar och därmed framtiden.

I storstäderna växer köerna, och de inflyttade ungdomarna tvingas leva ett slags nomadliv, där tillfälliga logier och andrahandsbostäder blir lösningar för dagen. Sociala påfrestningar uteblir inte. Vi är snabbt på väg tillbaka till 1960-talets situation då planerarna tvingades ge sig på det ena attraktiva grönområdet efter det andra för att försöka skaffa bostäder och trafikleder åt den tidens flyttström.

På inflyttningssorterna liknar alltså läget i dag i långa stycken läget under den förra socialdemokratiska flyttlassepoken under 1960-talet och början på 1970-talet. Det finns dock en viktig skillnad. Trafiktrycket är oändligt mycket hårdare nu än det var den gången. Det finns beräkningar från förra hösten som visar att Stockholms innerstad då trafikerades av 30 000 fler bilar varje dag än året före. Sedan dess har trafikköerna blivit allt längre. Var och en inser vad det betyder för livsmiljön i Stockholm.

En omfattande inflyttning försämrar kraftigt storstadsmiljön. Regeringens medvetna och ensidiga flytlasspolitik är ett hot mot Stockholms skönhet med dess vatten och gröna områden. Det är ett förstahandsintresse för stockholmarna att inflyttningen inte blir större än att det finns bostäder, service och god miljö åt alla. Det är i stockholmarnas eget intresse att inte inflyttningstrycket tvingar fram ständigt nya Klarastrandsleder och nya bostadsområden på dagens grönområden.

Det krävs regionalpolitik för att rädda Stockholm. Detta samband insåg stockholmarna förra gången när inflyttningsvägen höll på att knäcka regionen. Då, liksom nu, var det centern som tog strid för Stockholmsmiljön. Vi tar strid för att utveckla miljö och livskvalitet.

I storstäderna finns det således klara likheter mellan dagens situation och den som rådde på 1960-talet. I avfolkningsområdena är däremot bilden en annan. Avfolkning är numera inte något som gäller bara Norrland eller de s. k. skogslänen, även om situationen där är på väg att bli om möjligt ännu värre. Många bygder har en ålderssammansättning som alltmer liknar medlemsregistren för en pensionärsförening. Det nya är emellertid att i dag är tre fjärdedelar av landet avfolkningsområden. Det är bara något tiotal

större centralorter som håller sin folkmängd eller redovisar ökning.

Under de tre första månaderna i år redovisades allvarliga folkminskningar i län som Gävleborg, Kopparberg, Västmanland, Södermanland, Kalmar, Blekinge och Kristianstad. Att Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland också har stor nettoutflyttning anser socialdemokraterna och en del andra ju närmast som något självklart vid det här laget. Det nya är att nu avfolkas mellan- och sydsvenska orter och landsbygd i snabb takt.

Varför går då utvecklingen så snett för både storstad och flertalet av Sveriges kommuner?

Ja, det är självfallet ingen tillfällighet eller någon i samhället inbyggd naturlag som gett utslag. Nej, det är fråga om en målmedveten politik, förd av ett parti som i för hög grad har storskalig centralism som ett övergripande mål för sitt politiska handlande. Politiken verkar anpassad till storföretag och koncentrationsintressen.

När riksdagen 1982, på Fälldinregeringens förslag, lade fast riktlinjerna för regionalpolitiken yrkade socialdemokraterna med dagens regionalpolitiske minister i täten på att befolkningsmålet för Storstockholm skulle ökas kraftigt i förhållande till regeringens förslag. Detta socialdemokratiska yrkande röstades ner den gången. När socialdemokraterna sedan fick hand om rodret på egen hand efter valet 1982 har de inte tvekat att göra verklighet av de ambitioner de visade upp i opposition 1982.

Industriminister Thage Peterson har vid åtskilliga tillfällen uttalat sin tillfredsställelse med den regionpolitik regeringen för. Han har hävdat i debatter och tidningsartiklar att "den socialdemokratiska regionalpolitiken har gett mycket goda resultat". Ja, nog har den gett resultat, men inte är de goda. Thage Petersons "framgångsrika" politik håller ju på att ödelägga landet. Han och regeringen håller på att "släcka lyset" i stora delar av Sverige, för att citera den socialdemokratiska landshövdingen Hans Hagnell i Gävle.

Hans Hagnell är inte den ende socialdemokraten som är allvarligt oroad över flyttlasspolitikens dramatiska verkningar landet runt. Oron är spridd i vida kretsar. Det vet åtskilliga socialdemokratiska ledamöter av denna kammare. Än så länge har de valt att låta denna oro stanna innanför västen. Det är tydligen så att det är först när de blir landshövdingar och får "eget pastorat" som klarspråket bryter fram.

Vad behöver då göras? Först några övergripande viljeinriktade punkter.

1. Först och främst måste regering och riksdag bestämma sig för att föra en politik som skall utveckla hela vårt land. Regeringens flyttlasspolitik måste ersättas med utvecklingspolitik.

2. Alla departement måste ta ett klart regionalpolitiskt ansvar. Alla verksamheter måste underordnas regionalpolitiken.

3. Näringslivet måste också få klart besked av riksdag och regering att hela landet – inte bara storstäderna – skall utvecklas. När jag på 1970-talet diskuterade regionalpolitik med representanter för Industriförbundet och storföretagen visade de stor förståelse för en balanserad regional utveckling. Tyvärr måste man i dag konstatera att de större företagen efter sina kontakter med regeringen – och efter studier av regeringens politik – har släppt alla regionalpolitiska ambitioner och helt anpassat sig till flyttlasspoli-

tiken. Det krävs därför ett klart besked från riksdagen om att flyttlasspolitik skall ersättas av utvecklingspolitik.

4. Eftersom det sedan 1982 förts en politik som syftat till att den som mycket har skall ha mer måste nu politiken under två tre år inriktas på att regionalt känsliga områden ges litet mer av ett flertal departements resurser, säg två tre års "överprioritering", efter flera år av underprioritering.

Herr talman! Jag vill då gå vidare med att redovisa ett antal allmänt förutsättningsskapande åtgärder på några viktiga sakområden.

1. Samhället måste främja en rättvis kapitalförsörjning mellan landets olika delar. Här vill jag speciellt framhålla att löntagarfonderna är en regionalpolitisk olycka. De innebär att pengar går från små kapitalsvaga företag till de största och rikaste. Fonderna innebär att pengarna går från regionalpolitiskt utsatta områden till koncentrationsorter. Löntagarfonderna måste därför avskaffas också av regionalpolitiska skäl.

2. Små och medelstora företag är basen i en decentralistisk samhällsstruktur. Småföretagens villkor måste därför bli bättre. Byråkrati och krångel måste minskas, skatter och avgifter sänkas. De stora företagen har det bra i Sverige. Nu måste turen komma till de små.

3. Forskning och kvalificerad utbildning måste komma hela landet till del. Norrlandsfonden har visat att den halva av landet som utgör dess verksamhetsområde är satt på undantag. Detsamma gäller områden som Bergslagen och sydöstra Sverige.

4. Den nya tekniken i form av data, elektronik och bioteknik måste komma hela landet till del. Högteknologiska branscher måste spridas utanför universitetsorterna. Nya ekonomiskt fördelaktiga etableringsregler måste införas för regioner som behöver få del av den nya tekniken. Data och elektroniktekniker är till sin natur decentralistiska och kan utvecklas småskaligt. Det är en avgörande skillnad i förhållande till de klassiska industribranscher som burit upp ekonomin under efterkrigstiden. Men den nya tekniken utvecklas i dag så att den driver på koncentrationsutvecklingen. Orsaken är framför allt en bristande vilja att skapa ett decentraliserat samhälle.

5. Utbildningen av tekniker och ingenjörer måste förstärkas utanför universitetsorterna. Det måste finnas god kompetens på alla nivåer. Kvalitetshöjande åtgärder får inte gälla bara civilingenjörsutbildningen.

6. Det måste finnas bra skolor på nära håll. Skolnedläggningarna får inte dra fram genom redan drabbade utflyttningsbygder. De mindre högskolorna måste förstärkas med utbildning och forskning som blir till hjälp och stöd i arbetet att utveckla varje region. De små högskolorna måste utvecklas till regionalpolitiska spjutspetsar.

7. Jordbruk, skogsbruk och fiske är näringsgrenar med stor regional betydelse. Jordbruket står inför stora problem. Dessa måste lösas med utveckling – inte avveckling. Riksdagen har uttalat att skogslänen av beredskaps- och regionalpolitiska skäl skall ha oförändrad jordbruksproduktion. Det förslag som riksdagen i vår skall behandla lever inte på något sätt upp till detta mål. Jordbruksnäringen i skogsbygderna är inne i en akut kris, vars regionalpolitiska och försvarspolitiska verkningar kommer att bli

förödande. Riksdagen måste därför ovillkorligen redan i vår leva upp till sina egna löften.

8. Energipolitiken måste inriktas på ekonomisk utveckling, god miljö och nya jobb där de bäst behövs. Det innebär satsning på förnyelsebara energikällor och effektivare energianvändning. Olja, kol och kärnkraft är "avvecklingsalternativ" som ingen framtid kan byggas på. En satsning på alternativ och effektiv energianvändning leder också till en industriell och teknisk utveckling.

En politik för att utveckla hela vårt land kräver naturligtvis också ett antal direkt företagsinriktade åtgärder. Viktiga förslag i den riktningen är centerns förslag om kraftigt höjda länsanslag, sänkta arbetsgivaravgifter osv. Per-Ola Eriksson kommer senare att konkret redogöra för våra förslag.

De företagsinriktade åtgärderna måste kompletteras med individinriktade. Ordentligt "återflyttningsstöd" bör utgå till dem som flyttar till regionalpolitiskt utsatta områden. En noggrann analys behövs också för att kunna göra det attraktivt för nyckelpersoner att flytta till småorters begränsade arbetsmarknad.

Regional utveckling förutsätter utjämning av kommunalskatten. Dagens orättvisor är ingen användbar grund att bygga på. Genom skatteutjämningen åstadkoms kapitalströmmar i rätt riktning, dvs. till svagare regioner. Det är också en viktig fråga för den enskilde individen. Dagens skillnader i kommunalskatt drabbar enskilda individer orimligt hårt.

Den kommunala skatteutjämningen måste byggas ut till ett system som ger rättvisare skatter i fattigare kommuner. Dagens skatteutjämning måste samordnas med de olika verksamhetsrelaterade bidragen till en helhet som sänker kommunalskatterna i kommuner som farit illa av koncentrationspolitiken.

Hälsö- och sjukvårdspolitiken måste ge likvärdiga ekonomiska möjligheter över hela landet. Läkare och sjukgymnaster måste finnas fast etablerade över hela vårt land. Först då kan man tala om fritt läkarval.

Herr talman! Det behövs en ny viljeinriktning i svensk politik för att vända flyttströmmarna. Regeringen är på väg att "släcka lyset" i stora delar av vårt land. Det otäcka är att också i de områden som Thage G. Peterson och hans regeringskamrater tror sig gynna far folk illa av den förda politiken. För "gles glesbygd och en för tät tätort" är inte bra för någon. Tyvärr är det precis vad den socialdemokratiska regeringen har arbetat för sedan 1982.

Av ett anförande som Thage G. Peterson hållit inför den socialdemokratiska riksdagsgruppen framgår att regeringen nu känner sig klämd från alla håll. Thage G. Peterson säger där: "Vi borde tidigare ha intresserat oss mera för regionalpolitiken." Tyvärr måste jag konstatera att närpå allt vad regeringen gör är till nackdel för den regionala utvecklingen. Det förslag som riksdagen i dag behandlar leder till fortsatt urholkning av regionalpolitiken, dvs. fortsatt flyttlasspolitik. En politik som står vårt lands invånare dyrt.

Herr talman! Vi måste nu få en annan viljeinriktning i politiken. Regering och riksdag måste satsa på att utveckla hela vårt land. Centerpartiet ser gärna att det växer fram något av en nationell samling för att ändra färdriktningen. Bäst vore om alla partier ställer upp bakom det decentraliserade samhället i stället för att främja koncentrationssamhället.

Prot. 1985/86:148
22 maj 1986

*Regionalpolitiken,
m. m.*

Skär inte detta, måste alla människor i de tre fjärdedelar av landet som i dag förlorar ungdomen och därmed en del av framtiden samfällt politiskt och på andra sätt bereda sig på att ta strid för sina bygder, kommuner och län.

Centerpartiet har som enda parti reserverat sig under avsnittet Mål och riktlinjer för regionalpolitiken. Vi anser att en riktig regionalpolitik kan bidra till att lösa landets ekonomiska, sociala och miljömässiga problem. Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1.

Centerpartiet begär en omedelbar omläggning av politiken genom kraftigt höjda anslag till länens utveckling, till länsvägnät, till de mindre högskolorna, bättre och rättvisare kommunal skatteutjämning osv. Åtgärder som kan genomföras direkt bara det finns en majoritet som vill något. Men vi begär också en ny utredning om regionalpolitiken där samlade långsiktiga lösningar och utvecklingslinjer kan läggas fast. Det är nödvändigt med en ny regionalpolitisk utredning. Den socialdemokratiska regeringens oförmåga att klara regional balans har lett till att de nuvarande regionala medlen blivit kraftlösa.

Under tiden den utredningen arbetar fram sitt förslag finner vi det lämpligt att regering och opposition tillsammans dryftar de regionalpolitiska frågeställningarna i en regionalpolitisk kommission.

Centerpartiet har till det regionalpolitiska betänkandet avgivit 21 reservationer och tre särskilda yttranden. Jag ber att få yrka bifall till samtliga centerreservationer samt de reservationer där vi är tillsammans med annat parti.

Avslutningsvis vill jag framhålla att en ny regionalpolitik som centerpartiet begär kommer att föra mångmiljardbelopp till de tre fjärdedelar av vårt land som i dag är utsatta för flyttlasspolitik. De nya miljarderna behöver i statsbudgetssammanhang inte ses som en kostnad, utan det är i hög grad en fråga om att ändra kapitalströmmar och viljeinriktning. Vår politik leder till bättre hushållning med knappa resurser och en högre standard för folkflertalet.

Centerpartiet vill skapa ett samhälle där alla människor kan göra goda insatser var och efter sin förmåga. Då måste dock dagens lät-gå-politik få vika för en politik som utvecklar hela vårt land!

Anf. 5 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Regionalpolitikens huvudmål är att alla människor, oavsett var de bor, skall ges tillgång till arbete, service och en god miljö. Dagens verklighet är fjärran från dessa mål, och vi kan heller inte se några tendenser till att vi skall närma oss dem. Tvärtom ser utvecklingen ut att öka de regionala obalanserna.

När denna debatt betraktas som hembygdens dag är det en ironi som egentligen fastnar i halsen. Debatten om regionalpolitiken handlar om hur vi skall leva, framför allt i våra hembygder. Vidare kan debatten återspegla hur litet de politiska beslutsfattarna påverkar den regionala utvecklingen.

Rullgardinen dras längre och längre ned över Sverige. Norrbotten och Norrland har tidigare övergivits av storfinansens. Nu står Bergslagen i tur.

Bakom de nya flyttningsströmmarna som kommit de senaste åren döljer sig en problematik som uppstår genom industrins och kapitalismens nya

strukturomvandlingsprocess.

Flyttningsströmmarna går från skogslänen, Bergslagen och sydöstra Sverige till landets storstadscentra. Glesbygden blir alltmer drabbad, och allt fler orter och regioner hotas till sin existens.

Inflyttningen till Stockholmsregionen är ju anmärkningsvärd i nuvarande utvecklingsetapp. Av hela folkkökningen 1984 svarade Stockholm för 96 %, och för 1985 var siffran 98 %, dvs. 16 000 personer.

Genom denna folkomflyttning i landet utarmas på ett allvarligt sätt skogslänen, Bergslagen och de andra problemregionerna på ungdomar, utbildade människor och unga familjer. Samtidigt överbefolkas storstadsområdena. Bostadsbrist, sociala problem och liknande uppstår i en process som sker utan några som helst planerade former. Några politiska beslut ligger inte bakom. Det är snarare brist på politiska beslut som tillåter denna utveckling.

Med utgångspunkt från dessa flyttningsströmmar förs nu – som vi inom vpk ser det – en förenklad debatt om regionalpolitik.

Centerns agerande tycks utgå ifrån att om vi på ett diffust sätt decentraliserar eller ökar länsanslagen, kommer man till rätta med de regionala obalanserna. Dessutom är det, enligt centern, den socialdemokratiska regeringens fel att utvecklingen är som den är efter 1982.

Socialdemokraterna å sin sida svarar med att det inte är regeringarnas fel. Oavsett regering hånder detta. Det beror på det samhällssystem som centern och socialdemokraterna är helt överens om skall existera, nämligen kapitalistisk marknadsekonomi med en extrem exportinriktning.

Visst ligger det en poäng i socialdemokratins kritik av centern. Vad har centern för styrmedel för att gripa in i denna kapitalistiska marknadsekonomi? Inga. Och flickan från Borlänge som är arbetslös hemma och bostadslös i Stockholm kommer med centerns förslag inte att få förändrade villkor. Centern talar om data- och elektronikutvecklingen som genuint decentralistisk. Men vad är det som påverkar den så att den inte i stället koncentreras? Det är ju storfinansens som har hand om datatekniken, men det gör inte centern någonting åt.

I socialdemokratins polemik mot centern blottlägger man sina egna svagheter. En slutsats av socialdemokratins sätt att argumentera är att regionala obalanser är någonting som vi får leva med. Man avslöjar vidare att de folkvalda parlamentariska församlingarnas åtgärder endast har en mycket begränsad effekt på utvecklingen, samtidigt som storfinansens makt och inflytande över samhällsutvecklingen ökar. Regeringen begränsar i detta sammanhang sitt maktspråk till allmänt formulerade krav på storfinansens om socialt och ekonomiskt ansvar för bygder och arbete, utan att på något sätt skapa sig politiska styrinstrument.

Socialdemokraterna och centern diskuterar, som jag ser det, regionalpolitik i en liten ankdamn och bortser medvetet från de stormar och den oreda som storfinansens politiska och ekonomiska strategier åstadkommer. Det pågår ju en avflyttning från Bergslagen, skogslänen och sydöstra Sverige, men det förekommer egentligen ingen kritik mot den från borgerligt eller socialdemokratiskt håll. De fria marknadskrafterna, som är de bakomliggande ekonomiska motorerna, kritiseras inte. Man ålägger dem bara ett allmänt moraliskt ansvar.

Regeringens politik kännetecknas i dag av två huvuddrag, som drabbar de regionalpolitiska målsättningarna: ett starkt befrämjande av exportinriktningen och en kraftig åtstramning av kommunernas expansionskraft. Den senare inriktningen är direkt förödande för redan utarmade resp. för hotade områden. Den politiken är inte bara kortsynt – jag vill betrakta den som enfaldig.

Det rader såvitt jag kan förstå inte några delade meningar om att man genom att den offentliga verksamheten under de senaste 15 åren har kunnat expandera också har kunnat se till att de regionala obalanserna inte blivit så förödande som de skulle ha varit utan denna expansion. Nu har vi, efter det att den offentliga verksamheten alltså har mildrat kapitalets strukturomvandlingsprocess, kommit in i en ny, kvalitativt annorlunda strukturomvandlingsprocess. Man måste då fråga sig vad regeringen tänker om detta.

Vad innebär, Thage Peterson, den åtstramningspolitik mot kommunerna som regeringen nu för? Är ni medvetna om vilket enormt dräpdrag denna utveckling är mot skogslänen, Bergslagen och sydöstra Sverige? Det är ju de områden som har folkomflyttning som samtidigt också har fått lida av åtstramningen. Vad blir nästa etapp, och är ni medvetna om följderna av den? I den föregående etappen kunde vi ju se att det var den offentliga expansionen som räddade dessa områden. Ett svar från socialdemokraterna vore på sin plats.

Strukturomvandlingsprocessen har alltså nya drag. Kapitalisterna koncentrerar sin verksamhet till de högteknologiska branscherna, med en snabb expansion i tätortsregioner med högskolor, företagsservice, konsultföretag och nära till handels- och finanskontakter. Det är detta som driver på och är en del av kapitalismens egna rörelselagar, men det begränsar ytterligare möjligheterna till decentralisering. På 60-talet skapades möjligheter för en sådan decentralisering – det var då som Eriesson och Volvo lokaliserade sig till Blekinge och Gotland. Nu är man på väg därifrån.

Dessutom innebär den snabba teknikutvecklingen att regioner med processindustrier drabbas. Varje investering som görs där ger mindre antal arbeten än i tätortsregionerna. Teknikspridning är nu ett honnörsord. Teknikspridning anses vara jättebra, och det skall alla syssla med. Men man måste ställa frågan hur denna teknikspridning skall genomföras, om den struktur och den maktfunktion som vi i dag har motverkar en sådan spridning genom att utarma regionerna. Visst är det bra med teknikcentra överallt, men som skett på alla andra håll i vårt land kommer storfinansens med sin teknologikutveckling att koncentrera sin verksamhet.

Regeringen berömmar ju sig ofta över att det är dess allmänna politik som skall motverka de regionala obalanserna och som skall skapa arbete och välfärd. Men man underskattar medvetet eller struntar i det extrema exportberoendets konsekvenser, som går ut över en utvecklad hemmamarknad. Dessutom minskar Sveriges extrema export- och importberoende våra nationella handlingsmöjligheter och tvingar oss att snabbt ändra teknik och produktionsmetoder. Sanningen är ju den att det så länge som den privata sektorn med de stora företagen i spetsen dominerar svensk ekonomi är omöjligt att genomföra en politik baserad på de många människornas sociala och politiska rättvis- och jämlikhetskrav.

Den enda väg som egentligen står till buds för att ändra regionalpolitiken är att ändra maktförhållandena i samhället. De som drar ned rullgardinerna och förmörkar livet för en stor del av Sveriges befolkning – Sveriges storfinsans som en del i de transnationella koncerner som ingår i det imperialistiska nätet – fortsätter sin utveckling. År 1984 hade de 20 största svenska utlandsverksamma företagen närmare 300 000 anställda utomlands, medan man i Sverige hade drygt 300 000 anställda. Man ökar verksamheten i utlandet och minskar i Sverige. De svenska företagens utlandsinvesteringar är lika stora som de samlade svenska investeringarna i Sverige. De svenska industriinvesteringarna beräknas för det här året minska med 5 %. Det är de här koncernerna, med sitt ägande och maktmonopol, som styr svensk ekonomi och regionalpolitik. De har samtidigt en ny tendens i sin beslutsprocess som pågått under många år. När de gör sina bedömningar har de inte Sverige som utgångspunkt, utan hela världen. Man har flyttat ut forskning, sina kontor och sitt kunnande. Naturligtvis drabbar detta den regionala balansen i Sverige. Sanningen, den gamla sanning som arbetarrörelsen alltid sagt, är att kapitalet inte har något hemland. Det är bara den arbetande befolkningen som har det.

Man har tendensen att gynna de kortsiktiga, finansiella och spektakulära placeringarna. Framför allt kan vi påtagligt se hur de gamla bruken överger de traditionella bruksorterna. Man tar inget som helst ansvar. Maktkoncentrationen försvårar naturligtvis en demokratisk påverkan. Fackföreningsrörelsens möjligheter att påverka utvecklingen, när man har väldigt långt till dem som verkligen styr i koncernerna, är små med dagens lagar och ramar.

Elver Jonsson säger att vi skall fatta besluten nära människorna. Det är sällan just den här utvecklingen, monopoliseringen, och de transnationella företagens beslutsprocesser är föremål för borgerlighetens vrede. Det ställs inga som helst krav i dag. Ännu fattas det beslut om mångfalt mycket mer än de knappa 2 miljarder som vi i dag skall fatta beslut om. Därför måste politikens främsta uppgift vara att skapa styrmedel för regional balans. Ett huvudmål är naturligtvis att svenska imperialistiska koncerners rörelsefrihet hindras.

En annan viktig del i denna politik är naturligtvis att löntagarfonderna får en annan inriktning och inlemmas i en annan strategi för att skapa jobb i vårt land. Det behövs ett nationellt industrialiseringsprogram för 100 000 jobb. Fonderna kunde då spela en helt annan roll än i dag i regionalpolitiken och skulle inte placera sina medel på ett sådant sätt att det gynnar den nuvarande storfinsansen. De måste ha en självständig och medveten inriktning för att skapa arbeten. De måste kopplas ihop med i första hand regionalpolitiken. Ett sådant mål kan vara att ge de löntagarfonder vi har i dag den bestämda uppgiften att skapa arbeten och att, som vi har föreslagit, t. ex. Mellanfonden får i uppgift att skapa 1 000 arbeten inom en viss period. Men de har inga sådana uppgifter. Det främsta målet är 3 % avkastning. Därmed spelar också fonderna en negativ roll.

Man tar inte vara på vinsterna från vattenkraften, som framför allt finns i Norrland, och använder dem för utveckling av en utarmad region. Men framför allt: man använder sig av lokaliseringssamråd i vissa fall. I fråga om den befintliga industrin och näringslivet, som i stort sett bestämmer

regionalpolitiken i det här landet, har regeringen inga som helst medel att ta till. Vi har sagt att lokaliseringssamrådet är tandlöst. Det styr ingenting. Det räcker inte med att ställa moraliska krav på storfinansen och att kalla till överläggningar, om man inte ser bakom, vad det är som egentligen styr den. De gör det väl inte av illvilja, utan därför att de har som mål att maximera sin profit och utöka sina marknader. Därför måste man skapa en motmakt, och i det läget måste den demokratiskt valda parlamentariska församlingen och regeringen utöva den politiska makten så att man kan styra svenskt näringsliv.

Inte minst viktigt i det här sammanhanget är att fackföreningsrörelsen, som ibland aktiverar sig för detta, ser till att kapitalexport till utlandsinvesteringar som vi inte behöver kan stoppas. Där gäller det ingrepp i vår arbetsrättslagstiftning.

Norrlandsproblematiken har under årtionden stått i centrum. Det nya är att Bergslagen nu direkt står som åskådningsexempel på hur storfinansen utvecklas, hur internationellt beroende man är och hur den offentliga verksamheten drabbar en region eller kan hjälpa den, men även att de politiska makthavarna inte har mycket att sätta emot. Är det kanske en medveten lät-gå-politik som i dag bedrivs, eller är det en av storfinansen påtvingad handlingsförlamning?

Då ser man att de 425 milj. kr. till Bergslagen på tre år inte förslår någonting för att motverka den stora kraft som finns där, när regionen förlorat 2 500 jobb varje år.

För vår del från vpk:s sida har vi sagt att skall vi vända på utvecklingen måste vi ha ett miljardprogram för varje län, där vi verkligen ser till att ungdom och kunnskap i de unga familjerna, som är regionens framtid, stannar kvar, om det skall vara någon mening med att satsa på infrastrukturen i regionen. Om det skall ha någon betydelse, måste de unga stanna kvar. Det är en akut situation vi i dag sitter i.

Och naturligtvis: minskar sysselsättningen i den här regionen, drivs hela underlaget för framtiden bort. Därför måste man se till att skaffa sig medel så att inga fler företag läggs ner i omställningsprocessen. Annars har vi ett nytt Norrland framför oss, dit vi måste flytta tillbaka folk för att kunna utveckla regionen. Satsningar i nya näringar kräver den kunskap som i dag flyttar ut. I väntan på den kommer säkert ståndpunkten att vara: Vi kan inte flytta dit de nya näringarna som finns i landet, för det finns ingen arbetskraft som är kunnig. Den passar inte. De som finns anmälda på arbetsförmedlingen är inte lämpliga. Det blir ytterligare ett argument för att inte göra någonting!

Det är egentligen märkvärdigt hur liten roll Statsföretag spelar för utvecklingen av Bergslagen. En industripolitik som skulle vara medveten, med en ägargrupp som verkligen kunde satsa, skulle ha en oerhört stor betydelse – speciellt om den samtidigt var inkopplad i detta miljardprogram.

I alla skogslän, Bergslagen och andra, har vi ju glesbygdspå problem. Det gäller i dag att dra en frontlinje mot vidare avfolkning och uttunning av den s. k. glesbygden. För att motverka denna utarmning på lång sikt behövs det nya stödjecentraler i glesbygden. Det innebär inte att man överger vissa delar av glesbygden och offerar dem. Tvärtom: för att klara ett socialt liv i glesbygden behövs det att man satsar på nya stödjecentraler. Det behövs nya

och starkare stödjepunkter för att rädda glesbygden och för att man skall kunna ha ett liv där. Det har vi utvecklat i reservation 36.

I den praktiska politiken – det kan med fog påstås – har stödområdena spelat ut sin roll, men de har ändå en psykologisk betydelse. De kan genom sina gränser missgynna vissa regioner och kommuner. Två sådana fall som ligger mig nära är Hedemora, som extremt hårt har drabbats av storfinansens, och Gagnef, som har en katastrofsituation på grund av träindustrins strukturomvandling och omgående bör tillföras stödområde C. Det finns andra kommuner som med precis samma fog bör ges annan stödområdesplacering.

Länsanslaget spelar en central roll i den regionalpolitiska debatten. Det är inte särskilt stort, men det har sin betydelse, framför allt av sociala skäl. Vi vill att nedsättningen av socialavgifterna i Norrbotten skall upphöra och att länsanslaget skall höjas. Men de borgerliga, som också vill höja länsanslaget och anser att det är en mycket bra åtgärd, de vill ha en generell subvention i Norrbotten. Men länsanslaget är ju i sig mycket selektivt. Här vill emellertid de borgerliga ha en generell subvention. Vi tycker att det även i fråga om länsanslaget behövs en viss politisk konsekvens.

Det enklaste sättet för de borgerliga att höja länsanslaget är att rösta för reservation 30 och se till att nedsättningen av socialavgifterna i Norrbotten upphör. Säkert kommer Norrbottens länsanslag att utvecklas positivt utan denna generella nedsättning.

En betydelsefull roll har kommissionerna spelat i den regionalpolitiska debatten. När de borgerliga tycker att det är besvärligt och vägrar att se på vad som är orsaken till den regionalpolitiska utvecklingen, då föreslår man en kommission.

Vi har föreslagit en s. k. inlandsdelegation, som motsvarar Bergslagsdelegationen. Vi har ingen större övertro på delegationer, men på det sätt som de skall arbeta kan de ta fram problemen och visa på dem i en viss region. Vi har inte sagt något mer – vi har ingen större tilltro till dessa delegationer.

För de borgerliga är denna kommission den avgörande insatsen för att ändra den regionalpolitiska utvecklingen. Men när man bara beklagar utvecklingen utan att på något sätt peka på vilka orsakerna egentligen är, då faller kommissionen platt till marken. Det finns ingen som helst anledning att ha en sådan kommission, som dessutom skall vara rådgivande och ha alla möjliga funktioner som man presenterar i reservation 7. Kommissionen skall ge tyngd, med statsministern i spetsen. Det är klart att man kan misstro regeringen – jag tycker att den för en felaktig politik – men inte blir den bättre av en kommission! Dessutom säger de borgerliga att vi nu skall ha en nationell samling. Men om vi först beaktar att det finns en väldig motsättning mellan avfolkningsbygderna och centralorterna och de som drivit fram utvecklingen, nämligen storfinansens och dess politik, är det väl ändå en illusion att tro att man skall kunna samarbeta i en kommission. Först måste vi ta politiska beslut om vad det handlar om, och sedan kan vi kanske tillsätta en kommission eller utredning.

Till sist, herr talman, något om kvinnans situation. Jag kan inte undgå att ta upp den. I den regionalpolitiska snedfördelningen drabbas kvinnorna oerhört i dessa områden, skogslänen, Bergslagen osv. De jobbar inte i stor

utsträckning, de har inte arbete, de har en dold arbetslöshet, de väljer på grund av brist på barnomsorg att stanna hemma. Detta är, i den strukturomvandling som pågår, en process som leder till ännu sämre arbetsmarknad för kvinnorna. Och den viktigaste förutsättningen – det säger alla utredningar på det här området – är att arbetsmarknaden stärks och förbättras, så att nya arbetstillfällen skapas. Det gäller också en regional utveckling, herr talman, som ger arbete och en god miljö och innebär att man kan bo i våra glesbygder och avfolkningsområden. Det är A och O för kvinnorna i dagens samhälle.

Jag yrkar därmed bifall till de reservationer i arbetsmarknadsutskottets betänkande där mitt namn finns med och till reservationerna av Jörn Svensson i näringsutskottets betänkande.

Anf. 6 LARS ULANDER (s):

Herr talman! Svensk socialdemokrati har alltid satt välfärden för de många i samhället i centrum. Att ge alla god utbildning, en anständig inkomst och ett meningsfullt arbete är gamla och centrala mål för svensk socialdemokrati. Vår skattepolitik, utbildningspolitik och arbetsmarknadspolitik har sådana syften. Vårt mål är kort sagt att sprida välfärden till så många som möjligt i samhället. De regionalpolitiska målen att ge alla tillgång till arbete, service och en god miljö ansluter alltså naturligt till en socialdemokratisk politik.

Den välfärdspolitik som vi för på skilda områden har i sig också regionala aspekter. En skattepolitik där vi arbetar med marginalskatter leder till att samhällsgrupper med höga inkomster får avstå mer än andra till våra gemensamma behov, men den leder också till att regioner med högre inkomstnivåer får betala mer i statlig skatt, dvs. till regional utjämning. Samma effekter ger vår arbetsmarknadspolitik, eftersom regioner med hög arbetslöshet också får en högre andel av de resurser som sätts in för arbetsmarknadspolitiken.

Det är därför riktigt, som hävdas av både majoritet och reservanter, att det för regionalpolitiken spelar stor roll hur politiken utformas på andra samhällssektorer. En politik som generellt syftar till att sprida välfärden mellan olika samhällsgrupper ger självfallet – vilket en del av sektorssamordnarna i andra partier glömmer bort – ett bättre stöd för regionalpolitiken än en politik som t. ex. moderaternas, som strävar efter att öka skillnaderna mellan individerna i samhället. En politik av det senare slaget ökar skillnaderna när vi kommer över i den regionala dimensionen.

En viktig utgångspunkt för den regionalpolitik som vi socialdemokrater står för är att den skall kunna förenas med det blandekonomiska system som vi har valt och som vi menar bäst förenar möjligheterna till en god ekonomisk utveckling med jämnt fördelad välfärd och valfrihet för individen. Det här är en utgångspunkt som ger vissa begränsningar i fråga om vilka medel som vi kan tillåta oss för att möta de regionala problem som marknadsekonomin sätt att fungera leder till.

Att en marknadsekonomi utsatt för internationell konkurrens kan medföra problem av ungefär den art som vpk har redovisat i sina reservationer och som Lars-Ove Hagberg har utvecklat i sitt anförande vill jag inte förneka. Men eftersom Lars-Ove Hagbergs lösningar antingen äventyrar balansen i vår ekonomi eller inte är förenliga med vårt blandekonomiska synsätt så är de inte gångbara.

Egentligen borde den stora skiljelinjen i svensk regionalpolitik gå mellan vpk och vi andra som vill ha en regionalpolitik som verkar inom en modifierad marknadsekonomi. Men eftersom centerpartiet anser att man inom en marknadsekonomi av vår typ kan åstadkomma en helt annan regional utveckling än den vi nu har, är det centerpartiet som, i varje fall på det verbala planet, markerar den tydligaste rågången.

Det som främst skiljer ut centerpartiet är emellertid sättet att beskriva de regionala problemen och de mål man säger sig vilja uppnå. När det gäller medlen är skillnaderna mellan i varje fall socialdemokratin och centerpartiet inte speciellt stora.

Det är en självklarhet att marknadsekonomin kommer att leda till regionala störningar då och då. Ett system i fullständig balans kommer naturligtvis aldrig att finnas. Företag och arbetsplatser kommer även fortsättningsvis att försvinna, och nya kommer att uppstå. Om den här processen skall leda till regional balans eller obalans beror på hur mycket man är villig att styra systemet. Marknaden kommer inte själv att se till att förändringarna balanserar varandra i alla regioner. Tror verkligen centerpartiet att det finns mera stöd att hämta från moderaterna för en sådan styrning än från socialdemokratin? Jag tycker att svaret är ganska självklart.

Centerpartiet bygger sin kritik av den socialdemokratiska regionalpolitiken på en beskrivning av den regionala utvecklingen under de senaste tio åren. Den bild man tecknar innebär i stort sett att det under de år som centerpartiet hade ett regeringsansvar, dvs. i slutet av 1970-talet och i början av 1980-talet, var regional balans och att detta berodde på den av centerpartiet förda regionalpolitiken. Efter 1982 har det blivit regional obalans, och det beror på en, som man kallar det, medveten socialdemokratisk flyttlasspolitik.

Låt oss, herr talman, stanna upp ett ögonblick inför denna centerpartistiska historieskrivning och granska den mot bakgrund av att regionalpolitiken är en långsiktigt verkande politik – att regionalpolitiken i motsats till arbetsmarknadspolitiken främst är långsiktig råder det ju allmän enighet om.

När man i centerpartiet t. ex. vill överföra resurser från arbetsmarknadspolitiken till regionalpolitiken säger man sig vilja uppnå mera långsiktiga resultat – man utgår då från att effekterna av regionalpolitiken är långsiktiga.

Det kan emellertid finnas anledning att, som utskottsmajoriteten gör, peka på att t. ex. den omlokalisering av central statlig verksamhet från Stockholm som beslutades i början av 1970-talet inte var genomförd förrän i slutet av decenniet och att det kan ta ett par år innan ett beviljat lokaliseringstöd resulterar i sysselsättningsökning. Har man otur och investeringarna står färdiga i en lågkonjunktur, kan det ta ännu längre tid.

Låt mig i det sammanhanget, herr talman, kommentera den neddragning med 1 miljard i fråga om arbetsmarknadspolitiken som centerpartiet vill genomföra. Den neddragningen skulle, som jag ser det, få till följd att arbetslinjen övergavs. Dessutom är centerns s. k. besparing – vilket ju är en poäng i sammanhanget – knappast att se som någon sådan. De minskade insatserna inom arbetsmarknadspolitiken skulle öka arbetslösheten, och kostnaderna för kontantstödet skulle öka drastiskt. Eller tror Börje Hörnlund möjligen att behovet av arbetsmarknadspolitiska åtgärder sammanfal-

ler med storleken på de medel vi avsätter för ändamålet? Man bör också ha klart för sig vilka det är som skulle drabbas av inskränkningarna. Det är de arbetshandikappade och de absolut svagaste i samhället.

Herr talman! Centerpartiet gör en stor affär både i och utanför riksdagen av det förhållandet att befolkningsomflyttningen i skogslänen under de år centerpartiet hade ett regeringsansvar visade ett bättre nettoresultat än under de senaste åren. Det kan inte förnekas att utflyttningen från skogslänen var lägre i slutet av 1970-talet än i början av 1980-talet. Men om vi nu är eniga om att regionalpolitiken är en långsiktig politik, vem har då ansvar för vad?

Först kan konstateras att den regionalpolitik centern hade att föra de första åren i regeringsställning hade formulerats av socialdemokraterna. Medelsarsenalen när det gällde att påverka näringslivets utveckling byggde i huvudsak på beslut från 1972 och 1973, och de beslut som ledde till utbyggnader och omlokalisering av den offentliga sektorn hade i huvudsak fattats före regeringsskiftet 1976.

När den första borgerliga propositionen om regionalpolitiken kom var det folkpartiet och inte centerpartiet som stod för förslagen. Jag kan inte se att centerpartiet då hade säyrkanden som kan ha haft avgörande betydelse för utvecklingen. Det enda jag har kunnat hitta är ett krav på 100 miljoner mer till glesbygdspolitiken, och det är verkligen en gradskillnad. Inte förrän våren 1982 kom en regionalpolitisk proposition signerad av centerpartiet, och den fick av naturliga skäl inga praktiska effekter på utvecklingen under den period som centern hade regeringsansvaret.

Slutsatsen måste bli att det i och för sig är sant att det var en bättre regional balans i befolkningsutvecklingen under slutet av 1970-talet, men att det, som jag visat, inte berodde på att centerpartiet vidtog några speciella åtgärder på det regionalpolitiska området. Skälet till den regionala balans som rädde då var en kraftig utbyggnad av den offentliga sektorn, som i huvudsak skedde på kommunal nivå och på landstingsnivå och som i stor utsträckning vilade på beslut som hade fattats före regeringsskiftet 1976. Sysselsättningsutvecklingen inom industrin var under den här tiden på grund av det internationella konjunkturläget och den allmänna ekonomiska politik som fördes negativ även inom stödområdet.

Det råder inget tvivel om att befolkningsutvecklingen i skogslänen under 1985 var otillfredsställande, sett från regionalpolitiska utgångspunkter. Men, som sagt, regionalpolitiken är en långsiktig politik, och ansvaret för den otillfredsställande utvecklingen måste därför sökas några år tillbaka i tiden. Frågan är då: Vem hade huvudansvaret för utformningen av den regionalpolitiska medelsarsenal som socialdemokratin hade att förvalta under de första åren efter regeringsskiftet 1982? Ja, det var centerpartiet. Vi gick med på att fortsätta det utredningsarbete som ni på den borgerliga kanten enades om våren 1982 för att det skulle kunna bli majoritet för centerns regionalpolitiska förslag. Och vi hade alltså att utnyttja vad som bjöds på fram till våren 1985, då vi – sedan utredningen blivit färdig – kunde besluta om den medelsarsenal som vi menar är nödvändig för att möta de nya utvecklingstendenserna inom industrin.

Vad var det då för fel på den medelsarsenal som centern drev igenom varen

1982 och som i sin tillämpning gav så otillfredsställande resultat de efterföljande åren? Ja, enligt min mening var den stora bristen i 1982 års beslut att man inte förutsåg att svensk industri, när utvecklingen äntligen bringades att vända, skulle tvingas till en omfattande strukturförändring som innebär att man anammar ny teknik och datorisering i mycket större omfattning än tidigare. 1982 års beslut innefattade inte tillräckliga medel för att stödja den utvecklingen. Det var först genom 1985 års beslut som vi skaffade oss de möjligheterna. Ni har alltså ett stort ansvar för den otillfredsställande regionala utvecklingen förra året och som ni kritiserar så kraftigt.

Herr talman! Jag har gjort den här genomgången av den centerpartistiska historieskrivningen av regionalpolitiken ganska omfattande, därför att jag uppfattar den som central för bedömningen av centerpartiets förslag i övrigt.

Min genomgång visar att det inte finns anledning för centerpartiet att yvas över sitt förflutna när det gäller regionalpolitiken. Det skulle därför vara klädsamt med en något större ödmjukhet även när man betraktar dagens regionalpolitiska problem. Situationen är för komplicerad för att slagordspolitiken skall vara till någon nytta. Jag medger gärna att befolkningsutvecklingen i skogslänen under förra året är en besvikelse. Men bilden av utvecklingen är motsägelsefull. Som framhålls i utskottsbetänkandet har läget på arbetsmarknaden i skogslänen förbättrats. Sysselsättningen har ökat, antalet personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder har minskat och arbetslösheten har gått ned. För alla som hävdar att en god ekonomisk utveckling är den viktigaste förutsättningen för regional balans är utvecklingen under 1985 oroande. Vi hade ekonomisk högkonjunktur under förra året, men detta ledde till att den regionalpolitiska totalsituationen försämrades och inte förbättrades. Det finns, som utskottet framhållit, anledning för regeringen att låta närmare analysera detta förhållande och därefter återkomma till riksdagen med de förslag som en sådan genomgång kan motivera.

Jag tänkte häfeft gå över till att kommentera några av centerpartiets enskilda reservationer.

Först reservation nr 1, som gäller målen för regionalpolitiken. Inget parti har egentligen yrkat på att målen för regionalpolitiken om arbete, service och en god miljö skall ändras. Centerpartiet gör emellertid ett tillägg i den här reservationen och säger, som ett mål i sig, att regionalpolitiken skall vara decentralistisk. Ta nu tillfället, Börje Hörnlund, och förklara för oss andra vad som konkret menas med det! Skall man tro vad ni sagt i andra sammanhang blir slutsatsen att ni därmed menar en politik som motverkar alla förändringar av den regionala strukturen. Ni kanske kan få hjälp av moderaterna med att klargöra hur en sådan politik kan förenas med ökat svängrum för fria marknadskrafter, vars lov moderaterna sjunger i alla tänkbara tonarter.

Med anledning av förslaget om en ny regionalpolitisk utredning i reservation nr 5 vill jag ställa följande frågor till centerpartiet. Ni säger att utredningen skall komma med förslag till nya och annorlunda medel. Eftersom regionalpolitiken är centerpartiets huvudfråga, måste ni i centern rimligen veta mer än så om vad ni vill göra. Varför dölja alla de goda

konkreta förslag till åtgärder som fordras -- om ni nu vill ha en helt annan regional utveckling -- i en utredning? Varför offentliggör ni inte era förslag nu? Vi socialdemokrater har höga ambitioner när det gäller regionalpolitiken. Det är möjligt att det finns någonting som man kan ta fasta på.

I reservation nr 17 föreslår centerpartiet att man skall sätta upp befolkningsmål för utvecklingen i länen. Sådana mål fastställdes av riksdagen senast 1982. Centerpartiet vill nu att nya mål skall ställas upp för utvecklingen fram till år 1995 och att man då skall följa samma principer som gällde vid 1982 års beslut. På den punkten anförts i propositionen att ERU har gjort en belysning av vilken roll sådana befolkningsmål spelat i regionalpolitiken. Industriministern har anmält att han avser att återkomma i frågan, och det är en ståndpunkt som majoriteten finner helt tillfredsställande.

Ja, herr talman, går man ett steg längre i sin analys och söker spår i reservationerna efter vad som skulle kunna bli en framtida borgerlig regionalpolitik, blir resultatet mycket förvirrande. Inte får centerpartiets ambitioner mycket stöd i t. ex. de moderata reservationerna.

Både i moderaternas kommittémotion och i enskilda moderata motioner menar man att en sänkning av skatterna, i synnerhet av marginalskatterna, löser de regionalpolitiska problemen. I reservation nr 26 sker visserligen en viss tillnyktring. Man talar om att man måste utreda möjligheterna att använda en differentiering av statsskatten i regionalpolitiken. Men moderaterna i utskottet stöder inte Anders Högmars motion i frågan. Hur skall man då se på sänkta marginalskatter som universalmedel i regionalpolitiken?

Först kan följande konstateras. Om man betraktar en längre tidsperiod, finner man att det successivt har skett en regional inkomstutjämning. Skillnaderna, i förhållande till riksgenomsnittet, mellan det län som har det högsta värdet (Stockholms län) och det län som har det lägsta värdet (Gotlands län) har stadigt minskat sedan 1960-talet. Ändå är skillnaderna fortfarande för stora. Men man skall komma ihåg att marginalskatterna får den effekten att de regionala skillnaderna ytterligare utjämnas. Vad händer om man sänker marginalskatterna -- bortsett från att enskilda människor med höga inkomster får det bättre? Ja, de regionala effekterna av en sådan sänkning blir störst i områden där man har höga genomsnittsinkomster, dvs. i storstadsområdena och i andra tätbefolkade regioner. Moderaternas politik på de här områdena skulle därför leda till att arbetsmarknaden i dessa regioner blev ännu mer attraktiv. Det finns anledning att påpeka detta ännu en gång. En politik som främjar ojämlikheten mellan individer -- vilket moderaterna förordar på många samhällsområden -- kommer att skärpa de regionala skillnaderna och leda till kraftigt ökade obalanser. Det tycker jag att ni i centerpartiet skall tänka på inför framtida diskussioner med de andra borgerliga bröderna och systrarna.

Moderaterna kritiserar också den solidariska lönepolitiken, dvs. de vill även främja större löneskillnader regionalt. Det senare kan på kort sikt möjligen leda till att dåliga företag finns kvar litet längre. Men inte kommer välutbildad ungdom att acceptera en arbetsmarknad som hålls vid liv genom låga löner. Trycket på de unga att flytta blir ännu större än som nu är fallet, och det är ju just ungdomarnas utflyttning från skogslänen som centerpartiet kritiserar.

Slutsatsen måste bli att moderat politik skulle leda till regionala obalanser som är så stora att de regionalpolitiska resurser som moderaterna vill anslå, främst på länsnivå, framstår som små vänliga markeringar. Ännu en gång frågar jag Börje Hörnlund: Vad säger centerpartiet om en sådan politik?

Jag har inte sagt särskilt mycket om folkpartiets regionalpolitik, och det beror på att folkpartiet i de delar som jag hittills kommenterat har reserverat sig mot utskottsmajoritetens skrivning endast i ett fåtal fall. Folkpartiet har emellertid tillsammans med moderaterna och centerpartiet i en gemensam reservation enats om att en kommission bör tillsättas för att ta sig an de regionalpolitiska problem som föregående års utveckling tyder på. Jag utgår från att industriministern kommer att ta upp den frågan i sitt anförande. Därför avstår jag från att nu kommentera detta. För formens skull yrkar jag likväl avslag även på den reservationen.

När det gäller de regionalpolitiska medlens utformning förordar moderaterna och folkpartiet i skilda reservationer att medlen framför allt skall vara generella. Det framgår också av centerpartiets förslag till ny utredning om regionalpolitiken att man vill ha mer generella medel.

Får jag då erinra om att det för närvarande finns tre generellt verkande medel: transportstödet, sysselsättningsstödet – som moderaterna för övrigt vill avskaffa – och nedsättningen av socialavgifterna i Norrbotten. Utskottsmajoriteten har framhållit att man bör få erfarenheter av systemet med nedsättning av socialavgifterna innan ytterligare generella medel införs. Man bör också erinra om att generellt verkande medel kostar mycket pengar samt att den internationella utvecklingen just nu går mot ett minskande inslag av generella medel i den regionalpolitiska åtgärdsarsenalen.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag avslag på samtliga reservationer och bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 13.

De övriga reservationerna, som jag inte har kommenterat, kommer att behandlas av Marianne Stålberg, Monica Öhman, Gustav Persson och Sven Lundberg.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 7 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Det är alltid lika fascinerande att notera arbetsfördelningen mellan utskottets ordförande och talesman och statsrådet. Av det första inlägget att döma är det ett ganska sorglöst harvande och ett försvar av tröstlösa ståndpunkter som utskottets ordförande har tilldelats. Troligtvis skall de mer glamorösa och konstruktiva insatserna tilldelas industriministern – det brukar vara så. Det finns väl anledning att återkomma till det.

Lars Ulander väljer strategin att å ena sidan tala om att det egentligen borde gå en rågång mellan vpk, som vill ha ett annat ekonomiskt system, och de andra partierna. Å andra sidan kritiserar han kraftigt och raljerar på sedvanligt sätt över centerpartiets syn på regionalpolitiken. Han får stöd på flera punkter av dem som han egentligen känner sig ganska främmande för, som har ett annat ekonomiskt synsätt och som står för ett annat ekonomiskt system, medan han gärna vädjar till centerpartiet, som han raljerar med, att

komma i hans famn. Det är att vara något kluren, men det är naturligtvis en pragmatisk politik som utskottsordföranden bedriver.

Sedan recenserar Lars Ulander en del av moderata samlingspartiets och borgerlighetens förslag. Det framgick av hans inlägg att socialdemokraterna uppenbarligen känner en oro över de växande regionala obalanserna. Lars Ulander antyder att det finns definitiva skäl att se över utvecklingen, vilket självfallet skall ske i regeringskansliet. En bred parlamentarisk genomgång tycker han inte att ämnet förtjänar, och det visar litet grand hur lågt socialdemokraterna prioriterar den regionala obalansen. Det kan vara intressant för Arne Nygren m. fl. på Norrlandsbanken att höra det.

Lars Ulander antyder vidare att man skulle ha ett bredare synsätt, och han pekar på skattepolitiken; ju högre skatterna är, desto lättare är det att uppnå regional balans. Lars Ulanders diskussion om skatterna var en enda lovsång till de höga skatterna, de höga marginalskatterna. Det är anmärkningsvärt att socialdemokraterna inte, som ett sista desperat medel, har tagit ytterligare höjda skatter som hjälp för att klara den regionala obalansen.

Med de förslag som moderata samlingspartiet har lagt fram om bl. a. sänkta marginalskatter, där det ges en rimlig chans för människor att leva på sin egen lön efter skatt, finns det möjligheter för hushåll som vill flytta tillbaka till glesbygden, till de mindre orterna, att tidvis leva på en lön från en familjeförsörjare. De höga marginalskatterna, som Lars Ulander uppenbarligen tycker är bra och helst vill ha ännu högre, skulle definitivt omöjliggöra för människor att leva på sin lön, och möjligheten att få kvalificerad arbetskraft till dessa regioner skulle än mer förhindras.

Anf. 8 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag noterar att utskottets ordförande klart bekänner sig till såväl marknadsekonomi som blandekonomi. När Lars Ulander säger att marknadsekonomin har begränsningar, skulle jag kanske vilja tillägga att den också har möjligheter. Men glöm inte, Lars Ulander, att marknadsekonomi alltid måste ha sociala styrinstrument om den skall bli accepterad av människorna.

Jag tror att denna exercis i vem som har gjort mest och som varit bäst och störst under de gångna åren inte är till någon särskild nytta. Vi får ändå inte glömma bort att regionalpolitiken, med den medelsarsenal som finns, har vuxit fram under de senaste 20 åren. Det har funnits en betydande uppslutning. Jag tror inte att det är till någon hjälp att tvista om det.

Nu handlar det om vad vi gör åt läget i dag, när det dramatiskt har förändrats och försämrats. Lars Ulander säger att det är otillfredsställande och att det är en besvikelse att befolkningsutvecklingen går åt fel håll. Men rapporterna säger ju att det under det senaste året har skett en *dramatisk* försämring. Industriverkets regionalpolitiske chef talar om ett allvarligt trendbrott som nu har skett. Det är klart att det då inte räcker med att bara säga att vi skall göra ungefär som vi har gjort förut.

Utskottsordföranden talar om att sprida välfärden till hela landet. Det är ju där som det har brustit i regeringspolitiken! Den har satsat på de orter som redan har varit starka och på de företag som redan har haft vinst- och utvecklingsmöjligheter.

När utskottets ordförande säger att utformningen av politiken på andra områden som har indirekta regionalpolitiska effekter också är viktig, har han helt rätt. Det är ju det som vi i folkpartiet försöker tala för. Därför är det illavarslande att socialdemokraterna vill dra ned på både Norrlandsstödet och försämrade länstrafikanlaget. Nedsättningen av de sociala avgifterna låter ni ju komma de starka kommunerna till del – jag nämnde Piteå och Luleå – medan de svaga kommunerna, som t. ex. Sorsele och Berg, blir utan.

Vad som behövs är att satsa på åtgärder, nya och beprövade. På en punkt är vi ju överens. Det finns nämligen majoritet för en ökning av länsanslaget. Det är det bästa och mest decentralistiska stödet. Det får en inriktning som når ut i småskalig form, gynnar de svaga regionerna och det är billigt räknat per ny arbetsplats. Dessutom sker både beslut och åtgärder nära människorna.

Herr utskottsordförande! Jag skulle vilja att ni på socialdemokratiskt håll släppte på prestige och ställde upp ett förslag som skulle gynna de svaga regionerna.

Anf. 9 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Lars Ulander, utskottets ordförande, använder 90 % av sin tid till att tala med centerpartiet. Det visar att utskottets ordförande i alla fall har förstatt en sak, nämligen att centerpartiet är alternativet när det gäller en annorlunda regional utveckling.

Lars Ulander frågar om centern är beredd att styra den regionala utvecklingen. Vi har haft fyra fem förslag om lokalisering av ny statlig verksamhet. Vi har hela tiden följt det enhälliga riksdagsuttalandet om att åtgärderna i första hand skall förläggas till skogslänen, i andra hand till sydöstra Sverige och i tredje hand till Sjuhäradsbygden. Socialdemokraterna har hela tiden – ihop med något annat parti – brutit mot detta principbeslut och sett till att åtgärderna har gjorts i Lars Ulanders och Thage G. Petersons hemkommuner.

En annan sak: Volvo fick 220 000 kr. i lokaliseringsbidrag per arbetstillfälle. Vi var med på det trots att flertalet småföretag får 75 000–100 000 kr. Sedan har regeringen gett en typ av skatteförmån om 470 000 kr. per arbetstillfälle och frisläppt 12,5 miljarder kronor i investeringsfonder. Det har man gett till ett företag som tjänar 500 milj. kr. per månad bara på sina personbilar. Är det regionalpolitik?

Beträffande befolkningsmålsättningarna säger Lars Ulander att alla andra har styrt alltsammans och att socialdemokraterna har varit viljelösa i stort sett. Ja, viljelösa kan jag hålla med om, men våren 1982 röstade Lars Ulander och hans partikamrater för kraftigt höjda befolkningsmålsättningar för Stockholm, och ni hade den handlingskraften att ni omedelbart efter det ni kommit tillbaka efter valet hösten 1982 bokstavligen beslöt att nu skall Stockholm växa.

Om skatteutjämningen säger Lars Ulander att socialdemokraterna har påverkat kommuner och landsting i sex år. Ja, skatteutjämningen ökade under våra regeringsår från 2 miljarder till 10 miljarder kronor, 8 miljarder kronor mer i skatteutjämning, det var en mycket stor regionalpolitisk åtgärd. Jag måste fråga Lars Ulander om han har något svar på allt detta. Jag vill ha klart besked nu.

Ta också vägarna. Där har ni omdirigerat medel från svaga till starka bygder, från länsvägnät som förfaller till stora infarter och motorvägar. Tror Lars Ulander att det har regionalpolitisk betydelse eller icke? Det har stor regionalpolitisk betydelse.

Anf. 10 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Lars Ulander konstaterar att vi har och har haft en högkonjunktur. Han uttrycker bara en besvikelse över flyttningsströmmarna.

Om marknadsekonomin uttryckte Lars Ulander, om jag fattade honom rätt, att det kunde bli regionala störningar då och då. Nu kan man ha olika perspektiv på detta. Man kan se på det över årtionden eller bara över ett decennium. Men det senaste "då och då" har varat ganska länge nu. Det har existerat sedan 1960-talet, och då är det något permanent. Då är det en strukturell förändring av samhället, och det innebär att marknadsekonomin fungerar helt annorlunda.

Jag vill sedan ta upp det Lars Ulander sade om rågång. Det är egentligen rätt intressant att Lars Ulander direkt erkänner att rågången går mellan vpk å ena sidan och socialdemokraterna och borgerligheten å den andra. Men jag känner mig inte särskilt ensam för det, även om vpk bara har 19 mandat här i riksdagen. Vår politik skulle äventyra ekonomin även om vi ställer oss utanför blandeconomins ramar. Jag vägrar acceptera denna förenkling av debatten och medge att alla våra förslag skulle helt spoliera ekonomin. Man måste hastigt vända politiken och kasta kapitalismen över bord. Det finns faktiskt förslag som kan vända kapitalismen mot ett helt annat samhällssystem och som vi kunde vara överens om i dagspolitiken. Jag skulle vilja fundera över en förändring av löntagarfonderna, som är vårt förslag. Nog borde Lars Ulander veta att i både hans parti och i fackföreningsrörelsen vill man ha en helt annan användning av löntagarfonderna. Spolierar det marknadsekonomin? Det förändrar arbetarklassens position och förbättrar kampmöjligheterna.

Vad gäller lokaliseringsstyrning kan jag bara läsa upp vad som skrivs i Dala-Demokraten: Det räcker inte att hålla fram penningpåsen längre, man måste ta till piskan. Det är den som saknas. Det säger man inom socialdemokratin. Miljardprogram efterlyses. Det är också ett av våra krav. Vi vill att man skall kunna leva i sin glesbygd och att kommunerna skall utvecklas.

Lars Ulander! Våra krav i debatten om regionalpolitiken spräcker inte ramarna för marknadsekonomin men förbättrar situationen. Kan Lars Ulander ändå inte ställa upp på det, så att vi kan få till stånd en front mot de borgerliga partierna? Det behöver inte vara som i dagens debatt, där socialdemokraterna, folkpartiet och moderaterna är de mest konservativa när det gäller utvecklingen.

Anf. 11 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Anders Högmark säger att jag försvarar den förda politiken. Ja, det gör jag. Men jag ser också möjligheter för den politiken att utvecklas. Den kan dock inte utvecklas efter de linjer som moderata samlingspartiet

driver, nämligen att den enda utvecklingsmöjligheten ligger i att sänka skatterna. Jag har i mitt inledningsanförande tagit upp den frågan och behöver inte upprepa vad jag där sade. Men alldeles klart är att i de förslag som moderaterna framlagt till det betänkande vi nu behandlar finns ingenting som skulle åstadkomma regionalpolitisk utveckling. Det är helt nödvändigt att patala detta moderaternas försök att ge sken av att man har intresse för regionalpolitiken.

Jag fick på tafsén för att jag hade raljerat med centern. Jag vill då säga att jag icke alls har raljerat med centern. Jag gjorde ett försök att åstadkomma en riktig verklighetsbeskrivning, till skillnad från den beskrivning som under ganska lång tid framförts både här i riksdagen och i massmedia och som är oriktig. Låt oss jobba vidare för att vi skall få till stånd en regionalpolitik som är så bra som möjligt, men låt oss inte använda centerns metod när det gäller att fördela ansvaret! Har man själv i så oerhört hög grad bidragit till att åstadkomma problemen som centern har är det klart att man också skall ta på sig ansvaret.

En annan sak som inte är minst viktig i sammanhanget är vad som hände före 1982 med ekonomin. Den socialdemokratiska regeringen fick som vi alla vet överta en ekonomi som var oerhört dålig och som vi fortfarande håller på och restaurerar. Det bör kanske också vara med i sammanhanget.

Börje Hörnlund sade att jag använde 90 % av min tid till att tala om centern. Ja, det är nog alldeles riktigt. Det fanns mycket goda skäl till det. Jag begärde en upplysning av Börje Hörnlund, och det var vad decentraliseringen som ett nytt mål inom regionpolitiken innebar. Det fick jag inget svar på, men jag fick en hel del frågor. Med den tid jag har mig tillmätt är det ganska svårt att besvara dem alla, men det finns kanske en möjlighet att utveckla de resonemangen litet längre fram.

Till Lars-Ove Hagberg vill jag säga att det är alldeles klart att vi har oerhört svårt att mötas på grund av den uppläggning vpk har när det gäller den allmänna ekonomiska politiken. Det är alldeles klart, och jag tycker att det är viktigt att det också klart sägs ut.

Anf. 12 ANDERS G. HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Lars Ulander kände indignation över att jag kritiserade honom för att han hade raljerat med centern. Han säger nu att det inte var så utan att han beskrev centern i verkligheten. Jag ber då om ursäkt för att jag inte kunde urskilja nyanserna!

Lars Ulander är ordförande i riksdagens arbetsmarknadsutskott. Detta utskott har ansvaret för att behandla regionalpolitiska frågor, det har ansvaret för att inför kammaren lägga fram ett betänkande som kan ligga till grund för bra politiska beslut på det området. Lars Ulander har medgivit att han känner oro för den regionala utvecklingen, och jag tror att den oron delas av många socialdemokrater.

Om Lars Ulander oroas över och känner som sitt ansvar att försvara den förda politiken, vilket är rimligt, då är min fråga: Vilka idéer har Lars Ulander som ordförande i det utskott som faktiskt skall leda utvecklingen på detta område? Har Lars Ulander och hans partikamrater någon uppfattning om vilka politiska eller andra områden som gradvis kan skapa förutsättningar

för en förbättrad regional balans? Förslaget om höjda marginalskatter har vi redan hört, så det kan vi lämna därhän. Är det den gradvis ökade indragningen av transfereringarna till kommunerna som skall skapa en bättre regional balans? Är det löntagarfonderna, som mig veterligt icke har gett en krona till småföretag i glesbygd, som skall skapa bättre balans?

Moderata samlingspartiet har fört fram tankar om att det skulle införas en villkorad avskrivning av studiemedel för kvalificerad arbetskraft, så att man till glesbygden kunde få läkare som gavs en ärlig chans att jobba och som kunde fungera som ett alternativ till den något tveksamt framgångsrika Dagmarreformen. Dessa tankar avförs dock. Vi har ingenting att tillföra.

Men vad har Lars Ulander som utskottets ordförande att tillföra? Ingenting. Ingår det i den s. k. naturliga arbetsfördelningen mellan utskott och regeringskansli att Lars Ulander med hänvisning till ganska tröstlösa skrivningar i utskottet skall kritisera dem som har fört fram litet nya tankar, medan industriministern skall svara för det mer lustbetonade?

Lars Ulander har ett ansvar som ordförande i riksdagens arbetsmarknadsutskott. Presentera några idéer – vad socialdemokraterna tycker att man i slutna rum i kanslihuset skall se över! Vi har redan hört riktlinjerna för skattepolitiken. Finns det inom jordbrukspolitiken någonting? Tycker socialdemokraterna att stödet till det norrländska jordbruket är för stort? Gäller idéerna transportpolitiken med indragna bidrag till kollektivtrafiken? Nämn några områden! Ge något prov på nytänkande – eller är det till att sitta fast i samma gamla hjulspår?

Anf. 13 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Socialdemokraterna talar genom sin utskottsordförande om hur viktigt det är att politiken på andra sektorer utformas så att den blir regionalpolitiskt positiv. Lars Ulander ger dock inga kommentarer till varför socialdemokraterna är så snåla när det gäller t. ex. Norrlandsstödet och länstrafikanlaget. Nu kan naturligtvis Lars Ulander avfärda frågan med att säga att arbetsmarknadsutskottet inte specifikt behandlar de frågorna; därför säger han ingenting om det. Jag hade emellertid en fråga om de nedsatta socialförsäkringsavgifterna. Hur kommer det sig att socialdemokraterna är beredda att satsa på de starka kommunerna, medan de lämnar Norrlands svaga inlandskommuner åt sidan? Och på den frågan skulle jag ändå vilja ha ett svar.

Herr talman! Det är egentligen inte så meningsfullt med en slagväxling mellan olika partier i frågor där man påstår att det som motparten har att säga är något som är omöjligt. Låt oss i stället pröva om det är någonting som skulle kunna vara möjligt. Då kvarstår det som folkpartiet har föreslagit: Räkna upp länsanslaget, se över läget, låt regeringen komma tillbaka, eventuellt redan i höst, med ytterligare förslag. Tillsätt en regionalpolitisk kommission, vilket har önskats från så många håll, också av socialdemokratiska ledamöter! Den skulle i det korta perspektivet kunna tillföra regionalpolitiken goda uppslag.

Anf. 14 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Jag noterar att Lars Ulander inte hade ett enda svar att ge på mitt förra inlägg. Han är svarslös, och jag förstår det.

Lars Ulander frågade om man skulle bygga upp ett decentraliserat samhälle utan några förändringar. Ja, Lars Ulander, det vill jag säga, att ett sådant samhälle inte är som dagens, där alla befolkningsströmmar går i stort sett åt ett håll. Folk kommer naturligtvis att ha anledning att flytta även i ett decentraliserat samhälle, men vi skall föra en politik så att folkströmmar kommer att gå åt olika håll och så att alla bygder består.

Sedan tar Lars Ulander upp det förhållandet att vi begär en utredning och säger sig inte ha funnit att vi har några konkreta förslag. Jag förstår att hans tal var skrivet innan jag höll mitt anförande, men jag använde faktiskt 60 % av min tid till att tala om hur man måste jobba för att vända utvecklingen, och en hel del av de punkterna skall utredas i den av oss begärda utredningen. Per-Ola Eriksson kommer senare i dag att återigen ge Lars Ulander en chans att förstå detta.

Lars Ulander berörde också frågan om befolkningsmålsättningar. Runt om i landet har det suttit rodnande socialdemokrater och röstat bort befolkningsmålsättningarna i samband med den remissomgång som förevarit. Varför rodnar socialdemokraterna? Varför vill de ha bort befolkningsmålsättningarna? Jo, här har det satts upp befolkningsmålsättningar, och sedan ser deras egen regering till att man inte håller någon annan målsättning än den för Stockholms län – den överskrids t. o. m.

Arbetslösheten har minskat i Norrland, säger Lars Ulander. Varför har den minskat? Jo, genom att ni har flyttat massvis av norrländska ungdomar hit. Det är det som gör minskningen. Men trots detta idoga arbete finns bland de tio kommuner som har den högsta arbetslösheten nio i Norrbotten och Västerbotten. Av de tio kommuner som har den lägsta arbetslösheten finns sju i Stockholmsområdet.

Det finns inte ett konkret förslag från regeringen eller från arbetsmarknadsutskottets majoritet som går ut på att vända utvecklingen, utan snarare förstärks den negativa och mycket farliga utveckling som pågår.

Anf. 15 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Lars Ulander säger att vi inte kan mötas i den ekonomiska politiken. Det märkliga är, tycker jag, att socialdemokratin så väl möter de borgerliga i den ekonomiska politiken, den allmänna politik som skall råda bot på problemen här i landet.

Vad är det för någonting i den ekonomiska politiken som gör att vi inte kan mötas? Är det beskattningen av kapital? Är det de likvida medel som vi vill komma åt för direkta investeringar? Eller är det omfördelningen som är det stora hindret? Det här har ju att göra med arbete och regional balans.

Eller är det maktfrågorna, att storfinansens strategier inte får attackeras? Är det att man får flytta utomlands hur mycket som helst, att man får ta sina likvida medel och betala sina lån utomlands – likvida medel som har arbetats ihop av de svenska arbetarna? Är det detta som är problemet för Lars Ulander, eftersom han försvarar regeringspolitiken?

Jag ställer återigen frågan: Vad kan det vara för fel i det här läget att göra

löntagarfonderna till regionalpolitiska instrument. Lars Ulander? Vad kan det vara för fel att styra lokaliseringen av stora och medelstora företag till skogslänen, till Bergslagen och till sydöstra Sverige? Vad kan det vara för fel utifrån arbetarrörelsens värderingar att göra det?

Vad är det för fel att satsa på ett miljardprogram i Bergslagen, när t. o. m. Lars Ulanders partikamrater gör det?

Kanske har det att göra med besparingarna på kommunerna – är det i den delen av den ekonomiska politiken som vi inte kan mötas? Som jag ser det, blir kullerbyttan total i och med att alla är överens om att den regionala obalans som vi har haft tidigare till viss del har kunnat neutraliseras genom expansion av offentlig verksamhet. Men nu är regeringens högsta mål att tränga tillbaka kommunerna. Därmed utarmas de sämst ställda kommunerna, så att de inte kan bidra till att upprätthålla balansen. Kanske är det den delen i den ekonomiska politiken som vi är totalt oense om.

Eftersom Lars Ulander har en replik till vill jag anknyta till det han sade om att det i marknadsekonomin kan uppträda störningar. Det tycker jag är intressant. Hur ofta uppträder dessa störningar, när har man regional balans, och hur kommer den till?

Som jag sade tidigare uppfattar jag störningarna som ganska permanenta under de senaste 20 åren, och det har vi haft väldiga besvär med i skogslänen och Bergslagen.

Anf. 16 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Anders Högmark tror att jag känner oro för regionalpolitiken. Nej, det gör jag inte. Jag är alldeles klar över att regionalpolitiken är en mycket viktig fråga och att den socialdemokratiska regeringen lägger ned mycket arbete på att vi skall nå målen för vår regionalpolitik.

Jag vill också påminna utskottets ledamöter som deltar i denna debatt om att vi i fjol fattade ett stort beslut om regionalpolitiken, i vilket vi fastslog riktlinjer för hur vi skall arbeta. Det är detta som kommer att ge de långsiktiga resultaten.

Elver Jonsson ställde en del frågor och kom bl. a. in på frågan om en kommission. Jag har fått mig berättat att industriministern kommer att ta upp den frågan senare.

På den borgerliga sidan har man kunnat ena sig bara om länsanslagen. Men detta är ju inte på något sätt avgörande för regionalpolitiken. Vad som måste till är det totala regionalpolitiska arbetet.

Vad far man fram av de borgerligas förslag? Inte ett enda dugg. Det finns inget alternativ till den socialdemokratiska politiken.

Börje Hörnlund beskriver arbetslösheten i Norrland och säger att den är hög. Jag delar hans uppfattning att den är för hög. Men löser man frågan om arbetslösheten i Norrland genom att plocka bort 1 miljard kronor från de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna? Hur mycket högre skulle arbetslösheten bli i Norrland om centerns politik på denna punkt skulle få råda, Börje Hörnlund? Hur många fler procent arbetslösa skulle det bli i Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland?

Skall man kritisera en politik bör man ha ett alternativ som skulle vara bättre.

Andre vice talmannen anmälde att Börje Hörnlund och Anders G Högmark anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Prot. 1985/86:148
22 maj 1986

*Regionalpolitiken,
m. m.*

Anf. 17 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! När man lyssnar till de borgerliga företrädarna och kanske främst till Börje Hörnlunds hurtiga anförande kan man förledas att tro att de borgerliga partierna skulle ha ett regionalpolitiskt alternativ, att de skulle sitta inne med goda samlande lösningar. Men så är det inte. Det finns inget samlat borgerligt alternativ i denna fråga. Det skulle i så fall ha kommit fram i utskottsbetänkandet.

Bland 75 reservationer vid betänkandet finns en enda samlad borgerlig reservation. Av 12 särskilda yttranden är inget gemensamt. Denna enda borgerliga reservation handlar dessutom inte om någon saklig åtgärd för att förbättra regionalpolitiken, utan den handlar om en kommission. De borgerliga står tyvärr nakna i regionalpolitiken, och det enda som de har att skyla sig med är lappen över den organisatoriska frågan i en kommission. Jag säger "tyvärr" därför att jag skulle önska att de borgerliga hade förslag till bra åtgärder, men här tror man att en enkel, organisatorisk åtgärd skall kunna innebära att de regionala problemen löses.

Det är alltså en enda gemensam samlad borgerlig reservation bland de 75 reservationer som är fogade vid utskottets betänkande. Det säger väl en hel del om tillståndet i den samlade borgerligheten. Därmed har jag inte betygsatt enskilda reservationer som de enskilda borgerliga partierna avgivit. Säkerligen finns det där ett och annat som vi bör kunna ta fasta på i arbetet framöver.

Det snart gångna riksdagsåret har kännetecknats av en ovanligt livlig debatt om regionalpolitiken och den regionala utvecklingen, och det är bra. Debatten är till stor del föranledd av att befolkningstalen i skogslänen utom Västerbotten har försämrats. Då räcker det inte att sysselsättningen har ökat och arbetslösheten minskat. Så har ju skett i skogslänen liksom i landet i övrigt. Det finns också andra positiva tecken i skogslänen: investeringarna ökar, och nyföretagandet har växt.

Men trots dessa positiva inslag i utvecklingen har befolkningen minskat i skogslänen, i Bergslagen och även i flera industrikommuner i södra Sverige. Det beror framför allt på en skev befolkningssammansättning med ett stort antal människor i hög ålder, men det beror också på försämrade nettoflyttningstal.

Denna utveckling har kunnat förutses. Industrikriserna under de borgerliga regeringsåren i slutet av 1970-talet och i början av 1980-talet medförde att stora delar av basindustrin, som dominerar industrin i skogslänen och i Bergslagen, slogs ut. Knappast något eller mycket litet gjordes för att utveckla nya näringar och ett nytt näringsliv. Det var också under denna period som en tidigare folkökning i skogslänen förbyttes i en folkminskning.

Jag ber att återigen få påminna om att regionalpolitiken under de borgerliga åren lades för fäfat. Regionalpolitiken under centerpartiets ledning lades i träda. Skogslänen förlorade 34 000 industrijobb, och detta skapade många sår. Det räcker inte med en högkonjunktur för att rätta till allt detta.

34 000 industrijobb gick förlorade. Det innebar att ljust släcktes i många hem över hela Norrland, och det fanns inga jobb att flytta till. Jag frågar: Vad hade hänt med Norrlands inland, med t. ex. Jämtland, om den borgerliga regionalpolitiken hade fått fortsätta? Det hade inte funnits mycket kvar av stora delar av Norrlands inland, och kanske inte heller av herr Hörnlund, eftersom centrens regionalpolitik med all sannolikhet hade släckt ut hans riksdagsplats. .

Genom den ekonomiska politik och nya industripolitik som inleddes av den socialdemokratiska regeringen hösten 1982 har industriproduktionen, industrisysselsättningen och industriinvesteringarna växt kraftigt såväl i skogslänen som i landet i övrigt. Men storstadsområdena och högskoleregionerna, med de bästa förutsättningarna att ta hand om och utveckla de nya industrierna och näringarna, har växt snabbast. Det var ju dessa som var bäst rustade att ta till vara de expansionsmöjligheter som krispolitiken innehöll. De stod redan 1982–1983 beredda att ta till vara möjligheterna. Men skogslänen, Bergslagen och många industrierter i södra Sverige, inte minst i Blekinge, var avrustade till följd av den borgerliga politiken. Inga åtgärder hade vidtagits för att förse dem med instrument och möjligheter att ta till vara och utveckla nya industrier och nya näringar. Den processen borde självfallet ha startat i anslutning till industrinedläggningarna i basindustrin i slutet av 1970-talet och i början av 1980-talet. Då borde satsningarna på forskning och utveckling, utbildning och teknikspridning ha startat. Men så skedde inte. Detta blev en av de viktigaste uppgifterna för den nya socialdemokratiska regeringen.

Stora insatser har gjorts för att förbättra den regionala balansen. De ordinarie regionalpolitiska bidragsanslagen har mer än fördubblats sedan budgetåret 1982/83. Särskilda utvecklingsprogram har gjorts för regioner med stora problem, såsom Norrbotten och Bergslagen. Det andra steget i utvecklingen av Bergslagen skall riksdagen fatta beslut om i dag. Insatser har också gjorts på enskilda orter som drabbats av problem till följd av stora företagsnedläggningar – Timrå, Uddevalla, Malmö och Söderhamn. Kännetecknande för alla dessa insatser är satsningarna på forskning och utbildning, på utveckling, teknikspridning och infrastrukturinriktade åtgärder. Det är åtgärder som syftar till att långsiktigt ge olika regioner bättre förutsättningar att utveckla nya näringar och ny sysselsättning på grundval av de speciella utvecklingsbetingelser som varje region har.

Sedan måste jag erkänna, herr talman, att den regionala balansen trots dessa insatser försämrats under det gångna året. Jag delar helt och fullt den oro över denna utveckling som utskottet gett uttryck för i sitt betänkande. Det är en stor besvikelse att det inte varit möjligt att fördela de senaste årens tillväxt bättre. Den oron och besvikelsen har jag flera gånger gett uttryck för här i riksdagen, i den allmänpolitiska debatten, i interpellationsdebatter och vid flera tillfällen under riksdagens frågestunder.

Det är helt nödvändigt, som jag också har gett uttryck för vid många tillfällen, att fortsätta att utveckla regionalpolitiken. Även om vi har gjort många viktiga insatser under senare år, måste arbetet och insatserna fortsätta att förnyas.

Jag vill betona att det är ett tålmodigt arbete som krävs. Det måste

bedrivs på bred front och med stor uthållighet. Man måste också vara medveten om att resultaten inte märks ögonblickligen. Det kommer att ta lång tid och kräva stora ansträngningar att vända utvecklingen.

En grundtanke i det regionalpolitiska arbetet är att varje region måste utvecklas efter sina egna förutsättningar. Alla regioner i vårt land har sina egna särdrag, sina egna speciella resurser och möjligheter, som måste tas till vara och utvecklas till nya företag och nya jobb. Arbetet med att få en balanserad regional utveckling måste spänna över ett stort antal samhällsområden. Den regionala utvecklingen bestäms till mycket stor del av beslut som i dag ligger utanför regionalpolitikens egen verksamhet och egna påverkansmöjligheter.

Som ett led i arbetet med att skapa förutsättningar för samordning och samverkan i arbetet med regional utveckling har en särskild statssekreterargrupp nyligen tillsatts. Gruppen leds av statssekreteraren i industridepartementet.

Jag vill ta upp en talförfälskning, som Börje Hörnlund gjorde sig skyldig till när han hänvisade till en inledning som jag hade inför den socialdemokratiska riksdagsgruppen om den framtida regionalpolitiken. Det var en bra debatt. Jag skulle önska att centerns riksdagsgrupp kunde ha en lika bra och öppen debatt. Börje Hörnlund får gärna använda mitt tal som inledning i en debatt i sin riksdagsgrupp, men då bör han återge vad som står i talet och inte förvanska vad som sägs. Jag vill gärna fortsätta med att förse Börje Hörnlund med tal och material som han kan använda inför sin riksdagsgrupp när han är i behov av idéer och uppslag.

Vad sade jag i mitt tal som Börje Hörnlund kommit över? Jo, jag sade att centerns regionalpolitik inte förtjänar tilltro därför att det var då centern hade ansvaret för regionalpolitiken som problemen kom och som industrierna lades ner, och det måste ta mer än tre år att rätta till detta. Men jag var också självkritisk i mitt tal, då jag sade att också arbetarrörelsen borde ha haft en bredare debatt om regionalpolitiken. Jag tillade att gamla synder bara kan rättas till genom nya ansträngningar, och då får vi inte fastna i en negativ debatt om varför man inte har gjort mer tidigare. Jag efterlyste i stället konkreta och konstruktiva förslag också av oss själva. När jag sedan kom in på den punkt som Börje Hörnlund berörde – på s. 16, eftersom Börje Hörnlund har tillgång till talet – sade jag: "Det är helt orimligt att begära att man med regionalpolitiska insatser kan reparera vad andra politikområden eventuellt ställer till med. Andra politikområden har ett ansvar för att vi skall kunna uppnå en balanserad regional utveckling, och vi kommer inte att lyckas om inte så sker i regering och riksdag men också ute i regionerna och i länen."

Börje Hörnlund hävdade att jag sade att alla politikområden nu arbetar emot en positiv utveckling ute i regionerna. Så är det inte, och så har jag heller inte sagt. Det är Börje Hörnlunds citatförfälskning, och den har jag bett att få rätta till nu, herr talman.

Det regionalpolitiska stödet till företag kommer även fortsättningsvis att ha stor betydelse. Sysselsättningseffekten av investeringsstödet har ökat successivt sedan 1982, och den trenden tycks stå sig. Sedan oktober 1982 har uppskattningsvis 15 000 nya arbetstillfällen skapats. Detta är ingen dålig

siffror. Det är i själva verket den högsta siffran någonsin under den tid vi har haft ett regionalpolitiskt stöd.

Det regionalpolitiska stödet stimulerar också till förnyelse av produktionsutrustning m. m., som gör att vi får rationella och konkurrenskraftiga företag i stödområdena. Detta är mycket viktigt.

Användningen av medel för s. k. mjuka investeringar – produktutveckling, marknadsföring, företagsutveckling m. m. – ökar i betydelse och omfattning. Den här utvecklingen ligger väl i linje med en önskvärd inriktning mot förstärkning och förnyelse av näringslivet. Regeringen avser att förstärka denna del av regionalpolitiken.

Förenkling av det regionalpolitiska stödet står högt på mångas önskelista. Inom industridepartementet arbetar nu en arbetsgrupp med att förutsättningslöst försöka finna möjligheter att åstadkomma förenklingar och förbättringar av stödverksamheten. Regeringen överväger en försöksverksamhet med förenklad handläggning vid någon länsstyrelse.

För att näringslivet ute i regionerna skall utvecklas och förnyas behövs en god utvecklingsmiljö för näringsliv och företagande. Det handlar om utbildad arbetskraft, goda utbildningsmöjligheter, goda kommunikationer och en i övrigt god infrastruktur. Kommunerna måste här ge goda grundförutsättningar genom en väl utbyggd kommunal service, bra industrimark och teknisk försörjning.

Utbyggnaden av kommunikationerna har stor betydelse för att ge de regionalpolitiskt prioriterade regionerna bättre förutsättningar att utvecklas. De dåliga kommunikationerna i vissa delar av Bergslagen är ett hinder för att få företag dit.

Regeringen har startat en samordnad investeringsplanering inom kommunikationsområdet, där vägarna, luftfarten, sjöfarten och järnvägstrafiken omfattas. I uppdraget till de ansvariga trafikverken har regeringen poängterat betydelsen av att dessa verk i sin långsiktiga planering väger in regionalpolitiska mål och riktlinjer. Jag ser det här som en stor möjlighet att få en bättre samverkan mellan olika trafikslag, samtidigt som det nu ges möjlighet att tidigt påverka framtida trafikinvesteringar som kan bli av stor betydelse för den regionala utvecklingen.

Datakommunikationerna är en viktig fråga för regionalpolitiken. Betydelsen av den utbyggnad av telekommunikationsnätet som nu genomförs jämförs ofta med den betydelse utbyggnaden av järnvägarna på sin tid hade för samhällsutveckling och bosättning.

Den stora satsning på utbyggnad av telekommunikationerna som görs innebär att vi kommer att få mycket stor telekapacitet – även för datakommunikation – över hela landet. Den som efterfrågar telekommunikation kommer att få tillgång till alla sorters teletjänster kort tid efter det att de har begärts. Ingenstans i landet kommer bristen på telekommunikationer att hindra etablering och drift av en verksamhet.

Trenden mot en ensidig koncentration av kunskap och kompetens till storstadsområdena och några få universitets- och högskoleorter måste brytas. Andra områden måste in i bilden. Arbetet med detta har påbörjats genom kraftfulla satsningar på teknik- och utvecklingscentra och utveckling av högskolan som en regional resurs.

Regeringen kommer att fortsätta på den inslagna vägen, därför att den ger långsiktiga utvecklingsmöjligheter för många regioner. Program håller nu på att utarbetas för de framtida insatserna.

Industri- och utbildningsdepartementen har ett bra samarbete kring utbildnings- och högskolefrågornas regionalpolitiska betydelse. För att ytterligare stärka detta samarbete har en särskild samarbetsgrupp nu tillsatts mellan industridepartementet och utbildningsdepartementet. Samarbetet har bl. a. resulterat i att industridepartementet på kort tid av regionalpolitiska medel gett närmare 150 milj. kr. till tidigareläggning av forsknings- och utbildningsinsatser ute i regionerna.

Jag vill gärna för kammaren berätta att regeringen i dag har tagit två nya beslut om regionalpolitiskt stöd till viktiga framtidsprojekt. Det är inte stora ekonomiska åtaganden men viktiga.

Det ena gäller Kiruna geofysiska institut, som tilldelas ytterligare pengar för fortsatt arbete med produktutveckling och tillämpad forskning. I Kiruna har tidigare satsningar resulterat i nya produkter och tjänster. Nya projekt är också på väg.

Det andra beslutet i dag gäller Träteknikcentrums enhet i Skellefteå, som tilldelas 4 milj. kr. av regeringen och 4 milj. kr. av de nordligaste länen. Träteknikcentrum har gjort en lovande start, och dessa nya pengar ger möjlighet till en kraftig kompetensuppbyggnad. Satsningen kommer att få stor betydelse inte minst för träindustrin i Norrlands inland.

Regeringens avsikt är att i forskningspropositionen nästa år ytterligare utveckla utbildnings- och forskningsfrågornas roll i den regionala utvecklingen.

Det råder för närvarande en god och glädjande aktivitet ute i regionerna när det gäller teknik- och kunskapsspridning. Ett 60-tal centra är nu i verksamhet.

Ett flertal konkreta projekt om teknik- och utvecklingscentra behandlas för närvarande av regeringen och diskussioner förs kring nya projekt. Jag är, herr talman, helt övertygad om att vi i Bergslagen och i stödområdet inom några år skall ha teknik- och utvecklingscentra i gång av Ideons storlek och kapacitet.

För utvecklingen och förnyelsen av näringslivet i Bergslagen har betydande medel avsatts för utbildningsinsatser. Förslag om Bergslagens tekniska högskola har nyligen inkommit från regionstyrelsens i Uppsala högskoleregion. Detta är bra och efterlängtat. Dåliga utbildningsmöjligheter är nämligen ett av Bergslagens problem i dag.

För kort tid sedan överlämnade representanter för Västernorrlands län till regeringen förslag om hur högskolan i Sundsvall/Härnösand skulle kunna utvecklas till en ännu mer betydelsefull utvecklingsresurs i regionen. Man arbetar med ett projekt som innebär en industrihögskola till Sundsvall. Förslagen bereds nu i regeringskansliet.

Förslagen från regeringen om ötkad teknisk utbildning vid högskolorna i Kalmar och Gävle/Sandviken har regionalpolitisk betydelse. Denna utbildning kommer att betyda mycket för näringslivets utveckling i östra Småland och i Gästrikland/norra Uppland.

I flera andra län – jag har nyligen sett förslag från Jämtland och

Kopparberg – arbetar man med utvecklingsprogram som bl. a. innehåller utökade utbildningsinsatser. De programmen kommer vi att bearbeta i regeringskansliet.

Det pågår således ett stort antal aktiviteter, som innebär teknik- och kunskapsspridning till de regionalpolitiskt prioriterade regionerna. Dessa aktiviteter kommer att vara oerhört betydelsefulla för den regionala utvecklingen på lång sikt.

Turismen har stor betydelse för sysselsättning och service, inte minst för de inre delarna av norra Sverige. Statens industriverk genomför nu på regeringens uppdrag en utredning om turistnäringens struktur, sammansättning och säsongsberoende. Den här utredningen bör ge oss ett bättre underlag för att komma med förslag till åtgärder för att bl. a. förlänga turistnäringens säsong och därmed förbättra näringens ekonomiska situation. Min avsikt är att så småningom ha överläggningar med ett antal länsstyrelser, däribland Jämtlands, om turistnäringens villkor och möjligheterna till en expansion.

Regeringen har i sin regeringsförklaring betonat vikten av att man intensifierar arbetet med decentralisering av statlig verksamhet. En viktig del i decentraliseringsarbetet är omlokalisering av statlig verksamhet från Stockholmsregionen till andra delar av landet. Sedan utflyttningen i början av 1970-talet har det inte skett mycket på denna punkt. Ansträngningarna kommer att ökas för att nå konkreta resultat, och vi har bildat arbetsgrupper som nu arbetar med dessa frågor.

De privata tjänstenäringarna expanderar starkt och väntas fortsätta att göra det. Regeringen har gett industriverket i uppdrag att kartlägga utvecklingen och lämna förslag till hur man skall kunna påverka förläggningen av tillväxten, så att stödområdena får del av expansionen. Det är viktigt att det klart markeras att det inte bara är den statliga administrationen som skall finnas med i bilden. I det arbete som industriverket nu gör ingår därför också försäkringsbolag, banker, industriföretag, organisationer och kooperationen.

Det privata näringslivet måste ta ett större ansvar för att upprätthålla och öka sysselsättningen i stödområdena. I utbyte mot att samhället på olika sätt skapar förutsättningar för företagens expansion och höga vinster måste företagen ta ett ansvar för att investeringar som skapar nya arbetstillfällen också genomförs i de områden som har regionalpolitisk prioritet. Så sker inte i dag. Jag skall gärna erkänna att jag är mycket besviken på denna punkt. Men jag vill också tillägga att jag i de borgerliga inläggen här i dag inte har hört ett enda ord av kritik mot det privata näringslivet. Det är på något sätt avslöjande.

Det är inte uteslutet att vi måste pröva vissa dämpande åtgärder när det gäller etablering i Stockholmsregionen, för att ytterligare stimulera till etablering i skogslänen och Bergslagen.

Herr talman! Diskussionerna om den fortsatta regionalpolitikens utformning kommer att föras i det regionalpolitiska rådet. Vi får också viktiga uppslag till politikens utformning från den parlamentariskt sammansatta glesbygdsdelegationen. En betydelsefull grupp för det regionalpolitiska arbetet blir naturligtvis den statssekreterargrupp som jag tidigare nämnde.

Länsstyrelserna har en väsentlig roll i arbetet med att utveckla regionalpo-

litiken. Varje år redovisas i länsrapporterna uppslag och idéer till regionalpolitiska insatser. Vidare får länsstyrelserna ofta uppdrag av regeringen att ta fram utvecklingsprogram inom olika regionalpolitiska områden. Just nu pågår arbetet med att utarbeta regionala teknikspridningsprogram.

Detta visar att vi har flera forum för att diskutera och utveckla regionalpolitiken.

Jag har svart att frigöra mig från intrycket att kravet på en särskild kommission har lagts fram i brist på idéer om hur regionalpolitiken bör utvecklas. De konkreta förslagen från de borgerliga lyser med sin frånvaro. En kommission vid sidan av det viktiga vardagsarbetet, som ändå är det mest väsentliga, skulle sannolikt bara öka byråkratiseringen och störa en väl fungerande organisation för att utveckla politiken.

Som framgått av mitt anförande pågår i regeringskansliet ett omfattande arbete med att utveckla och förnya regionalpolitiken. Utredningsuppdrag har utdelats. Arbetsgrupper har tillsatts. Enskilda departementstjänstemän arbetar nu med särskilda frågor.

Min avsikt är att så snart det är möjligt ta upp allt detta i det regionalpolitiska rådet. Som utskottsmajoriteten skriver kommer regeringen att ändra rådets sammansättning och aktivera dess verksamhet. Jag antydde också detta i den långa interpellationsdebatt om regionalpolitiken som vi förde här i riksdagen för någon månad sedan. Jag avser att låta samtliga riksdagspartier bli representerade i det regionalpolitiska rådet.

Herr talman! Jag ser debatten om regionalpolitiken under innevarande riksmöte som mycket positiv. Den visar på ett ökat intresse för regionalpolitiken, och det kan förhoppningsvis leda till konstruktiva förslag för att utveckla politiken. Utskottsbetänkandet visar på en bred uppslutning kring kraven på en utveckling av regionalpolitiken – de många reservationerna innehåller främst partikrav och lokala krav.

Jag hoppas att det skall gå att få till stånd en bred enighet om den inriktning av det fortsatta regionalpolitiska arbetet som jag här har antytt konturerna för.

Anf. 18 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! I betänkandet är det inte svart på vitt i fråga om allt. Det råder samstämmighet i en rad regionalpolitiska grundfrågor. Att industriministern gör stort nummer av att han inte hittar så många gemensamma reservationer tycker jag egentligen saknar poäng. Industriministern talar samtidigt om att arbetet bör ske på bred front och med uthållighet och tålmodighet. Vidare att det inte räcker med högkonjunktur för att man skall klara en regional balans. Om detta är vi ju överens, och därför är det inte så konstigt att vi inte fronderar på alla punkter.

Industriministern talade om Norrlands inland, och jag har en fråga som jag väckt några gånger men som ingen vill svara på: Hur kommer det sig att socialdemokraterna och regeringen satsar på starka kustkommuner, medan de svaga inlandskommunerna lämnas därhän? Då tänker jag bl. a. på nedsättningen av socialförsäkringsavgiften, varigenom Luleå och Piteå får miljonstöd, medan de svaga kommunerna Sorsele och Berg blir utan.

Även andra politikområden är viktiga, sade industriministern. Han

nämnde i sammanhanget utbildningsdepartementet, och det är helt O. K. att utbildningsdepartementet kommer med i bilden som en viktig del. Men har inte industriministern ett övergripande regionalpolitiskt ansvar även när det gäller de andra departementen? Hur har resonemanget gått i regeringskretsen, när man t. ex. på jordbrukets område vill minska Norrlandsstödet, vilket kommer att slå särskilt hårt mot Bergslagen? Hur har resonemanget gått med jordbruksministern? Och hur har samtalen gått med kommunikationsministern? Ni vill ju hålla tillbaka länstrafikanlaget, och här rör det sig om belopp i hundramiljonerklassen.

Det vore rimligt att vi fick svar på de frågorna.

I interpellationsdebatten den 1 april framhöll industriministern att vi måste ta gemensamma tag. Han sade: Alla behövs, riksdag och regering tillsammans. Nu raljerar han över att vi vill ha en kommission där vi skulle kunna diskutera de här frågorna. Jag skulle vilja fråga beträffande det sista industriministern sade, att regionalpolitiska rådet skulle reformeras och att också riksdagspartierna skulle ingå: Är tanken att rådet skulle kunna ta sig an sådana uppgifter som redovisas i reservation 7, som jag vill påstå är betänkandets främsta läsning? Se på vad som står i reservation 7! Kan det harmoniseras med det reformerade regionalpolitiska rådet?

Låt mig säga att när regionalpolitiska rådets verksamhet redovisades inför utskottet, då var det en stor besvikelse. Detta förpuppade organ! Det är angeläget att det blir som industriministern säger, dvs. att det nu skall bli mera fart på det regionalpolitiska rådet. Hittills har det nämligen misskött sin uppgift.

Sedan vill jag säga att jag tror det ligger mycket i vad Thage Peterson sade om att gamla synder bara kan rättas till med nya ansträngningar. Låt oss göra nya ansträngningar, men låt dem göras gemensamt och inte i snäva departementskretsar!

Anf. 19 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! "Vi borde tidigare ha intresserat oss mera för regionalpolitiken", sade Thage Peterson inför den socialdemokratiska riksdagsgruppen.

Jag sade tidigare enligt mitt manus: "Tyvärr måste jag konstatera att närpå allt vad regeringen gör är till nackdel för den regionala utvecklingen."

Thage Peterson måste vara oerhört klämd och uppjagad när han misstänker att någon enda människa i detta land – jag tror inte det finns någon – skulle tro att Thage Peterson kom fram till den typen av självbekännelser inför riksdagsgruppen.

Jag har här manuskriptet till Thage Petersons tal. Jag har blivit erbjuden att läsa upp det inför centerns riksdagsgrupp. Men jag säger nej tack. Centergruppens vilja att uträtta saker och ting på regionalpolitikens område är nämligen så stark, att jag riskerar att bli utbuad om jag inte är mera konkret än vad Thage Peterson är i detta dokument. Jag vill dock ge industriministern rätt på en punkt, nämligen att övriga områden är oerhört viktiga – inte bara regionalpolitiken, som Thage Peterson ansvarar för.

När man studerar Thage Petersons tal måste man fråga sig: Bryr sig regeringen inte alls om vad Thage Peterson säger i detta tal? Jag önskar att Thage Peterson får större tyngd i regeringen, för det mesta som sker i

regeringen motverkar en balanserad regional utveckling. Jag önskar också att Thage Peterson får en sådan tyngd i regeringen, att han inte stegvis behöver urholka de regionalpolitiska anslagen så som sker i det förslag som nu är förelagt riksdagen för beslut i dag.

Sedan säger Thage Peterson att de borgerliga partierna inte är eniga. Nej, det är vi inte. Det är känt, hoppas jag, av alla i det här landet att centerpartiet vill speciellt mycket och arbetar speciellt mycket för en bättre regional utveckling. Jag vill dock säga om folkpartiet och moderaterna att jag upplever att de vill mer än regeringen och socialdemokraterna när det gäller att åstadkomma regional balans i det skede vi nu befinner oss i.

Jag noterar och är glad för att Thage Peterson säger att han kan se positivt på enskilda reservationer. Varför inte då viska det till Lars Ulander? Han har varit tvungen att lotsa igenom allt detta i utskottet utan att höra något positivt. Det har inte varit roligt för socialdemokraterna i utskottet. Viska till dem: Släpp igenom litet grand av det som är bra, så får vi en bättre regionalpolitik.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 20 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Fru talman! Det är otvivelaktigt så att vi lider av stora regionalpolitiska problem. Thage Peterson. Vi har problem i skogslänen, Bergslagen, sydöstra Sverige. Men det är en ganska bekväm position som regeringen intar, när den gömmer sig bakom centerns attack. Egentligen försöker man då förgylla sin egen prestation och gå ifrån alla de avgörande problem som man har – och kanske också har krav på sig från sin egen rörelse att klara av.

Jag har tidigare ställt en fråga till Lars Ulander, och jag frågar nu Thage Peterson: Hur tror regeringen att utvecklingen i dessa områden kommer att bli med regeringens systematiska utplundring av kommunerna? Jag kräver ett svar av regeringen. Hur tänker man sig den närmaste framtiden i dessa områden med den utflyttning som sker i dag och med de problem som vi kan se framför oss? Och vad händer med kommunernas roll? Thage Peterson säger ju också att man skall ha en bra kommunal service. Det kan väl inte bara vara för vissa företag som man skall ha service, utan det gäller väl också kommunernas invånare. I det avseendet har vi problem, och det krävs ett svar av regeringen.

Man säger från socialdemokratiskt håll i polemik med de borgerliga: Ni riktar ingen kritik mot det privata näringslivet. En sak är säker: Man kan inte beskylla Thage Peterson för att han inte kritiserar. Men vad man kan kritisera regeringen för är att den inte vidtagit någon åtgärd. Det skulle vara intressant att höra vad som skall hända, för vad Thage Peterson aviserar är en dämpning av storstadstillväxten, en dämpning av tillväxten i Stockholm. Vad är det fråga om? Är det etableringskontroll eller andra styrinstrument som regeringen kommer med? Det är oerhört intressant i så fall.

I samma andetag säger industriministern att man skall stimulera omflyttning till andra områden. Jag kommer då tillbaka till det som sägs inom den rörelse som Thage Peterson företräder: Det räcker inte med penningkistan.

Det räcker inte att visa upp dessa morötter för företagen. Man är tvungen att kalla dem till överläggning. Men vad hjälper det, om man inte tar fram piskan. Tänker regeringen ta fram någon piska, eller kommer regeringen också i fortsättningen att vara den lilla musen som röt för att sedan låta storföretagen göra som de vill?

Anf. 21 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Det finns flera sätt att debattera på. Det har vi sett exempel på här. En metod är – som framgick när utskottets ordförande Lars Ulander talade – att inte föra någon sakdebatt alls, att inte ge uttryck för något som helst nytänkande. En annan metod är att föra ett tämligen högljutt resonemang – som industriministern och någon företrädare för utskottet gjorde. Man grälade ju om vad som hände före och efter 1982. Men, fru talman, om debatten om de regionala problemen skall fortsätta och om man vill försöka lösa de problemen, är en sådan här debatt tämligen destruktiv.

En tredje metod är att redovisa en lång rad förslag från industridepartementet. Det är bra att man gör det, men det är ju bara en sektor som berörs.

Det har förekommit många försumligheter. Självfallet finns det därför ett behov av att reparera en del. Industriministern gav exempel på ett antal försumligheter. Men industriministern kom också fram till att det behövs ett nytänkande. Han raljerar över att endast en av 75 reservationer är gemensam för de borgerliga partierna. Men det väsentliga är kanske inte förslagen utan det väsentliga är just att det finns en vilja att diskutera. De socialdemokratiska utskottsledamöternas attityd – de vill ju inte föra några diskussioner om en utveckling i nya banor eller om ett nytänkande, utan sömngångaraktigt avslår de bara alla förslag – gör att intresset för en kommission med bredare parlamentarisk insyn växer. Industriministern har indirekt gett dessa krav ett erkännande i och med sitt besked om att de politiska partierna kommer att få den insyn som man har önskat när det gäller det arbete som nu pågår inom kanslihuset. Detta innebär i realiteten ett underkännande av den arbetsmetodik som utskottsmajoriteten har tillämpat under våren – hela tiden har man låtit bli att diskutera sakfrågorna.

Givetvis finns det många idéer och förslag, och många av dem går stiekigt mot varandra. Men avsikten med vårt förslag om en kommission är att man skall kunna föra en öppen, konstruktiv debatt. Man skall, utan att ha några förutfattade meningar, kunna utbyta idéer och åsikter. Avsikten med en kommission är alltså helt enkelt att föra utvecklingen framåt.

Sedan säger industriministern – och vi får väl anledning att återkomma till den saken – att det behövs en god utvecklingsmiljö. Regionalpolitiken kan inte ensam råda bot på de brister som andra sektorer kanske har skapat. Ja, just det. Det behövs ett vidare helhetsperspektiv och en god grund för utvecklingen.

I nästa replik – det blir förmodligen efter frågestunden – får jag anledning att återkomma till detta. Industriministern talar om behovet av en utveckling och av en god utvecklingsmiljö. Men landets många småföretagare upplever det inte på samma sätt i och med löntagarfonderna och den utarmning av kommunerna som sker. Jag tänker då på de nedskärningar av transfereringar som förekommer och som innebär att kommunernas möjligheter att ge en tillfredsställande service alltmer reduceras.

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum har uppsatts.

6 § På förslag av förste vice talmannen beslöt kammaren kl. 15.04 att avbryta ärendebehandlingen (forts. s. 83) för dagens frågestund, som skulle inledas med information om regeringsbeslut.

7 § Information om regeringsbeslut

Anf. 23 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Mordet på statsminister Olof Palme har aktualiserat frågor om hur våldsdåd av detta slag skall kunna förebyggas i ett öppet samhälle och om hur var beredskap för att hantera sådana händelser bör vara utformad – om de ändå inträffar.

Som underlag för statsmakternas bedömning av dessa frågor bör en granskning ske av hur berörda myndigheter och andra samhällsorgan i det här fallet har utfört sina uppgifter. I enlighet med detta har regeringen i dag därför beslutat tillkalla en juristkommission bestående av tre ledamöter: riksdagens ombudsman Per-Erik Nilsson som ordförande, arbetsdomstolens ordförande Olof Bergqvist och hovrättspresidenten Carl-Ivar Skarstedt, hovrätten för Övre Norrland.

Kommissionen bör till en början studera hur säkerhetsskyddet för statsråd och andra offentliga personer – liksom den nuvarande organisationen för att förebygga terrorism och liknande angrepp – har fungerat i praktiken. Vidare ingår i kommissionens uppdrag att undersöka de frågor som berört de centrala samhällsfunktionerna under den närmaste tiden efter mordet och att i samband med detta uppmärksamma bl. a. beredskaps- och säkerhetsrutiner, sambands- och informationsfrågor. En annan viktig del av uppdraget är att granska själva brottsutredningen.

I övrigt skall kommissionen ha stor frihet när det gäller granskningsarbetets närmare inriktning och uppläggning. Resultatet av sitt arbete bör den så långt som möjligt öppet redovisa.

Kommissionens granskningsarbete – och det beslut regeringen har fattat i dag – utgör dock endast ett första steg.

I nästa skede övertas ansvaret av företrädare för de politiska partierna. Huvuduppgiften blir då att överväga och föreslå de konkreta åtgärder som kan visa sig befogade, bl. a. med anledning av kommissionens granskning. Frågan om inriktning och uppläggning av detta andra steg kommer att bli föremål för överläggningar med partiledarna.

Kommissionens uppgift blir alltså att utreda olika myndigheters agerande i anslutning till mordet på Olof Palme. Dess rapport kommer senare att ligga till grund för olika politiska bedömningar och konkreta förslag.

Genom denna arbetsmetod har vi valt att följa en gammal svensk tradition, nämligen att låta jurister och ämbetsmän granska händelseförlopp och ställa dessa i relation till gällande rättsregler. Så var fallet med Wennerströmmaffären, IB-utredningarna, utredningen efter avslöjandena om Stig Berglings spioneri och efter Telubaffären.

Även om mordet på Olof Palme saknar motstycke söker regeringen här alltså handla enligt vedertagna principer: en juridisk kommission bearbetar det synnerligen omfattande materialet och tar fram ett underlag som senare, i ett andra steg, bedöms politiskt – något som självfallet inte hindrar att ytterligare material kan tas fram i detta senare skede.

Anf. 24 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Den information regeringen nu har lämnat vill jag för den moderata riksdagsgruppens del kommentera med att det är bra att granskningen av händelserna i samband med mordet på statsminister Olof Palme inleds. Det är också bra att de parlamentariska representanterna inte förvisas till en referensgrupp åt en kommission bestående av höga jurister och ämbetsmän. Men vi är inte nöjda med uppdelningen av arbetet på en juriskommission och därefter en parlamentariskt sammansatt grupp. Enligt vår mening borde det bara tillsättas *en* kommission, som redan från början skulle ges en bred sammansättning med en stark politisk förankring.

Justitieministern hänvisade till traditionen, bl. a. förfaringsättet i samband med Wennerströmaffären. Men det finns också senare erfarenheter, t. ex. från ubåtskommissionen, som från början gavs den sammansättning som jag här pläderar för. Vår alldeles klara erfarenhet är att den modell som användes i samband med ubåtskommissionen är att föredra framför den av justitieministern åberopade tidigare traditionen.

Det har framgått att motivet för den av regeringen valda uppläggningsen är att man inte vill störa det pågående utredningsarbetet. Såvitt jag förstår blir den eventuella störningen lika stor oavsett hur kommissionen är sammansatt. Dessutom förefaller det mig orimligt att låta bristen på framgång i spaningsarbetet försena en allsidig granskning av vad som hänt i detta ärende och därmed också fördröja de åtgärder som kan krävas för att förebygga en upprepning. Även det förhållandet att justitiedepartementets uppträdande i förhållande till berörda myndigheter har satts i fråga motiverar att uppdraget redan på ett tidigt stadium anförtros inte bara jurister och andra experter utan även personer med politisk förankring.

Beslutet att börja med enbart en juristgrupp kan tolkas som att regeringen vill skjuta den mera ingående och känsliga prövningen på framtiden. Vi moderater finner det angeläget att det breda undersökningsarbetet påbörjas, innan fler fakta i ärendet har hunnit falla i glömska.

Vår här redovisade uppfattning har vi delgett regeringen i förväg. Jag beklagar att våra synpunkter inte tillgodosetts, vilket utesluter den samstämmighet som hade varit värdefull i denna betydelsefulla men egentligen inte särskilt partiskiljande fråga. De politiska meningsbrytningarna kan därmed komma att bli skarpare än vad de annars behövt vara.

Med hänsyn till den vikt vi fäster vid att de politiskt utsedda representanterna snabbt kopplas in i granskningsarbetet vill jag fråga justitieministern vid vilken tidpunkt han förutser att den parlamentariska kommissionen senast kan komma att tillsättas.

Anf. 25 BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Som framgick av Lars Tobissons anförande har det inför tillsättandet av denna kommission förevarit överläggningar mellan regering- och oppositionen.

Vi har från folkpartiets och moderaternas sida vid dessa överläggningar förordat att regeringen redan nu skulle tillkalla en parlamentarisk kommission snarare än en juristkommission.

Det viktigaste skälet är att kommissionens uppgifter, såsom de har formulerats i regeringsdirektiven, är att utreda och bedöma frågor av allmän karaktär och inte av specifikt juridisk karaktär. Det gäller i varje fall frågorna om vissa personers säkerhetsskydd, organisationen för att förebygga terrorism och granskningen av hur centrala samhällsfunktioner har fungerat tiden närmast efter mordet.

Att granska själva brottsutredningen kan man kanske uppfatta som en mer juridisk fråga, men den granskningen torde under alla förhållanden bli aktuell först i ett senare skede.

Under de överläggningar som har ägt rum har två skäl anförts för att vänta med en parlamentarisk granskning och i stället tillkalla en juristkommission.

Det första skälet är, som Lars Tobisson nämnde, att polisutredningen inte bör störas. Jag utgår ifrån att kommissionen, oavsett hur den är sammansatt, får komma in på den frågan först i ett senare skede. Det kan alltså knappast vara ett skäl för att nu tillsätta en juristkommission i stället för en parlamentarisk kommission.

Det andra skälet för att välja en juristkommission skulle vara att det är fråga om en svår materia som kan behöva "benas upp" av jurister innan parlamentariker kommer in i bilden. Som jag redan framhållit uppfattar vi de frågor som kommissionen först skall ta itu med som mer allmänna än juridiska. Det talar snarast för en parlamentarisk kommission. Att frågorna sedan kan kräva noggranna överväganden innan eventuella åtgärder beslutas talar också enligt min mening för att parlamentarikerna kommer in redan från början.

Jag beklagar att regeringen inte har eftersträvat en samlande lösning inför det utredningsarbete som nu förestår. Det finns naturligtvis inte någon anledning att i en sådan här fråga blåsa till någon stor politisk strid. Det skall det inte heller bli. Men jag vill ändå mot denna bakgrund fråga justitieministern vilka närmare överväganden som har lett regeringen fram till beslutet att nu tillsätta en juristkommission i stället för att omedelbart ge mandatet till en parlamentarisk kommission.

Anf. 26 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Det viktiga är enligt vår mening att alla omständigheter kring mordet på Olof Palme blir ordentligt klarlagda. Det är av många olika skäl ett allmänt intresse att så sker.

Vi har tidigare från centerpartiet krävt att en särskilt kommission skall tillsättas. Vi hade också helst sett att det blivit en parlamentarisk kommission i traditionell mening, givetvis med biträde av särskild kompetent expertis.

Den ordning som regeringen bestämt sig för är annorlunda. Vi vill för vår del understryka hur viktigt det är att parlamentarikergruppen blir huvud-

kommitté och således – även om den nu kommer in i ett senare skede – får det avgörande inflytandet, dvs. att den kan ta initiativ i utredningsarbetet, att den får del av all information och att alla förslag till åtgärder blir en uppgift för parlamentarikergruppen.

Jag vill fråga justitieministern om avsikten är att parlamentarikerna skall få denna ställning.

Anf. 27 BERTIL MÄBRINK (vpk):

Fru talman! Jag har några kommentarer till justitieministerns meddelande om de två kommissionerna.

Vpk motsätter sig inte att det blir två kommissioner, en juristkommission och en politisk kommission. Vi förutsätter dock att den politiska eller parlamentariska kommissionens arbete inte underordnas juristkommissionens. Vi utgår också ifrån att allt material som juristkommissionen får fram blir tillgängligt för den parlamentariska kommissionen. Vi ser det som en viktig del för den parlamentariska kommissionen att klara ut bl. a. hur vi skall bevara det öppna samhället och samtidigt ta hänsyn till säkerhetsaspekten.

Vpk har inte några förutfattade meningar om det arbete som hittills utförts av polis och åklagare. Vi vill från vpk:s sida markera att denna viktiga fråga inte bör göras till en partipolitisk sådan.

Vpk utgår också från att parlamentarikerkommissionen, eller den politiska kommissionen, får en bred sammansättning så att samtliga i riksdagen representerade partier kommer att finnas med i den.

Fru talman! Till sist noterar vi med tillfredsställelse att arbetet i kommissionerna skall bedrivas med största möjliga öppenhet.

Anf. 28 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Jag skall med anledning av de inlägg som gjorts något ytterligare redovisa regeringens motiv för att det omfattande och mycket viktiga arbete som nu förestår med anledning av mordet på Olof Palme bör bedrivas i två steg, och även säga något om uppläggningsen av och relationen mellan det första och det andra steget.

I ett inledande steg krävs att man på ett säkert, snabbt och effektivt sätt kan säkerställa och dokumentera information om vad som har skett. Det krävs vidare att dessa uppgifter bedöms mot den ordning och mot de rättsregler som vi i dag har för att hantera händelser av den allvarliga beskaffenhet som det nu är fråga om.

Det är viktigt att denna del av arbetet snabbt kan komma i gång. Först när denna grundläggande fas har avslutats finns det tillräckliga förutsättningar för att gå vidare med det andra steget, som skall innefatta politiska bedömningar och förslag till de förändringar som kan krävas i den nuvarande ordningen.

Regeringen har mot denna bakgrund noga övervägt hur det inledande arbetet bäst kan utföras. Regeringen har då främst beaktat att det material som skall inhämtas och analyseras från de utgångspunkter som jag här har nämnt är synnerligen omfattande och delvis också av tekniskt och juridiskt komplicerad natur. För detta arbete kommer att krävas breda och djupa kunskaper och erfarenheter från de områden som berörs av arbetet, dvs.

främst rättsväsendet. Vad som också är särskilt väsentligt är att denna kartläggning av situationen präglas av fullkomlig objektivitet och saklighet. Detta talar med styrka för att det inledande arbetet bör anförtrors högt betrodda och självständigt arbetande ämbetsmän med ledande befattningar inom rättsväsendet.

Regeringen är övertygad om att de jurister som nu har tillkallats kommer att svara mot dessa högt ställda krav och att de kommer att lämna det kvalificerade underlag som behövs för det andra steget i det arbete som nu påbörjas.

Det andra steget skall naturligtvis startas snarast möjligt. Men någon närmare tidpunkt kan jag inte ange, bl. a. av det skälet att den tidpunkten beror på hur snabbt mordutredningen kan slutföras.

Anf. 29 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Justitieministerns ytterligare försök till förklaring förtar inte det intryck som kan uppstå av att det här rör sig om en undanmanöver. Pressen på att få till stånd en klarläggande utredning har blivit regeringen för stark, men man vill inte tillgodose det kravet. Alla de egenskaper som angavs krävas av personer som skall kunna göra en nyttig uppgift i sammanhanget finns företrädare här i kammaren och inom de politiska partierna. Det finns ingen som helst anledning att göra en gradering i låt oss kalla det opartiska utredare och personer som utses den politiska vägen och just därigenom företräder allmänna intressen. Jag menar – det är i alla fall det intryck jag får – att regeringen här är överdrivet rädd för reaktionen från spaningsledningens sida.

Jag frågade hur länge det kan dröja innan den parlamentariska delen av utredningsarbetet kommer i gång. Man får en känsla av att det kan dröja hur länge som helst. Regeringen skulle helst vilja se att utredningsarbetet då är avslutat.

Självfallet hoppas vi alla att det snabbt blir avslutat i den meningen att gärningsmannen avslöjas och grips. Men för dagen förefaller detta, i varje fall från min horisont, inte vara nära förestående. Om inte detta inträffar blir ju utredningsarbetet närmast evigt. Det kommer inte att läggas ned ens när brottet – efter 25 år, antar jag – blir preskriberat i lagens mening.

Jag är rädd för att vi kan få en pågående debatt om detta. Om man t. ex. till hösten hävdar att det borde vara dags för parlamentarikerna att ta över kan det mycket väl tänkas att spaningsledningen får upp något hett spår som gör att det skulle vara störande med den typ av granskningsarbete som man tydligen fruktar att just politiker skulle kunna bedriva på ett särskilt störande sätt.

Jag skulle vilja återkomma till frågan och försöka få något slags besked om vilket tidsperspektiv justitieministern ser framför sig. Kan det bli före utgången av 1986? Kan det bli tidigt till hösten? Vad kan det röra sig om – några månader, några år? Det är faktiskt en viktig punkt att få klarlagd, justitieministern.

Anf. 30 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Jag angav i mitt anförande några villkor som jag tyckte borde gälla för parlamentarikergruppens arbete: att den blir att anse som huvudkommitté, att den får det avgörande inflytandet, att den kan ta initiativ i utredningsarbetet, att den får all information och att alla förslag till åtgärder blir en uppgift för parlamentarikergruppen.

Det är viktigt att det kommer att bli på detta sätt. Det kan ju faktiskt vara så, att även efter juristkommissionens utredning frågor kommer att stå öppna, vilket kräver ytterligare undersökningar.

Jag avslutade mitt anförande med att fråga justitieministern om avsikten var att parlamentarikergruppen skulle få den ställning som jag hade angett. Jag noterar att justitieministern inte lämnar något svar på denna fråga.

Anf. 31 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! När det gäller tidpunkten har jag redan sagt att den naturligtvis bl. a. beror på hur mordutredningen utvecklas. Därför kan jag inte och skall inte i dag ange någon tidpunkt. Jag vill bara säga att valet av lämplig tidpunkt naturligtvis liksom uppläggningsen av det andra steget skall diskuteras med de andra partiledarna.

Bertil Fiskesjö anser jag fick ett uttömmande svar både i min inledande information och i min replik. Men jag vill nu tillägga till Bertil Fiskesjö, att det ju är helt klart att de avgörande bedömningarna och förslagen skall tas fram av parlamentariker som ett resultat av en politisk bedömning.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1985/86:550 om planerna på återgång till skilda valdagar för riksdagsvalen och kommunalvalen

Anf. 32 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Fru talman! Anders Björck har, med hänvisning till tidningsuppgifter, frågat mig om en överrepresentation för det största partiet är ett socialdemokratiskt villkor för en återgång till skilda valdagar för riksdags- och kommunalval.

Svaret på frågan är nej.

Anf. 33 ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsministern för svaret. Det är i och för sig ett klart och positivt svar. Orsaken till att jag ställt frågan är emellertid den, att under de senaste sex åren tre utredningar har arbetat med frågan om den gemensamma valdagen och förlängda mandatperioder. Vid inledningen av varje utredning har socialdemokraterna meddelat – eller givit klara signaler om – att de har kunnat acceptera skilda valdagar och förlängda mandatperioder. Men de har ändå hoppat av de två första utredningarna. När den artikel, som jag hänvisat till, publicerades verkade det vara tredje gången gillt. På annat sätt kunde inte statsministerns, och i och för sig också den socialdemokratiska partisekreterarens, uttalanden de senaste veckorna tolkas.

Fru talman! Nu börjar det bli bråttom för folkstyrelsekommittén. Då är det viktigt att veta om socialdemokraterna har några villkor eller inte. Det måste göras fullständigt klart här och nu, att om socialdemokraterna skulle kräva en överrepresentation för det största partiet, så finns det i varje fall för moderata samlingspartiet ingen anledning att längre delta i överläggningarna om en revidering av författningen. Då betraktar vi detta som föga meningsfullt och kommer alltså inte att delta.

Jag måste ändå fråga statsministern, eftersom en sådan här intervju har kunnat äga rum, eftersom den socialdemokratiske partisekreteraren har uttalat sig om villkoren och eftersom justitieministern har uttalat sig om villkoren: Hur kommer det sig att Dagens Nyheter har uttalanden av statsministern som direkt säger motsatsen till vad statsministern nu har meddelat kammaren? Den andra frågan till statsministern är: Om det inte finns några villkor om överrepresentation, har socialdemokraterna då några andra villkor för en uppgörelse i författningsfrågan?

Anf. 34 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Fru talman! Om Anders Björck är så intresserad av rättvisa och ultimativa krav kanske han har satt sig så pass väl in i sakfrågan att han vet att efter 1985 års val är socialdemokratin underrepresenterad i denna kammare på grund av ett fiffel med den nuvarande författningen.

Ett ultimativt krav från vårt partis sida för att träffa en uppgörelse i författningsfrågan är att det blir slut på sådana undanglidanden från och frånträdanden från den författning som vi träffade en kompromiss om.

Jag har inte ställt krav på att vi skall vara överrepresenterade för att träffa en ny kompromiss. Däremot är det helt oréalistiskt att tro att vi skall frånga alla våra hjärtefrågor och de borgerliga partierna få igenom sina krav och man skall ha kvar en valmetod som gör det möjligt att släppa in ett parti som inte uppnår 4 %.

Jag skall säga till Anders Björck: Lika klart som ni säger att ni inte är beredda att delta i en utredning om inte vi ger en klar deklaration i frågan om överrepresentation för det största partiet, lika klart är det att vi inte deltar i ett fortsatt arbete, om vi skall ge upp alla våra krav.

Anf. 35 ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Såvitt jag kan förstå tar statsministern nu i praktiken tillbaka vad han sade i frågesvaret för någon minut sedan. Nu kommer alltså ett annat villkor, och det villkoret har justitieministern meddelat pressen för ett tag sedan, nämligen att skall det bli en uppgörelse i författningsfrågan måste man se till att regeringsformen och vallagen ändras så att överenskommelser sådana som den som nu har träffats mellan kds och centern inte längre blir möjliga. Statsministern kallar t. o. m. samarbetet mellan centern och kds för fiffel. Såvitt jag kan förstå, är det någonting som är möjligt och som har prövats och godkänts av juridiska instanser.

För klarhets vinnande måste jag ändå fråga statsministern: Är det på det sättet att en uppgörelse i författningsfrågan om mandatperiodernas längd och valperiodernas längd förutsätter en ändring av grundlagen så att samverkan av det slag som nu har skett inte längre juridiskt blir möjlig?

Anf. 36 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Fru talman! Det är t. o. m. så, Anders Björck, att det existerar icke längre en överenskommelse i författningsfrågan, för den bröts genom att man gick förbi fyraprocentsspärren.

Det gäller att återställa förtroendet och enigheten bakom författningen, och det kan vi enbart göra genom att till att börja med se till att skapa respekt för den uppgörelse som vi träffade för ett tjugotal år sedan. Det är första förutsättningen för att det skall bli något resultat av arbetet i kommittén.

Anf. 37 ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Det är ändå bra att vi får besked på den här punkten. Såvitt jag kan förstå, innebär alltså vad statsministern nu har sagt – det är en nyhet för folkstyrelsekommittén, och det kan vara intressant att få den – att en ovillkorlig förutsättning är en ändring av den ordning som nu gäller, som medger samverkan av den typ som praktiseras av centern och kds. Det är bra att vi får reda på det. Det får vi i så fall ta hänsyn till.

Men vad statsministern har sagt i intervjun handlar över huvud taget inte om samverkan mellan centern och kds, utan där handlar det om en överrepresentation i sig för det största partiet. Den tanken har ju framförts av socialdemokraterna tidigare, och jag hoppas att det är helt klart att ett frångående av proportionaliteten leder till att flera partier i denna kammare inte kan delta i det fortsatta arbetet.

Min fråga till statsministern kvarstår dock: Hur kan det komma sig att en erfaren journalist får ett helt annat bud från statsministern och publicerar det i sin tidning?

Förste vice talmannen anmälde att statsministern anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1985/86:558 om rättshjälp för att bevaka eget barns rätt och intressen

Anf. 38 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

På grund av Jörn Svenssons sjukdom medges Bertil Måbrink att ta emot svaret.

Anf. 39 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Jörn Svensson har frågat mig om vilka åtgärder som regeringen ämnar vidta för att garantera möjlighet till rättshjälp åt en förälder som berövas rätten till vårdnad genom att den andre föräldern för bort barnet utomlands.

Vad gäller möjligheterna att få rättshjälp i sådana här angelägenheter är praxis den att rättshjälp nästan alltid beviljas om det finns några utsikter för den svenska vårdnadshavaren att få tillbaka barnet till Sverige. Den inskränkning i möjligheterna att få rättshjälp som ligger däri att angelägenhe-

ten skall handläggas utomlands brukar således aldrig återopas i dessa fall. Däremot händer det att rättshjälp vägras därför att utsikterna att få tillbaka barnet bedöms som i praktiken obefintliga. Av erfarenhet vet man nämligen att det under vissa förhållanden är nästan helt omöjligt att få tillbaka barnen från vissa länder.

Enligt vad jag har inhämtat avslås aldrig en ansökan om rättshjälp i sådana här fall utan att utrikesdepartementet dessförinnan har undersökt hur det förhåller sig i det hänseendet beträffande det aktuella landet. Som jag ser saken är det *grundläggande problemet* i själva verket de begränsade möjligheter som finns att få tillbaka ett barn som har förts bort från Sverige. Antalet fall av olovligt bortförda barn i internationella förhållanden har tyvärr ökat. För att få till stånd ett internationellt samarbete i syfte att motverka denna form av kidnappning har Europarådet och Haagkonferensen för internationell privaträtt antagit var sin konvention för att möjliggöra att barn återförs till sina vårdnadshavare. Det är angeläget att det internationella samarbetet på det här området fördjupas. För Sveriges del pågår ett arbete i justitiedepartementet med inriktning på en svensk anslutning till konventionerna.

Prot. 1985/86:148
22 maj 1986

*Om åtgärder mot över-
lastar i den tunga väg-
trafiken*

Anf. 40 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Fru talman! Jag tackar på Jörn Svenssons vägnar för justitieministerns svar.

Låt mig göra några kommentarer. Jag tycker att det alltid skall beviljas rättshjälp om det finns några utsikter för den svenska vårdnadshavaren att få tillbaka barnet till Sverige. Justitieministern säger nästan alltid, det bör vara alltid.

Jag är överens med justitieministern när han säger att det gäller att få till stånd internationella överenskommelser och rutiner mellan olika länders regeringar för hur man skall hantera dessa viktiga frågor, alltså kidnappning av barn. Jag vill understryka att det naturligtvis är en viktig bit för att komma till rätta med detta problem på ett bättre sätt.

Jag tackar än en gång för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1985/86:560 om åtgärder mot överlastar i den tunga vägtrafiken

Anf. 41 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Hans Rosengren har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att komma till rätta med överlastar i den tunga vägtrafiken.

Jag delar Hans Rosengrens uppfattning att de s. k. överlasterna inom den tunga vägtrafiken är ett allvarligt problem och att samhällets åtgärder i olika avseenden krävs för att komma till rätta med dessa. Inom mitt eget ansvarsområde har också på senare tid ett flertal initiativ tagits, främst för att förbättra polisens övervakningsmöjligheter. Jag vill särskilt peka på att det inom rikspolisstyrelsen pågår ett utvecklingsarbete för att ta fram modernare

och framför allt mer lättarbetad vågutrustning. Det är också glädjande att riksdagen i vår har anslagit betydande resurser. 1 milj. kr., för bättre vågar. Inom regeringskansliet finns vidare en arbetsgrupp med uppgift att på bred front angripa problemen och att föreslå lämpliga handlingsvägar. Gruppen har studerat de rättsliga, organisatoriska och administrativa förutsättningarna att förbättra den nuvarande ordningen. Gruppen har också sammanträffat med myndigheter och enskilda organisationer för att få en riktig bild av dagens situation. Arbetet bedrivs med hög prioritet.

Anf. 42 HANS ROSENGREN (s):

Fru talman! Jag vill först tacka justitieministern för svaret.

Några bekymrade åkare och Transportarbetareförbundets avdelning i Värmland har med mig tagit upp frågan om det växande överlastproblemet inom den tunga vägtrafiken. Vissa åkare bryr sig helt enkelt inte om de regler som finns, beroende på att det lönar sig att köra med överlast.

Jag vill påstå att detta är en form av ekonomisk brottslighet som gör att seriösa åkare som följer reglerna måste konkurrera på sämre villkor och riskera att slås ut.

Dessutom skapar överlasterna kostnader för vägunderhåll av stora mått. Det är därför glädjande att regeringen nu vidtar åtgärder.

Anf. 43 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Det är riktigt, som Hans Rosengren påpekar, att systematiska överträdelse av belastningsbestämmelserna är en form av ekonomisk brottslighet.

Jag vill erinra om att det finns möjligheter att återkalla trafik tillstånd för oseriösa åkare. Den möjligheten används i dag.

Regeringen har vidare i en proposition om näringsförbud föreslagit att man under en försöksperiod bedriver utökad vandelsprövning inom bl. a. just åkeribranschen.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1985/86:570 om förbud mot s. k. chocklampor

Anf. 44 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Torgny Larsson har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att hindra spridning av s. k. chocklampor. Med en chocklampa avses enligt frågan en apparat som ser ut som en stavlampa och som med hjälp av en knapp kan utlösa ett blixtljus som är så skarpt att offret kan förlora synen upp till åtta timmar.

Som Torgny Larsson har noterat i frågan har åtgärder vidtagits beträffande s. k. elektriska impulsgivare. En proposition som behandlar bl. a. denna fråga har redan beslutats och kommer att läggas fram för riksdagen i nästa vecka. Jag har emellertid för närvarande inte något underlag för att bedöma om det finns behov av att vidta särskilda åtgärder för att hindra spridningen

av även apparater av det slag som avses i den nu aktuella frågan.

Under nästa riksmöte avser jag dock att föreslå vissa ändringar i vapenlagen. Förslagen skall ta sikte på bl. a. startvapen och vapenrepliker. Om det visar sig att de av Torgny Larsson beskrivna lamporna utgör ett så allvarligt problem att åtgärder bör vidtas, kan frågan tas upp i anslutning till den planerade propositionen.

Prot. 1985/86:148
22 maj 1986

*Om den planerade
avidentifieringen av
materialet i det s. k.
Metropolitprojektet*

Anf. 45 TORGNY LARSSON (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga.

Min uppmärksamhet fästes på den alltmer tilltagande försäljningen av s. k. försvarsvapen när jag läste en tidningsartikel, där en försäljare förklarade att chocklampan och elpistolen var hans favoriter bland dessa vapen. Han framhöll att de var utmärkta försvarsvapen för väktare, taxichaufförer eller hustrur till män som är ute och reser mycket. Han hade också sålt dessa vapen till många personer. Tydligen hade han ingen tanke på att de kunde användas i syfte att överfalla och råna människor.

Jag har noterat att regeringen har uppmärksammat dessa frågor, men jag vill för justitieministerns kännedom ändå anföra ett kort citat ur en artikel i Göteborgs-Posten, där en poliskommissarie uttalar följande om dessa vapen: "Det är skrämmande! Om de här vapnen över huvud taget ska få finnas på marknaden så ska de i varje fall licensbeläggas!"

Hans tanke svindlade inför försäljningen av exempelvis chocklampan, som gör offret blint i åtta timmar.

Jag vill än en gång tacka för svaret, och jag hoppas att det så småningom kommer en lagstiftning mot spridning av chocklampan.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1985/86:573 om den planerade avidentifieringen av materialet i det s. k. Metropolitprojektet

Anf. 46 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Hadar Cars har – mot bakgrund av att datainspektionen den 5 mars 1986 beslutat att det s. k. Metropolitregistret skall avidentifieras senast den 30 maj 1986 – frågat mig om jag avser vidta sådana åtgärder att materialet inte avidentifieras förrän samtliga undersökningspersoner som har begärt utdrag har fått samtliga de uppgifter de enligt lag är berättigade att få.

De besvär som anförts över datainspektionens beslut den 5 mars 1986 har numera återkallats, och ärendet är alltså inte längre föremål för någon prövning hos regeringen. Några sådana åtgärder som Hadar Cars nämner kan därför inte vidtas från regeringens sida.

Det är enligt datainspektionens föreskrifter en skyldighet för den registeransvarige att effektuera de framställningar om registerbesked enligt 10 § datalagen (1973:289) som har kommit honom till handa före den 1 maj 1986. Om den registeransvarige bedömer att det inte går att expediera alla begärda registerutdrag före den sista maj, förutsätter jag att datainspektionen görs uppmärksam på detta så att den kan ta ställning till saken. Datainspektionen

har ju då möjlighet att – efter en avvägning av olika intressen som gör sig gällande – ompröva tidsfristen i sitt beslut.

Anf. 47 HADAR CARS (fp):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för svaret.

Metropolitprojektet har förorsakat stor oro hos många. I första hand har oron drabbat dem som ofta utan att ens veta om det varit föremål för en omfattande och närgående kartläggning, vilken inbegripit deras hälsa, utbildning och arbete, sociala förhållanden, eventuell alkoholism och kriminalitet, ja, t. o. m. föräldrarnas politiska hemvist.

Men också hos oss andra, som inte återfinns i Metropolitets register, har undersökningen väckt oro. Det är en mycket berättigad oro, herr justitieminister. Metropolit har fäst vår uppmärksamhet på hur mycket det är som myndigheter och andra kan få reda på om oss med hjälp av den moderna informationstekniken.

Fru talman! Hur mycket av vårt liv, av det vi själva uppfattar som personligt och hemligt, har vi rätt och möjlighet att få behålla för oss själva? Uppenbart är att det utrymmet minskat snabbt under senare år. Jag förutsätter att det inte får fortsätta att krympa. Det drabbar oss inte på samma sätt, inte lika omgående och inte lika dramatiskt som t. ex. den giftbemängda strålningen från Tjernobyl. Men datorisering och samkörning av personliga uppgifter om oss kan som ett smygande gift hota vårt privata liv och vår personliga integritet. Därför är också en snabb och riktig handläggning nödvändig vad gäller framställningarna från dem som ingått i Metropolitundersökningen att få del av de uppgifter om dem själva som de är berättigade till. Om Metropolitregistren avidentifieras innan alla dessa uppgifter lämnats dem, skulle de utsättas för ännu ett övergrepp. Jag uppfattar, fru talman, justitieministerns svar så, att han delar min uppfattning och vill att datainspektionen förhindrar att sådant ytterligare övergrepp kommer att ske.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1985/86:579 om justitiedepartementets befattning med utredningen om mordet på Olof Palme

Anf. 48 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Nic Grönvall har för det första frågat mig på vilka grunder jag har – med utgångspunkt från svensk konstitution och lagstiftning – fattat beslut om justitiedepartementets befattning med utredningen om mordet på Olof Palme. Nic Grönvall har för det andra frågat mig om jag även framdeles avser att låta en representant för justitiedepartementet ingå i polisens ledningsgrupp för mordutredningen.

Alltsedan dagen efter mordet på statsminister Olof Palme har jag ansett det vara min skyldighet som justitieminister att fortlöpande följa spaningsläget och att även hålla regeringen informerad i ärendet. Jag har därvid särskilt beaktat de säkerhetsaspekter som gör sig gällande, liksom ärendets karaktär

av nationell angelägenhet.

Jag har fått information dels genom att en tjänsteman i justitiedepartementet har närvarit vid sammanträdena med polisens ledningsgrupp som observatör, dels genom att länspolismästaren Hans Holmér regelbundet har sammanträffat med mig. Observatörens uppgift har varit att utan egna kommentarer eller värderingar vidarebefordra den information som har lämnats honom vid ledningsgruppens sammanträden. Jag har också vid vissa tillfällen sammanträffat med andra företrädare för rättsväsendet, t. ex. rikspolischefen och riksåklagaren, för att också få deras syn på mordutredningen. Min avsikt är att också i fortsättningen hålla mig informerad i ärendet.

Anf. 49 NIC GRÖNVALL (m):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för detta svar på mina frågor.

Bakgrunden till frågorna är naturligtvis att utredningen om mordet på statsminister Olof Palme är en fråga av stor nationell angelägenhet, såsom justitieministern mycket riktigt påpekar i svaret. Blott om vi alla får veta vem eller vilka mördaren eller mördarna var och vad som var motivet, kan vi värdera graden av angrepp på vårt öppna samhälle. Det är därför en angelägenhetsfråga av stort mått för alla medborgare att mördaren grips och motiven avslöjas.

När det blir klart för medborgarna att det i ledningsgruppen i mordutredningen finns motsättningar och ineffektivitet, då reagerar de med oro. Justitieministern har ansvaret för polismyndigheten i vårt land och naturligtvis också ansvaret för att utredningen drivs med effektivitet. Men justitieministern har också ansvaret för att rättssäkerhet och personlig integritet respekteras samt att svensk lagstiftning respekteras.

Vi har nu fått veta att justitieministern låter sig representeras i ledningsgruppen hos polisen. Är detta ett annat utslag av vad justitieministern uppfattar vara en rättstradition i Sverige? Justitieministern försöker inte ens svara på frågan på vilka grunder detta sker. Vidare: Vad förekommer i ett möte som slutar med att den ansvarige åklagaren, som uppenbarligen upprätthållit en misstänkts integritet, ser sig nödsakad att avgå?

Justitieministern måste medverka till att undanröja varje misstanke om att det kan förekomma en politisk ledning eller försök till påtryckningar på utredningsgruppen genom att lämna ett tydligare svar på de här frågorna.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1985/86:552 om ersättning åt jordbrukare för inkomstbortfall på grund av radioaktiv strålning

Anf. 50 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Karl Erik Olsson har frågat mig om jag kan garantera att de lantbrukare som till följd av radioaktivitet inte kunnat släppa ut sina kor på bete hålls ekonomiskt skadeslösa.

Med anledning av de problem med betessläppning m. m. som uppstått på

Prot. 1985/86:148
22 maj 1986

Om ersättning åt jordbrukare för inkomstbortfall på grund av radioaktiv strålning

Prot. 1985/86:148
22 maj 1986

Om ersättning åt jordbrukare för inkomstbortfall på grund av radioaktiv strålning

grund av kärnkraftsolyckan i Tjernobyl har statsrådet Dahl och jag haft överläggningar med Lantbrukarnas riksförbund (LRF). Vi är överens om att betessläppning skall undvikas i de områden där statens strålskyddsinstitut rekommenderar att korna hålls på stall. Eftersom detta kan förorsaka foderbrist arbetar både lantbruksstyrelsen och LRF med att så långt möjligt få fram foder så att korna inte skall behöva släppas ut på beten med förhöjda strålningsvärden. I vissa fall kan det dock vara omöjligt att skaffa fram foder till korna varför dessa måste släppas på bete. Vi är vidare överens med LRF om att mjölk från kor som släppts ut på bete i områden med förhöjda värden inte får levereras till mejeri. Lantbruksstyrelsen följer utvecklingen och lämnar fortlöpande information om bl. a. fodersituationen.

Under de senaste dagarna har statens strålskyddsinstitut frisläppt ytterligare områden för betesdrift. I dag återstår emellertid delar av Uppsala och Västmanlands län samt Gävleborgs län och övriga Norrland där mätningar pågår. För de områden som hittills frisläppts har detta skett vid en tidpunkt som ungefär motsvarar tiden för normal betessläppning i dessa områden.

Jag är emellertid medveten om att den enskilde lantbrukaren, framför allt i ännu ej frisläppta områden, kan få sådana merkostnader som han själv inte kan påverka. Jag är därför beredd att föreslå regeringen att införa en ordning enligt vilken ersättningsanspråk från enskilda lantbrukare provas. Lantbruksstyrelsen har tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att ta fram riktlinjer för att hantera ersättningsanspråk till följd av det radioaktiva nedfallet. I arbetsgruppen ingår representanter för LRF och Svenska mejeriernas riksförening (SMR).

Anf. 51 KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga.

Kärnkraftskatastrofen på mer än 100 mils avstånd från vårt land har fått betydande effekter. Den har visat att beredskapen vad gäller strålskyddet var mycket svag. Framför allt har den emellertid visat att industrisamhället är mycket sårbart, att många av de skador som kan uppstå är gränsöverskridande – går från ett land till ett annat – och att de når över flera sektorer. En skada på energisektorn innebär ett hot mot livsmedelsproduktionen långt borta.

Det svenska jordbruket arbetar i ett ansträngt läge. Nu under våren arbetar jordbrukarna nära jorden, nära nedfallet. Det innebär att många känner oro för sin egen hälsa. Att de inte får släppa ut korna har också lett till en ekonomisk oro.

Förra veckan, när jag formulerade min fråga, trodde vi fortfarande att det i huvudsak handlade om strålning från jod 131 med en halveringstid på åtta dagar och att det inom de allra flesta områden skulle ordna sig inom ett par veckor. Nu vet vi att en del av strålningen kommer från cesium 137 med en halveringstid på 30 år. Man rekommenderas att slå vallar och betesmarker och gräva ned gräset. Det innebär inte bara förlust av foder, utan det innebär också extra arbete. Frågan är om det ens går, när det gäller vissa betesmarker.

Jordbruksministern svarar att man skall införa en ordning enligt vilken ersättningsanspråk från enskilda lantbrukare provas. Jag är tacksam för att

han har en positiv attityd, men det låter ändå som något av byråkrati. Om jordbruksministern menar att jordbrukarna skall hållas skadeslösa, kunde jordbruksministern inte svara ett enkelt ja på min fråga?

Prot. 1985/86:148
22 maj 1986

Om ersättning åt jordbrukare för inkomstbortfall på grund av radioaktiv strålning

Anf. 52 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Det är min och regeringens avsikt att jordbrukarna skall hållas skadeslösa för sådana åtgärder i det här sammanhanget som de inte har kunnat påverka.

Sedan tror jag att Karl Erik Olsson håller med mig om att detta måste ske – det är i varje fall LRF och jag överens om – på så sätt att den enskilde jordbrukaren redovisar vilka kostnader han har haft. Sedan får detta prövas i vanlig ordning.

Jag angav inledningsvis vad som är avsikten med prövningen.

Anf. 53 KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Jag tackar för förtydligandet. Jag uppfattar det så, att jordbruksministern har avsikten att hålla jordbrukarna skadeslösa. Jag tror att det beskedet inverkar lugnande på de många jordbrukare som i dag känner oro.

De uppgifter om cesium som vi noterat under de senaste dagarna leder naturligtvis till mycket stor ovisshet. Vi vet att nedfallet i de aktuella områdena har kommit före vegetationsperiodens början. Det är ganska osäkert hur mycket som kommer att kunna bortföras med den första skörden. Om problemen blir långvariga innebär det ökande svårigheter, både ekonomiskt och psykiskt, för jordbrukarna.

Jag vill gärna fråga jordbruksministern vilken beredskap som man har inom jordbruksdepartementet inför en sådan utveckling och vilka åtgärder samhället kan vidta för att avhjälpa eller åtminstone lindra problemen för jordbrukarna och deras familjer, om problemen blir långvariga.

Anf. 54 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Jag har redan tidigt satt lantbruksstyrelsen på uppgiften att ha en överblick över hela situationen, för att vi skall kunna möta de problem som uppstår med effektivaste möjliga åtgärder. Jag kommer dessutom i morgon och på lördag att själv göra en resa i de här områdena för att, i kontakt med de myndigheter som har ansvaret och med representanter för jordbrukarna, försöka bilda mig en egen uppfattning om huruvida det finns något som återstår och som är nödvändigt att känna till när vi skall diskutera den aktuella situationen.

Dessutom kan jag säga att det tillsätts en statssekreterargrupp i kanslihuset som kommer att ha ett övergripande ansvar för alla de åtgärder som kan vara aktuella i det här sammanhanget – det gäller inte bara jordbruket. Detta gör vi därför att vi är inne i ett åtgärdsskede där det är viktigt att kunna ha ett samlat grepp över de åtgärder som måste vidtas.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 55 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Fru talman! Görel Bohlin har frågat mig om jag överväger att ta initiativ till särskild lagstiftning till skydd för våra medeltida stadskärnor.

I frågan hänvisar Görel Bohlin till den s. k. lex Gamla stan – en bestämmelse som infördes i byggnadslagen år 1963 (44 a §). Enligt denna bestämmelse kunde regeringen ge en stad rätt att lösa in mark på vilken bebyggelsen var vanvårdad eller eljest företedde väsentliga brister av beskaffenhet att försvåra genomförandet av en lämplig stadsplan. Bestämmelsen avsåg områden med äldre bebyggelse, som det av historiska eller kulturhistoriska skäl var angeläget att hålla i värdigt skick. Inlösen förutsatte ett saneringsprogram. Bestämmelsen upphävdes 1971 därför att den täcktes av de ändringar som då gjordes i expropriationslagen. Den s. k. lex Gamla stan gäller alltså fortfarande i praktiken, fast den numera ersatts av bestämmelser i expropriationslagen (2 kap. 8 §).

När det i övrigt gäller att skydda värdefulla äldre stadskärnor får jag hänvisa till det svar som jag i förra veckan gav till Jan-Erik Wikström. Också hans fråga var föranledd av den kritik som har framförts mot förändringar i centrala Sigtuna. Jag erinrade då om att de förslag till ny plan- och bygglag och lag om hushållning med naturresurser m. m., som ligger på riksdagens bord, innehåller flera bestämmelser som syftar till att underlätta bevarandet av äldre stadsmiljöer. T. ex. finns det i förslaget till plan- och bygglag ett förbud mot förvanskning av byggnader som ingår i en kulturhistoriskt särskilt värdefull bebyggelsemiljö. Vidare skall, enligt förslaget till naturresurslag, områden av riksintresse för kulturminnesvården skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada kulturmiljön. I de inventeringar som riksantikvarieämbetet gjorde i samband med den fysiska riksplaneringen på 1970-talet har Sigtunas stadskärna angetts som riksintressant. Jag finner det inte motiverat att nu ta några ytterligare initiativ till lagstiftning i denna fråga.

Anf. 56 GÖREL BOHLIN (m):

Fru talman! Jag tackar för svaret.

Bostadsministern hänvisar i svaret bl. a. till det svar som han i förra veckan gav Jan-Erik Wikström och i vilket bostadsministern påminde om kommunalpolitikernas ansvar. Uppenbart är att kommunalpolitiker ofta kan behöva råd och hjälp i sådana här frågor. Uppfattningen om vad som är en lämplig och miljöriktig utbyggnad varierar som alla vet, liksom uppfattningen om vad som är vackert. När det gäller våra medeltida stadskärnor är det inte ett tyckande som behövs, utan kunskap. Eftersom vissa kommunalpolitiker tydligen inte begriper att de saknar kunskap, kanske en lagstiftning skulle vara befogad.

Min fråga handlar till viss del om gamla Sigtuna. Bostadsministern har fått ett brev från ett antal sigtunabor om en eventuell lex Sigtuna. För Sigtunas del är det nog tyvärr inte mycket att göra i den vägen. En lagstiftning tar tid att genomföra och få giltig, och byggarbetet är redan i gång.

Vid maktskiftet i Sigtuna efter det senaste valet hade de tre borgerliga

partierna ambitionen att minska det utbyggnadsprojekt i centrala Sigtuna som nu kritiseras. Tyvärr hade förarbetet till projektet, som ju bär socialdemokratiskt signum, kommit så långt att den nya majoriteten inte ansåg det ekonomiskt möjligt att riva upp beslutet och ändra planerna.

Min fråga kvarstår: Kan det, mot bakgrund av Sigtunafallet, finnas skäl att överväga särskild lagstiftning, t. ex. om tvingande samråd med läns- eller riksantikvarien före upprättandet av byggplaner för att därigenom förhindra misstag för framtiden?

Anf. 57 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Fru talman! Jag kan för närvarande inte se att det föreligger behov av någon ytterligare lagstiftning på detta område.

De frågor som Görel Bohlin tar upp kan bli föremål för prövning besvärsvägen. Då garanteras också att berörda myndigheter får tillfälle att yttra sig. För närvarande har jag ett sådant ärende för prövning, som gäller kvarteret Nunnan i Sigtuna. Riksantikvarieämbetet har på ett mycket noggrant sätt yttrat sig i ärendet, som också har remitterats till planverket. Efter den besvärsmgång som nu pågår skall ärendet avgöras. Då kommer alla synpunkter att vägas in.

Jag anser att det finns en tillfredsställande lagstiftning på detta område. Man får till stånd en prövning om medborgarna eller någon av de berörda medborgarna på orten som har besvärsmätt vill använda sig av denna rätt.

Anf. 58 GÖREL BOHLIN (m):

Fru talman! Bostadsministern hänvisar i sitt svar till plan- och bygglagen och till att man genom den skall kunna förhindra förvanskning av byggnader. Han åberopar också naturresurslagen, i vilken det sägs att områden av riksintresse för kulturminnesvården skall skyddas.

Jag tycker att det är väsentligt att man förhindrar sådana misstag som nu har skett i Sigtunafallet och som vi riskerar på andra håll. Bevärsinstitutet är i detta hänseende inte tillräckligt.

Jag hoppas att bostadsministern funderar litet närmare på om man inte skulle kunna lägga in ett samrådstvång för att på det sättet helt enkelt hjälpa kommunalpolitikerna, så att de inte råkar i den situationen att de kommer för långt i sina planer och det blir en utbyggnad som sedan uppfattas som miljömässigt felaktig.

Anf. 59 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Fru talman! Görel Bohlin kommer lätt att uppnå allt det som hon vill uppnå om hon hjälper mig att snarast möjligt genomföra plan- och bygglagen. I den föreskrivs att det för områden av riksintresse – och Sigtuna t. ex. är riksintressant – skall ske ett obligatoriskt samråd. Länsstyrelsen skall ha ansvaret för att detta samråd berör alla statliga myndigheter. Hjälp till, så att vi snabbt får igenom plan- och bygglagen! Redan det skulle innebära en förbättring.

Prot. 1985/86:148
22 maj 1986

Om särskild lagstiftning till skydd för medeltida stadskärnor

Prot. 1985/86:148
22 maj 1986

*Om en gemensam
nordisk arbetsmark-
nad för sjuksköterskor*

Anf. 60 GÖREL BOHLIN (m):

Fru talman! Plan- och bygglagen innehåller en rad förslag som inte är särskilt lyckade, men det kan hända att just denna paragraf kan vara av värde.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1985/86:566 om en gemensam nordisk arbetsmarknad för sjuksköterskor

Anf. 61 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Margitta Edgren har frågat mig på vilket sätt jag har arbetat för att principen om en gemensam nordisk arbetsmarknad även skall gälla för sjuksköterskor.

Jag har tidigare här i kammaren uttalat mig för att jag anser att det är av intresse att få frågan om legitimerade svenska sjuksköterskors rätt till motsvarande godkännande i övriga nordiska länder löst. Jag tog därför upp de svenska sjuksköterskornas problem på den nordiska arbetsmarknaden i Nordiska rådets generaldebatt i Köpenhamn i våras.

Jag säger, nu som då, att det är angeläget att myndigheter, arbetsgivare och fackliga organisationer i de nordiska länderna med öppenhet, generositet och förståelse möter möjligheten att rekrytera arbetskraft från ett annat nordiskt land, även om detta innebär att den som anställs har förvärvat sin kompetens i ett annat utbildningssystem.

Det är beklagligt att sjuksköterskor, som tidigare inte haft svårigheter att få anställning i ett annat nordiskt land, nu i vissa fall, om de har den nya utbildningen, har fått problem då de sökt anställning utanför Sverige. När jag säger beklagligt, ser jag inte frågan från myndigheternas synpunkt, för vi vill gärna behålla våra sjuksköterskor som arbetskraft, utan jag beklagar det med tanke på den enskilda individen, som jag anser inte skall behöva lida för att våra utbildningssystem är olika.

Det är min förhoppning att det förslag till lösning av problemet som i början av juni skall beredas inom Nordiska ministerrådets socialpolitiska kommitté kommer att accepteras av samtliga nordiska länder.

Anf. 62 MARGITTA EDGREN (fp):

Fru talman! Tack så mycket, utbildningsministern, för svaret.

Även jag vill att vi skall få behålla våra svenska sjuksköterskor, men jag är ense med utbildningsministern om att det främst är fråga om vad de själva vill. De kan själva närmast uppfatta det som om det är någon sorts yrkesförbud. De har ju kommit i kläm i den här, något överdrivet, rasande kampen i Norge mellan Norsk sygepleieforbund och politikerna beträffande den framtida norska sjuksköterskebemanningen. I den kampen tar den norska organisationen till ojusta metoder. I en ledare i det senaste numret av tidningen Sygepleien skriver förbundets ordförande att det på lång sikt är bättre för vårdkvaliteten i Norge att man under en övergångsperiod går med på nödlösningar, som innebär att obesatta sjukskötersketjänster bemannas

med tillfälligt förordnade undersköterskor eller utbildade. De grundläggande kraven på kvalitet förändras inte då, menar det norska förbundet. Att däremot godkänna våra svenska Vård 77-sjuksköterskor vore liktydigt med att sänka kvalitetskraven. För mig förefaller det obegripligt att detta synsätt skulle kunna delas av den norska allmänheten eller av de norska politikerna, som har det yttersta ansvaret för vården. Faktum kvarstår, som utbildningsministern här har meddelat, att svenska myndigheter och svenska fackyrkesorganisationer har talat för döva öron när de försäkrat att vår utbildning visserligen är annorlunda än Norges men inte sämre. Principbeslutet fattades 1981 och ikraftträdandet skedde 1983. Jag hoppas att utbildningsministern är beredd att efter junimötet rapportera eventuella framsteg. Något måste göras för att ge trovärdighet åt strävandena. Annars kan det av våra egna sjuksköterskor uppfattas som svek och som att vi egentligen anser att den svenska utbildningen är otillräcklig.

Prot. 1985/86:148
22 maj 1986

*Om den i lärar-
utbildningen in-
gående undervis-
ningen om de mänsk-
liga rättigheterna*

Anf. 63 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Frågan kommer att behandlas vid den socialpolitiska kommitténs möte i början av nästa månad. När man då inte ett positivt resultat skall vi snarast ta upp frågan i Nordiska ministerrådet.

Anf. 64 MARGITTA EDGREN (fp):

Fru talman! Jag hoppas att vi också är beredda att frångå överenskommen, om vi inte kan uppnå någon lösning. Det är inte just att låta våra svenska sjuksköterskor bli slagpåsar för norsk inrikespolitik och norskt revirbevakande.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1985/86:577 om den i lärarutbildningen ingående undervisningen om de mänskliga rättigheterna

Anf. 65 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Ylva Annerstedt har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att undervisningen om de mänskliga rättigheterna skall uppmärksammas i den nya lärarutbildning som nu håller på att utformas.

Riksdagen beslutade vid föregående riksmöte om en ny lärarutbildning för grundskolan (prop. 1984/85:122, UbU 31, rskr. 366). Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har fått regeringens uppdrag att utarbeta en utbildningsplan för utbildningen. Utgångspunkten för detta arbete skall vara de uttalanden som gjorts i propositionen och i utskottsbetänkandet. I propositionen framhålls att blivande lärare bör få kunskap om de skilda ämnen som enligt läroplanen skall behandlas i undervisningen i skolan. Hit hör frågor om människans grundläggande fri- och rättigheter.

Jag anser det helt självklart att UHÄ därmed också uppmärksammar lärarnas utbildning i det viktiga ämnet mänskliga rättigheter.

Anf. 66 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Först ber jag att få tacka utbildningsministern för svaret, som visserligen andas en positiv inställning till frågan men inte innehåller något konkret svar, eftersom jag begärde förslag till åtgärder.

Bakgrunden till min fråga är framför allt den osäkerhet som många lärare omvittnat när det gäller att på ett engagerande sätt undervisa eleverna om de mänskliga rättigheterna. Det är svårt att undervisa i detta ämne. Deklarationer och konventioner är abstrakta och svåra att förstå och ger möjlighet till inlevelse först när en kunnig lärare kan göra frågorna levande, bl. a. genom exempel från vardagen.

Att vi lägger stor vikt vid dessa frågor visar de formuleringar som finns i läroplanerna. I Lgr 80 står det t. ex. att skolan skall fostra eleverna till insikt om att ingen människa får utsättas för förtryck och att ingen med problem och svårigheter får lämnas åt sitt öde.

Ett utmärkt tillfälle att göra en insats är nu när den nya lärarutbildningen planeras. Inom t. ex. området internationalisering av undervisningen borde det finnas utrymme för att stärka de ämnesteoretiska kunskaperna om de mänskliga rättigheterna. Sverige har dessutom förbundit sig internationellt, t. ex. inom UNESCO och Europarådet, att vidta alla, som man säger, lämpliga åtgärder för att undervisning om mänskliga rättigheter skall bli en fundamental del av undervisning och yrkesutbildning. Det är starka ord det! Jag anser att det nu är särskilt lägligt att leva upp till dessa löften.

Frågan kvarstår alltså: Hur tänker utbildningsministern visa att vi nu gör en rejäl insats för att öka kunskaperna om de mänskliga rättigheterna?

Anf. 67 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Vid de olika utbildningsanstalterna för lärarutbildning arbetar man just nu med nya studieplaner. Jag är övertygad om att den dialog som Ylva Annerstedt och jag här har haft och där vi är helt eniga om frågans betydelse kommer att leda till att man ytterligare uppmärksammar detta viktiga ämne, om man inte gjort det förut.

Anf. 68 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Jag är extra tacksam för det sista inlägget av utbildningsministern, eftersom våra internationella åtaganden och aktiviteter – vi deltar ju aktivt i detta arbete – ändå visar att vi vill göra något extra för att barn och ungdomar skall bli medvetna om vilket engagemang som faktiskt krävs av dem för de mänskliga rättigheterna i en värld där de internationella kontakterna och den mellanfolkliga samverkan blir allt större och allt tätare. Jag hoppas att vår diskussion i dag verkligen kommer att tjäna som ett memento i det fortsatta arbetet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 69 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Fru talman! Pär Granstedt har frågat mig vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att hålla berörda yrkesfiskare skadeslösa vid en eventuell minutläggning vid Örsbaken i Södermanlands län.

Den som till följd av försvarsinstallationer eller annat får vidkännas inskränkningar i möjligheterna att bedriva fiske på allmänt vatten har i princip inte några rättsliga möjligheter att få ersättning för den förlust som han lider.

Om enskilt vatten berörs av en minutläggning eller någon annan försvarsinstallation, krävs jordägarens eller rättighetsinnehavarens samtycke till installationen. I annat fall måste tillstånd inhämtas enligt reglerna om expropriation eller förfogande. Det intrång som installationen innebär för jordägaren eller andra rättighetsinnehavare skall i sådana fall ersättas enligt vad som kan överenskommas eller beslutas i ärendet om expropriation eller förfogande.

Anf. 70 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret på min fråga. Tyvärr är det inte särskilt uppmuntrande. Om jag har förstått saken rätt, är det huvudsakligen fiske på allmänt vatten som berörs i det här fallet. Det innebär att flertalet berörda yrkesfiskare under alla omständigheter inte lär kunna få kompensation enligt reglerna om ersättning vid expropriation eller liknande förfarande.

Jag måste tolka försvarsministerns svar så, att regeringen inte har några planer på att hålla berörda yrkesfiskare skadeslösa på annat sätt. Detta är beklagligt. Det är visserligen riktigt att det inte går att med stöd i några lagar resa ersättningsanspråk. Men regeringen borde ändå vara medveten om att det finns en grupp yrkesverksamma som kommer att lida allvarlig skada i sin yrkesverksamhet genom en sådan här minutläggning. De här fiskarna kommer alltså att drabbas av betydande förluster till följd av försvarets åtgärder. Regeringen borde därför rimligen se till att dessa fiskare på något sätt kan hållas skadeslösa.

Om en verksamhet drabbas av en naturkatastrof, försöker man ju ge de drabbade ersättning. I detta sammanhang drabbas alltså en verksamhet till följd av åtgärder från det svenska försvarets sida. Det är således orimligt att enskilda fiskare själva får bära kostnaderna för förlorat fiske till följd av nämnda minutläggning. Om nuvarande regler och lagar inte medger utrymme för ersättning, borde regeringen ta initiativ till regeländringar på detta område.

Anf. 71 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Fru talman! För att ytterligare klarlägga rättsläget vill jag framhålla att den som på grund av särskilt tillstånd från staten fiskar med fasta redskap inom ett allmänt vattenområde kan betraktas som sakägare i vattenrättslig mening. Om en försvarsinstallation utgör ett vattenföretag enligt vattenlagen, kan

*Om skadestånd för
vissa yrkesfiskare vid
en eventuell minutlägg-
ning vid Örsbaken*

Prot. 1985/86:148
22 maj 1986

*Om planerna på tillträ-
desskydd för vissa
skärgårdsområden*

följaktligen de yrkesfiskare som drabbas medges ersättning i vattenmålet.

Beträffande de olika formerna av ersättning till yrkesfiske vill jag också peka på att regeringen i en kungörelse från år 1964 har föreskrivit att licensierade yrkesfiskare under vissa omständigheter kan få ersättning av staten då de hindras i fisket av militär verksamhet. Sådana ersättningsanspråk prövas av de lokala fiskeskyddsnämnderna. Jag känner inte förhållandena i Örsbaken tillräckligt väl för att kunna ha någon uppfattning om den nämnda kungörelsen kan tillämpas på försvarets verksamhet där.

Anf. 72 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Det kompletterande svaret lät något bättre än det första, eftersom försvarsministern nu pekade på ersättningsmöjligheter som skulle kunna vara tillämpliga i detta fall. Det är rimligt att även den som bedriver fiske med rörliga redskap och drabbas genom militära åtgärder skall få ersättning. Den fiskaren kanske drabbas lika hårt som den som har fasta redskap eller får betydande problem.

Regeringen har tydligen inte någon mera bestämd uppfattning just i detta enskilda fall, och därför finns det anledning för regeringen att följa upp hur det handläggs och se om gällande regler är tillräckliga för att hålla berörda fiskare skadeslösa. Det är fråga om betydande åtgärder, i ett område där det bedrivs ett omfattande fiske, och det borde därför inte sakna ett allmänt intresse utöver fiskeskyddsnämndens ansvarsområde.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på fråga 1985/86:531 om planerna på tillträdesskydd för vissa skärgårdsområden

Anf. 73 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Fru talman! Gerd Engman har frågat mig om jag kan redovisa tidsperspektivet för det fortsatta arbetet med tillträdesskyddsutredningens överväganden.

Utredningen om tillträdesskydd kommer om några dagar att redovisa sina förslag om skydds- och kontrollområdenas utsträckning i framtiden. Förslagen kommer i sedvanlig ordning att remitteras till myndigheter och organisationer för synpunkter.

Jag räknar med att det fortsatta beredningsarbetet sedan kan komma i gång i försvarsdepartementet under hösten 1986, med sikte på ett slutligt ställningstagande från regeringens sida under första halvåret 1987.

Anf. 74 GERD ENGMAN (s):

Fru talman! Jag får tacka försvarsministern för svaret.

Det kan tyckas vara en liten fråga jag tar upp, men ändå har den så stor betydelse att en särskild utredare har tillsatts för att ta fram förenklade regler för tillträde till bl. a. vår skärgård.

Vi försöker med alla medel att sälja Sverige. Vår skärgård kan vi med rätta vara stolta över – den är något unikt att visa turister. Många svenskar har

dessutom fritidshus eller båtar i skärgården och längs våra kuster. Själv har jag förmånen att få vistas i Roslagens vackra skärgård, men skulle jag – och många med mig – få besök av utländska medborgare måste jag ha en framförhållning på flera veckor för att få tillstånd till kaffet på verandan eller strömmingsryckningen från båten. Så krångliga är reglerna.

Jag har all respekt för att det kan vara en konflikt mellan de militära intressena och de intressen som jag nu för fram, men visst borde det vara möjligt att göra en avvägning, så att enskilda personers rörelsefrihet inte inskränks mer än vad som är sakligt motiverat.

Jag hade satt stor tilltro till den särskilde utredaren. Tyvärr har sommar efter sommar gått, sedan 1982 när utredningen tillsattes, och inget slutbetänkande har varit i sikte. Även denna sommar kommer att förflyta med byråkratiskt paragrafrytteri. Inte heller i sommar kan vi mer spontant visa upp Calle Schewens Roslagen, om det skulle ligga i ett skydds- eller kontrollområde. Det gäller inte bara Stockholms skärgård utan också skyddsområden utanför Göteborg, i Blekinge, på norra Gotland och efter Norrlandskusten.

Jag är därför glad över att försvarsministern nu ställer i utsikt att beslut i frågan kan fattas inför sommaren 1987. Därmed kan vi kanske nästa år krångelfritt få erbjuda utländska turister vår vackra skärgård.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på fråga 1985/86:545 om översvämningarna i Västerdalälven

Anf. 75 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Fru talman! Lars De Geer har frågat om jag är beredd att tillsätta en utredning som allsidigt belyser vilka åtgärder som kan vidtas för att förhindra de upprepade översvämningarna i Västerdalälvens dalgång och även berör hur kostnaderna för dessa åtgärder bör fördelas.

De översvämningar som inträffade hösten 1985 i främst Gävleborgs och Kopparbergs län studeras för närvarande av kommittén (dir. 1981:12) för undersökning av allvarliga olyckshändelser. I oktober 1985 tillkallade regeringen en särskild utredare, som har antagit namnet dammsäkerhetsutredningen (dir. 1985:47), för att utreda dammsäkerhetsfrågor och överväga åtgärder i syfte att minska riskerna för och effekterna av översvämningar. Till utredarens uppgifter hör bl. a. att undersöka om det går att förebygga översvämningar osv. genom kompletterande vattenanläggningar.

Jag vill erinra om att riksdagen åren 1977 och 1979 beslutat i fråga om Västerdalälvens utbyggnad. Till grund låg bl. a. utredningen rörande översvämningsskyddet i Västerdalälven som visade att det fanns möjligheter att genom andra åtgärder i form av invallningar och rensningar i älvfåran åstadkomma ett visst skydd mot översvämningarna. Vid riksdagsbehandlingen framhölls att arbetet med utredning och planläggning av åtgärder skulle genomföras av de berörda kommunerna. Länsstyrelsen skulle också medverka i arbetet. Arbetena har avsetts bli planerade så att de också kan skapa extra arbetstillfällen om behov uppstår av särskilda sysselsättningsinsatser.

I fråga om det generella ansvaret för att genomföra förebyggande åtgärder mot naturolyckor och om statligt stöd för sådana åtgärder ber jag att få hänvisa till bil. 3 till kompletteringspropositionen.

Anf. 76 LARS DE GEER (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret. På grund av att han varit på tjänsteresa en vecka har jag fått tid på mig att ytterligare undersöka vilka åtgärder de upprepade översvämningarna i Västerdalälvens dalgång kan föranleda. Därigenom har jag blivit övertygad om att de två av mig i frågan prioriterade åtgärderna, nämligen enkla invallningar längs älven och rensningar i forsackarna, med säkerhet räcker till för att lösa hela översvämningsproblemet och detta till relativt måttliga kostnader. Där behov av vägar föreligger, kan sådana till låga kostnader byggas på de långsgående dammarnas krön, vilket i vissa fall också kan underlätta turismen i älvdalen. Utvidgningarna av älvfåran i forsarnas övre del måste utföras på ett ur naturvårdssynpunkt acceptabelt sätt, så att inte högar av sprängsten och schaktmassor fördärvar forsarnas skönhetsvärden.

I min fråga antydde jag en tredje åtgärd, som dock endast skulle tillgripas om de första två ej var tillräckliga för att lösa översvämningsproblemen. Nackdelarna med en damm vid Hälla är dock så påtagliga att den ej bör komma till stånd! Den blir mycket dyr, den gör ett oreparabelt intrång i mycket värdefull natur och den översvämmar en stor areal värdefull skogsmark. Sist – men förvisso inte minst – bör påpekas att dammen visserligen kan minska risken för översvämningar på grund av vårfloden men att den sannolikt ökar risken för översvämningar på höstarna. Detta är en dyrt förvärvat lärdom från höstens översvämningar i Dalarna och Hälsingland.

Det räcker dock inte med att konstatera vilka åtgärder som erfordras för att lösa översvämningsproblemen i Västerdalälven – man måste ju också se till att åtgärderna blir vidtagna. Det statsrådet har redovisat är en omfattande utredningsapparat som de nu förekommande översvämningarna har föranlett. Men jag är inte riktigt övertygad om att åtgärderna bara därigenom kommer till stånd. De som bor i Västerdalälvens dalgång har anledning att förvänta sig att systematiska åtgärder för att minska riskerna för översvämning nu verkligen vidtas.

För övrigt vill jag anmäla att bil. 3 till kompletteringspropositionen har föranlett en särskild motion från Hans Lindblad och mig rörande åtgärder mot översvämningar.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Svar på fråga 1985/86:547 om åtgärder för att minska sårbarheten inom försvaret

Anf. 77 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Fru talman! Paul Lestander har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att inför förestående försvarsbeslut förändra inriktningen av vårt försvar så

att sårbarheten minskas och vår totalförsvarsförmåga därmed förbättras.

Regeringen avser att efter årsskiftet 1986-1987 förelägga riksdagen förslag till säkerhetspolitikens inriktning och totalförsvarets fortsatta utveckling efter budgetåret 1986/87. Regeringens förslag kommer därvid att bl. a. grundas på förslagen i det betänkande som 1984 års försvarskommitté kommer att framlägga under senhösten detta år.

I enlighet med sina direktiv överväger försvarskommittén för närvarande vilken ambition som bör gälla i fråga om säkerheten för olika funktioner inom den civila delen av totalförsvaret.

Jag har inte för avsikt att föreslå att några ytterligare direktiv ges till kommittén på detta område.

Anf. 78 PAUL LESTANDER (vpk):

Fru talman! Jag får först tacka försvarsministern för svaret.

Tyvärr tar försvarsministern i svaret inte ställning i frågan. Han hänvisar till en pågående utredning och verkar i övrigt inte ha för avsikt att själv påverka den utredningen i särskilt hög grad.

Dessutom har Tjernobylikatastrofen visat att vår sårbarhet har ökat drastiskt, inte bara under krigsfara utan också på grund av de civila anläggningar som finns runt om. Det kunde ha funnits anledning att se över frågan om vår sårbarhet och också att ge ytterligare direktiv till försvarskommittén.

Jag förmodar att försvarsministern i sitt senare svar kommer att utveckla vilka nya tankar som försvarsministern kan ha tänkt efter de senast inträffade händelserna.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på fråga 1985/86:580 om försvarets utrustning för mätning av radioaktivt nedfall

Anf. 79. Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Fru talman! Oswald Söderqvist har frågat om en översyn av försvarets utrustning för mätning av radioaktivt nedfall och personalutbildning är motiverad med anledning av vad som inträffat.

Den mätutrustning som försvarsmakten har och personalens utbildning avser i första hand mätningar efter anfall med kärnvapen, dvs. verksamhet i krig då förhållandena för civilbefolkningen är helt annorlunda än de är i fred.

Utvärderingar kommer att göras av de svenska insatserna och erfarenheterna med anledning av olyckan i Tjernobyli. Jag utgår ifrån att utvärderingarna också kommer att innefatta frågan om mätutrustning och personalens utbildning rent allmänt.

Jag vill tillägga att den utvärdering som energirådet har fått i uppdrag att göra skall leda till bl. a. förslag om hur man kan öka säkerheten i Sverige vid kärnkraftsolyckor utomlands.

Intill dess att utvärderingarna är klara är det inte motiverat med den översyn som Oswald Söderqvist har efterfrågat.

Anf. 80 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Jag tackar försvarsministern för svaret på min fråga.

Olyckan i Tjernobyl och det kraftiga nedfallet över Sverige har väckt en del frågor om varför statens strålskyddsinstitut inte i första hand på ett mera bestämt sätt har utnyttjat den kapacitet, det kunnande och de resurser som finns på länsstyrelsernas försvarsenheter. Man kan naturligtvis också tänka sig de militära förbandens och enheternas resurser.

Det är riktigt, som försvarsministern säger i svaret, att de svenska erfarenheterna skall utvärderas av energirådet – jag sitter själv där som vpk:s representant. Det som slår en när man hör framför allt chefen för SSI tala i massmedia och i andra sammanhang är just att SSI inte på något sätt har försökt mobilisera länsstyrelsernas resurser i detta sammanhang. Jag är inte ute efter en översyn av utbildningen för verksamhet under krig – den utbildningen är säkert bra – utan av hur man i detta speciella fall skulle ha kunnat använda resurserna för att tätat nätet av mätpunkter och möjligheterna att prova nedfall osv.

Det är ju inte bara på SSI som det finns kompetent personal. När man hör folk från SSI tala kan man ibland få den uppfattningen att det inte har funnits någon som har kunnat någonting om radioaktivitet i Sverige förrän SSI kom till. Det är grovt felaktigt. Inom försvaret har man jobbat med det sedan 1950-talet, och där finns mycket hög kompetens, lång erfarenhet och stort kunnande. Det borde utnyttjas bättre.

Jag skulle gärna vilja att försvarsministern kunde lova att vi får en översyn och en sådan användning av dessa resurser.

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på fråga 1985/86:582 om ökat skydd mot radioaktivt nedfall

Anf. 81 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Fru talman! Oswald Söderqvist har frågat vilka åtgärder jag avser vidta inom den kommunala beredskapens område för att öka skyddet mot radioaktivt nedfall.

I den proposition om räddningstjänstlag m. m. som regeringen den 15 maj 1986 beslutat förelägga riksdagen föreslås att länsstyrelsens ansvar inte skall begränsas till utsläpp från anläggningar inom landet.

Också andra förslag i propositionen syftar till att effektivisera räddningstjänsten. Den pågående integrationen mellan freds räddningstjänsten och civilförsvaret leder på sikt till en bättre beredskap på lokal nivå. Även hemskyddsorganisationen, som är under uppbyggnad, kan få betydelse i sammanhanget.

Jag vill tillägga att den utvärdering av följderna av den svåra kärnkraftsolyckan i Sovjetunionen som energirådet har fått i uppdrag att göra skall leda till bl. a. förslag om hur man kan öka säkerheten i Sverige vid kärnkraftsolyckor utomlands.

Anf. 82 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Jag tackar försvarsministern också för svaret på den här frågan. Den berör samma område som den förra. Det är viktigt att vi får en avsevärt skärpt beredskap på det kommunala planet. Det har att göra med den nya organisationen av hemskyddstjänsten, den nya räddningstjänstorganisationen, osv.

Från statens kärnkraftinspektion har det sagts att vi kan räkna med en kärnreaktorkatastrof ungefär vart tionde år. Det upprepas i dagens tidningar av generaldirektören för SSI. Han talar enbart om sovjetiska reaktorer, men det kan precis lika gärna bli någon i England, Frankrike eller någon annanstans.

Det betyder, som försvarsministern också sade, att olyckor utanför våra egna gränser på ett helt annat sätt än tidigare kan komma att beröra svenska kommuner. Man kan gå så långt att man säger att vi kanske inte längre kan tala om kärnkraftskommuner – Östhammar, Oskarshamn, osv. – utan att alla svenska kommuner kan råka ut för att bli kärnkraftskommuner i den meningen. Det är då oerhört viktigt att man får till stånd en förbättring av skyddet. Här blir kommunerna i fortsättningen mycket viktiga.

Det måste bli en mycket kraftigare betoning av detta. Den proposition som försvarsministern här nämnde och i vilken man tagit upp de här frågorna är viktig i sammanhanget. Vi måste med mycket stor uppmärksamhet arbeta för att få till stånd en bättre beredskap och ett bättre skydd för de svenska kommuninvånarna än vad vi har haft hittills. Det här är ett nytt läge – vi måste tänka om, det måste bli ett helt annat arbete inriktat på de här sakerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1985/86:581 om en utredning om länsstyrelsens i Gävleborgs län roll i samband med kärnkraftsolyckan i Sovjet

Anf. 83 Civilminister BO HOLMBERG:

Fru talman! Hans Lindblad har frågat mig om jag avser att utvärdera den roll länsstyrelsen i Gävleborgs län haft i samband med informationen rörande radioaktivt nedfall från kärnkraftsolyckan i Sovjetunionen.

Låt mig först säga att länsstyrelsen i Gävleborgs län inte har någon egen expertis vad gäller kärnkraftsolyckor och inte heller några egna instrument för att mäta radioaktivitet.

Länsstyrelsen har i första hand varit hänvisad till att vidarefördela uppgifter från strålskyddsinstitutet. Det är självfallet viktigt att informationen och samarbetet i övrigt mellan statliga myndigheter fungerar smidigt. En snabb och säker information till allmänheten är en väsentlig del av beredskapen.

Regeringen har nyligen givit energirådet i uppdrag att bl. a. lämna förslag som ökar säkerheten i Sverige vid kärnkraftsolyckor utomlands. Frågan om hur informationen bör spridas blir därmed föremål för ytterligare granskning. Jag utgår från att länsstyrelsernas roll därvid kommer att belysas mot bakgrund av gjorda erfarenheter, bl. a. då hur informationen mellan myndigheterna har fungerat.

Prot. 1985/86:148
22 maj 1986

*Om en utredning om
länsstyrelsens i Gävle-
borgs län roll i samband
med kärnkraftsolyckan
i Sovjet*

Anf. 84 HANS LINDBLAD (fp):

Fru talman! Låt mig tacka civilministern för svaret.

Gävleområdet tycks vara den del av Sverige som har utsatts för de kraftigaste nedfallen efter kärnkraftshaveriet i Sovjet. Man kan fråga: När hände det senast att människor i vårt land på allvar övervägt – och i vissa fall genomfört – evakuering av sina barn från hemorten av rädsla för vad som annars skulle kunna hända?

Jag måste tyvärr konstatera att myndigheterna snarast förvärrat situationen genom att informationen fungerat så illa. För den enskilde har det tett sig som ett ofta obegripligt bollande med risktal. I en situation då en viss del av landet är särskilt utsatt borde det vara självklart att länsstyrelsen där tar på sig huvudansvaret för att se till att människor har någonstans att vända sig med sina frågor.

Det är sant som civilministern säger, att länsstyrelsen inte själv har expertis på området. Länsstyrelsen borde dock naturligen vara det organ som samlar information från andra och lämnar den till enskilda. Det är inte rimligt att den enskilde skall ringa centrala myndigheter för att få information. Länsstyrelsen i Gävleborgs län har emellertid inte tagit detta ansvar. Den valde att stänga växeln och ställa in verksamheten de många helgdagarna på sistone; myndighetens ledighet ansågs viktigare än människors oro. Landshövdingen har gått ut med uttalanden av innebörd att människor alltid har anledning att känna oro och han menar att det som hänt återigen visar att de som sitter i Stockholm och bestämmer har tänkt fel. Jag vill inte betygsätta uttalandet som sådant, men det var inte det budskap från den främst ansvariga myndigheten som i detta läge skulle ha gett människor större klarhet.

När länsstyrelsen till slut ändå beslöt inrätta en telefonsluss för att kunna ge svar på människors frågor, svar som länsstyrelsen själv hade fått från centrala myndigheter, så började denna verksamhet först igår. Beskedet om telefonslussen förenades med att chefen för länsstyrelsens försvarsenhet riktade hård kritik mot statens strålskyddsinstitut för att institutet haft så dålig informationsberedskap.

Detta påminner om hur samma länsstyrelse i höstas skyllde på SMHI för att ett telexmeddelande därifrån med varning för översvämning inte av länsstyrelsen sändes vidare till Ovanåkers kommun.

Länsstyrelsen måste ta ansvaret för att i dessa fall ge information till människorna. Ingen central myndighet kan göra detta.

Jag vill fråga civilministern om han delar min uppfattning att det som hänt bör aktualisera en genomgång av det sätt på vilket länsstyrelserna lever upp till det beredskapsansvar som statsmakterna har ålagt dem.

Anf. 85 Civilminister BO HOLMBERG:

Fru talman! Får jag erinra om att jag utgår från att också länsstyrelsen och dess organisation och informationen därifrån är frågor som kommer att tas upp i samband med den organisationsöversyn som skall genomföras inom ramen för det arbete som jag nämnde i mitt svar. Låt mig emellertid också säga till Hans Lindblad att jag själv har börjat låta mig informeras om situationen ute på länsstyrelserna. Denna information bekräftar att man där

har mött väldigt många frågor och har haft besvär att fullt ut klara av att lämna så mycket information som önskats.

Regeringen har också i dag fört diskussioner om detta. Jag har i ett pressmeddelande sagt att en särskild statssekreterargrupp kommer att inrättas inom regeringskansliet med uppgift att initiera och samordna åtgärder som kan vara befogade. Tanken är också att jordbruksminister Svante Lundkvist och gruppens ordförande, Odd Engström, skall besöka Uppsala, Gävle och Västerås för att på plats diskutera erfarenheter. Redan med detta initiativ vill vi ta hänsyn till kritiken och vad som har sagts i denna diskussion.

Anf. 86 HANS LINDBLAD (fp):

Fru talman! Jag tackar för beskedet att regeringen vill göra en genomgång nu. Jag tror i och för sig inte att länsstyrelsen i Gävle är sämre än länsstyrelserna på andra håll. Vad det är fråga om, eftersom man inte har tränat kreativitet i sådana här sammanhang, är att man ställs inför oväntade situationer. Men det är just för oväntade situationer som det måste finnas ett fungerande samordnande organ på länsnivå, och det skall vara länsstyrelsen.

Det är klart att det är svårt att veta sådant här i förväg. Man måste alltså vara beredd på många olika saker, och jag tror att det är bra att ta till vara det här tillfället för att se vilka erfarenheter man kan dra, så att alla länsstyrelser kan bereda sig för att möta olika tänkbara situationer, både i fredstid och i mer besvärande lägen.

Överläggningen var härmed avslutad.

25 § Svar på fråga 1985/86:584 om planerad försäljning till USA av granatgevär

Anf. 87 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Fru talman! Oswald Söderqvist har frågat mig om jag räknar med att USA kommer att använda FFV:s granatgevär AT-4 i sina offensiva "brandkårsstyrkor" och om exporten i så fall anses förenlig med riksdagens riktlinjer för krigsmaterielexport.

FFV har under senare år fått tillstånd till export av ett antal AT-4-vapen för tester och provskjutningar i USA vilket lett till en order. I samband med tillståndsgivningen har bedömningar gjorts att exporten i fråga är förenlig med riksdagens riktlinjer för krigsmaterielexport. Ärendet har också föredragits i utrikesnämnden liksom i den rådgivande nämnden för krigsmaterielfrågor.

AT-4 är framtaget av FFV i samarbete med försvarets materielverk, för att få ett lätt, bärbart engångsvapen, användbart vid mindre infanteriförband som skydd mot bepansrade och beväpnade fordon. Vapnets karaktär och det sätt på vilket det kan användas har vägts in i de bedömningar som gjorts beträffande den utförsel som skett. Den bedömning som görs i det enskilda fallet går inte in på vilka förband köparlandet tilldelar vapnet. Vi skulle självfallet inte heller själva acceptera en sådan inblandning i samband med svensk försvarsmaterielanskaffning utomlands.

Prot. 1985/86:148
22 maj 1986

Om planerad försäljning till USA av granatgevär

Anf. 88 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Jag ber att få tacka utrikeshandelsministern för svaret på min fråga. Att jag har tagit upp användningen i "brandkårsstyrkorna", tidigare Rapid deployment force, numera Central command, är ju därför att Mats Hellström själv och tidigare ministrar i det här sammanhanget när det gällde ett annat vapensystem just har dragit fram som ett argument att de vapen som det då var fråga om – Bofors luftvärnskanoner och luftvärnssystemet DIVAD – inte skulle användas i "brandkårsstyrkorna". Därför skulle det vara möjligt att sälja dem till USA. Det är bakgrunden till denna koppling, som Mats Hellström avvisar den här gången, vilket ju är litet egendomligt.

Vi kan diskutera vad som är defensiva och icke defensiva vapen. Nu skriver Mats Hellström att vapnen är avsedda som skydd mot bepansrade och beväpnade fordon. Men om de används som skydd mot bepansrade och beväpnade fordon i ett läge där USA går till angrepp, blir det ju i ett offensivt sammanhang. Här råder alltså den vanliga begreppsförvirringen.

Över huvud taget kan vi diskutera USA:s roll som köpare av svenska vapen. Vi kan ju titta på bestämmelserna igen, precis som vi gjorde i fallet DIVAD. Riskerar USA att komma i väpnade konflikter, punkt 2 i våra lagbestämmelser? I så fall skall USA inte få köpa. Vi vet att den risken föreligger varenda dag. Vi vet att USA indirekt eller direkt är inblandat i konflikter nästan ständigt och jämt och alltså är diskvalificerat att köpa svenska vapen.

Den här affären, precis som alla andra, borde naturligtvis mot den bakgrunden inte ha kommit till stånd. Vapnen kommer att användas i USA:s Central command, kanske i andra förband, vid offensiva operationer på olika platser i världen.

Som vanligt är det fråga om ett felaktigt förfarande. Den här affären hade inte kommit till stånd, om man följt lagen så som den är skriven.

Anf. 89 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Fru talman! Först till historieskrivningen om DIVAD. Oswald Söderqvist citerade fel, i varje fall när det gäller mig. Den debatt som fördes om DIVAD gällde huruvida detta var ett vapen som skulle vara skräddarsytt för just dessa styrkor. Jag hävdade att det inte var så. Det visade sig senare att många påståenden som gjordes av kritikerna i DIVAD-debatten var felaktiga.

Här gäller det inte skydd för bepansrade fordon utan skydd mot dem. Det är ett lätt engångsvapen, ett slags pansarskott, som framför allt är tänkt för värnpliktiga som skydd för individen. De skall kunna skydda sig om de angrips av bepansrade fordon. Det är inte ett vapen som man laddar om och för med sig. För individen innebär det att man försöker skydda sig om ett pansarfordon dyker upp genom att skjuta av vapnet och sedan slänga det. Det är alltså en annan typ av vapen än det jag tror Oswald Söderqvist refererade till.

Anf. 90 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Det är helt ointressant om det är ett engångsvapen eller om det kan laddas om. Det har inte ett dugg med saken att göra. Mats Hellström. Låt oss gärna kalla det för engångsvapen, vilket det är, ett slags pansarskott. Men

om USA-soldater använder detta engångsvapen i offensiva operationer, när USA går till anfall eller skickar ut sin brandkårsstyrka till olika platser i världen, då är det ett anfallsvapen även om den enskilde soldaten i det enskilda förbandet använder det för att skydda sig själv. Det är USA som nation som anfaller med styrkor, inte sant?

Vi måste försöka komma ifrån dessa hårklyverier och sätta in saken i sitt stora sammanhang.

Om vapnet används i offensiva sammanhang är det ett offensivt vapen just då, även om det skyddar den enskilde soldaten på slagfältet. Hårklyverier kan vi inte godkänna.

Och därför borde i alla sammanhang som avser USA gälla att vapen inte får säljas till det landet.

Anf. 91 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Fru talman! Självfallet finns det ingen klar distinktion mellan offensiva och defensiva vapen. Vapen kan användas på olika sätt, det håller jag med Oswald Söderqvist om.

Men vår lagstiftning utgår ifrån att man skall pröva ett vapens huvudsakliga syfte. Vi vill i Sverige ha en profil på vår egen vapentillverkning som just tar hänsyn till att värnpliktiga skall kunna använda vapnen för att försvara vårt land. Det finns ju i andra länder vapenindustrier som utvecklar vapen med mera klart offensivt syfte, även om givetvis även defensiva vapen kan användas offensivt.

Vi anser oss inte ha skäl att utveckla sådana offensiva vapen. Vi anser däremot att vi behöver en vapenindustri i Sverige som skall se till att vi på bästa möjliga sätt kan försvara vårt land. Skall den vapenindustrin kunna finnas, så behövs också en viss export för att den skall kunna utvecklas.

Anf. 92 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Det är helt korrekt, Mats Hellström. Den stora skillnaden är att den svenska försvarsmakten och den svenska armén aldrig någonsin haft några planer på att upprätta någon Rapid Deployment Force eller någon Central Command för att gå till angrepp mot andra stater eller skicka förband kors och tvärs runt världen.

Det är detta som är den stora skillnaden, och då spelar det ingen roll hur vapnet kommer till användning. Det borde inte få säljas till ett land som USA.

Att vi har det är en annan sak. Att vi använder det för att försvara oss – enbart försvar, vi anfaller ingen – det är en annan sak. Men försök inte jämföra oss med stormakten USA och dra några växlar på den jämförelsen.

Denna affär är felaktig. Den bryter mot lagen och den skulle aldrig ha kommit till stånd.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 93 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Fru talman! Låt mig inledningsvis uttala regeringens fördömande av Sydafrikas attacker mot grannländerna. Ännu en gång har den sydafrikanska regimen gett bevis på sitt allt brutalare våld i syfte att slå vakt om apartheidpolitiken. Angreppen mot Zimbabwe, Zambia och Botswana, som av Sydafrika angetts rikta sig mot ANC-mål i dessa länder, har drabbat oskyldiga civila. Att de i tiden sammanfaller med samväldets pågående arbete för att få till stånd en dialog mellan Sydafrika och ANC visar uppenbart den sydafrikanska regimens ointresse för en fredlig lösning på konflikten i södra Afrika.

Beträffande frågan om dispens för de svenska företagen vill jag anföra följande. Investeringsförbudet har varit i kraft sedan juli 1979, dvs. i nästan sju år. Under denna period har dispensreglerna tillämpats mycket restriktivt. I bedömningen av ansökningarna har regeringen självklart även tagit hänsyn till och vägt in händelseutvecklingen i Sydafrika. Således föranledde den allt våldsammare utvecklingen i Sydafrika under 1985 regeringen att i september samma år meddela sin avsikt att inte bevilja några dispenser under återstoden av år 1985.

I december förra året uttalade riksdagens utrikesutskott att man "förutsätter att regeringen i varje fall under den tid undantagstillstånd råder i någon del av Sydafrika, inte – utom i undantagsfall, då t. ex. uppenbara sociala eller humanitära motiv föreligger – kommer att medge dispenser från det gällande investeringsförbudet eller sådan rätt till särskilda åtaganden som stadgas i Sydafrikalagens 8 §".

Riksdagen antog ett uttalande med motsvarande innebörd för en vecka sedan i samband med behandlingen av regeringens skrivelse med redogörelse för de svenska företagens verksamhet i Sydafrika.

Nuvarande ordning ger, som jag redan sagt, regeringen alltid möjlighet att avslå en ansökan om dispens med beaktande av bl. a. den politiska utvecklingen i Sydafrika. Så länge den nuvarande situationen består, och där det inte finns några tecken på en vilja till en förändring av systemet, kommer regeringen inte att, utom i de undantagsfall riksdagen talar om, dvs. då uppenbara sociala eller humanitära motiv föreligger, bevilja några dispenser eller medge några särskilda åtaganden.

Anf. 94 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Fru talman! Jag tackar för svaret på min fråga.

De senaste åtgärderna från apartheidregimen i Sydafrika visar dess oerhörda brutalitet och hänsynslöshet. Jag tänker på terrorbombningarna mot Zimbabwe, Zambia och Botswana, där oskyldiga människor har drabbats. Apartheidregimen trappar upp våldet och brutaliteten, och det måste man naturligtvis möta också internationellt. Vi protesterar mot och uttalar vårt fördömande av regimens agerande, och det har också utrikeshandelsministern gjort.

Frågan är emellertid om man inte måste ta nya tag på detta område. Vi vet

att de svartas organisationer i Sydafrika, exempelvis UDF och ANC, liksom frontstaternas regeringar har väddat om en total ekonomisk bojkott. Kan vi inte ta det steget, borde vi över huvud taget inte bevilja några dispenser, inte heller undantag av sociala och humanitära skäl. Jag tycker inte att det finns någon anledning att bevilja sådana. De svartas organisationer och representanter har ju inte accepterat ens dessa dispenser. Sådana hjälper dem inte i deras situation. De säger att man så långt som det är möjligt skall isolera denna avskyvärda regim.

Jag tycker att det är ett i och för sig rätt långt steg som regeringen tagit, men jag förstår inte motiveringen för undantagsfallen i den fruktansvärda situation som vi nu vet råder i södra Afrika. Jag tycker att utrikeshandelsministern och regeringen här kunde deklarera att några dispenser inte skall ges ens i undantagsfall.

Anf. 95 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Fru talman! De undantagsfall som riksdagen har avsett när man talat om sociala och humanitära skäl gäller i första hand situationer av typen att en maskin står inför ett haveri, varvid man riskerar att arbetare skadas eller kanske dödas, om maskinen fortsätter att gå utan att repareras eller på något sätt åtgärdas. Det är fråga om sådana rent humanitära undantag. Jag tror inte att någon av oss här skulle vilja att man utsätter människor för risker till deras liv genom att låta maskiner fortsätta att gå utan att ersättningsåtgärder sätts in.

Det är alltså denna typ av humanitära undantag som regeringen har åsyftat och som regeringen har refererat till. Regeringen avser icke under några omständigheter att lämna dispenser i övriga typer av fall, så som jag har framhållit i svaret. Vi avser under nuvarande omständigheter heller icke att göra sådana särskilda åtaganden som är möjliga inom ramen för Sydafrikalagen.

Jag håller helt med Bertil Måbrink om att det är oerhört viktigt att vi stärker opinionsbildningen internationellt. Vi försöker också fortlöpande bidra till detta. Så sent som för någon vecka sedan beslöt regeringen om ett förbud mot teknologisk överföring till Sydafrika, och vi har också meddelat att vi avser att vidta ytterligare åtgärder.

Anf. 96 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Fru talman! Jag noterar med tillfredsställelse de här begränsningarna vad avser dispensförfarandet. Beträffande undantagen av humanitära och sociala skäl vill jag säga att en maskin som är trasig och som fortsätter att gå naturligtvis kan skada människor. Då kan man ordna det på ett annat sätt. SKF, Volvo, Alfa-Laval eller vad det nu är för företag får stänga av denna maskin. Det är ett sätt att förhindra att människor skadas i stället för att utnyttja undantagsmöjligheten och ge dispens för att maskinen skall kunna repareras.

Jag hänvisar fortfarande till de svartas väddanden. Även i sådana här fall säger de väldigt klart ifrån. Jag tror att situationen nu är sådan att ett ställningstagande – det lilla ytterligare steget, om jag får säga så – är väldigt betydelsefullt för att förbättra situationen i södra Afrika.

Anf. 97 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Fru talman! Jag tror inte att det hjälper i den här frågan att föra en diskussion om den typ av undantag som riksdagen avsåg med sitt, så vitt jag vet, enhälliga beslut – jag har för mig att även vpk ställde sig bakom det. Avsikten är inte att hamna i orimliga situationer där man genom att inte göra insatser direkt skadar människor. Det kan vara fråga om utsläpp av gifter eller haverier som medför skada eller ohälsa för människor eller ekonomisk förlust. Vad vi skall koncentrera oss på är naturligtvis de viktiga frågorna, den vanliga typen av dispensansökningar. Där har riksdagen konstaterat att sådana skall beviljas under nuvarande omständigheter. Det är också viktigt att näringslivet självt lojalt följer regeringens rekommendationer i fråga om handeln med Sydafrika.

Jag kan också nämna att när det första halvårets statistik är klar, kommer vi att göra en ordentlig genomgång och se om näringslivet följt våra intentioner eller inte. I annat fall får man införa övervakningslicenser. Samtidigt tar vi internationella initiativ. Vi hoppas att vi med ensidiga åtgärder som Sverige vidtagit inom ramen för de internationella reglerna kan påpeka för andra länder att det är möjligt att vidta ensidiga åtgärder, såsom Sverige gör, och därmed får åtgärderna internationell vidd.

Anf. 98 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Fru talman! Jag vill till utrikeshandelsministern säga att riksdagen fattade det beslut som vi åberopar före den senaste händelsen, alltså apartheidregimens terrorbombningar mot de tre frontstaterna.

Det var inte en enig riksdag som fattade beslutet, för vpk hade en reservation där vi föreslog införandet av en total ekonomisk bojkott mot Sydafrika. Vi tyckte ändå att det var ett ganska långt gående steg som utrikesutskottet gjorde när man begränsade dispenserna så mycket. Om utrikesutskottet nu skulle diskutera frågan, skulle man kanske också avskaffa det här undantaget.

Överläggningen var härmed avslutad.

27 § Svar på fråga 1985/86:562 om radpriset på V 65-spelet

Anf. 99 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Fru talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig om regeringen kommer att vidta åtgärder om Aktiebolaget Trav och Galopp (ATG) beslutar återgå till det gamla radpriset (60 öre) om V 65-omsättningen visar stadig minskning.

Jag vill först erinra om att det är ATG:s styrelse som själv bestämmer insatsbeloppets storlek för V 65. Det finns ingen anledning för mig att nu ha några synpunkter på det hypotetiska fallet att ATG:s styrelse skulle besluta om en sänkning av insatsbeloppet.

Jag vill tillägga att det enligt min mening är för tidigt att av utvecklingen hittills efter radprishöjningen dra några slutsatser beträffande omsättningen på sikt.

Anf. 100 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Under 1985 spelades för nästan 1,4 miljarder på V 65 av 700 000–800 000 personer varje vecka i det populära spelet. För två månader sedan höjdes insatsen per rad från 60 öre till 1 kr. Många hade då uttalat sina farhågor över att omsättningen skulle minska och att travsporten och staten skulle få lägre inkomster. Dessa farhågor delades inte av statsrådet Johansson – tyvärr, och det säger jag utan någon form av skadeglädje. Statsrådet hade fel, och vi som varnade hade rätt.

Det har, fru talman, från flera håll – och det är detta som är bakgrunden till min fråga – talats om att det inte var Aktiebolaget Trav och Galopp som ville genomföra höjningen, utan detta skedde efter påtryckningar från finansdepartementet i syfte att få in mera i skatt. Om detta är fel, kan jag bara beklaga att svensk travsport är i händerna på en sällsynt samling inkompetenta styrelseledamöter i Aktiebolaget Trav och Galopp, vilka borde söka annan verksamhet.

Fru talman! Efter statsrådets svar här i dag är det helt klart att om denna omsättningsminskning kvarstår finns det ingen anledning för Aktiebolaget Trav och Galopp att inte återgå till det tidigare priset på V 65 å 60 öre. Det är bra att vi i dag har fått ett klagande, så att ingendera parten, varken ATG eller finansdepartementet, kan skylla på att det är den andre som ligger bakom höjningen.

Anf. 101 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Fru talman! Två saker: Den ena är att man bör avvakta med att lämna ett omdöme om omsättningens utveckling. Den andra är att jag har deklarerat att det är styrelsen som fattar besluten om radpriset.

Anf. 102 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Jag noterar att det är sju veckor sedan man höjde radpriset från 60 öre till 1 kr. – en höjning med 67 % som är helt enastående vad gäller svenskt totalisatorspel. Under samtliga sju veckor har man noterat en minskning. Förra veckan lämnades det in 241 000 kuponger, och det är 100 000 mindre än motsvarande vecka förra året. Det är helt klart att intresset för denna mycket populära spelform, som för övrigt är grunden för den i dag mycket framgångsrika svenska travsporten, är vikande.

Jag tycker det är bra och tackar för att statsrådet betonar att statsrådet och hans departement inte har någon anledning att gå in med pekpinna till Aktiebolaget Trav och Galopp om hur man skall besluta om radpriset. Därför finns det ingen anledning för Aktiebolaget Trav och Galopp att inte återgå till det tidigare radpriset.

Anf. 103 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Fru talman! Jag vill rätta Sten Andersson i Malmö på ett par punkter.

Det har inte varit en minskning av omsättningen under sju veckor, däremot i fem av de sju.

Dessutom kan mycket väl synpunkter på radpriset framföras av de statliga representanter som finns i ATG:s styrelse.

Anf. 104 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Statsrådet kan alltså trots allt ha synpunkter. Men då kvarstår frågan: Finns det anledning, i ett läge då omsättningen stadigt har sjunkit, att vidta en så kraftig höjning som 67 %, när samtliga inblandade talar om att det är detta som är orsaken till att så många svenskar har tappat sitt intresse för V 65?

Jag hoppas att det sista statsrådet sade inte var inledningen på något agerande bakom kulisserna för att bibehålla det nuvarande, för svensk travsport helt förödande radpriset, utan att man i Aktiebolaget Trav och Galopp i gärning själv kommer att få bestämma vilket pris man vill ha på V 65-raderna i fortsättningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 § Svar på fråga 1985/86:574 om kollektiva hemförsäkringar

Anf. 105 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Fru talman! Britta Bjelle har frågat mig varför regeringen inte föreslår riksdagen en lagreglering av kollektiva hemförsäkringar.

Bakgrunden till frågan är att försäkringsverksamhetskommittén i sitt delbetänkande Gruppförsäkring (SOU 1985:34) föreslagit ett tillägg till försäkringsrörelselagen, innebärande att ledningen för ett försäkringsbolag skall se till att gruppförsäkringsavtal innehåller en föreskrift om rätt för medlemmar i gruppen att inte omfattas av försäkringen, dvs. att de skall ha s. k. reservationsrätt. Jag har ansett att någon sådan lagregel inte erfordras om garantier på annat sätt kan skapas för att den enskilde skall ha reservationsrätt. Försäkringsinspektionen har under remissbehandlingen och i andra sammanhang klargjort att den delar kommitténs uppfattning att en medlem i en sammanslutning alltid skall ha rätt att stå utanför en gruppförsäkring. Vidare vill jag erinra om att några remissinstanser ansett att en lagreglering skulle innebära ett ingrepp i föreningsrätten. Mot denna bakgrund har jag avstått från att föreslå en lagreglering av kollektiva hemförsäkringar.

Anf. 106 BRITTA BJELLE (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Det är beklagligt att riksdagen har berövats möjligheten att debattera en så viktig fråga som kollektiva hemförsäkringar. Det finns flera skäl till det.

Det första är att försäkringsverksamhetskommitténs betänkande togs av knappast möjliga majoritet. I utredningen sitter det åtta ledamöter jämte ordföranden samt tre experter. Fyra ledamöter reserverade sig, liksom två av experterna. Ordföranden fick alltså utslagsröst.

För det andra anser vi i folkpartiet att myndigheterna redan i dag har ett hårt grepp om den enskilde individen och att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet är viktigt att stärka individernas ställning gentemot myndigheter och starka organisationer i stället för tvärtom. Som exempel på det sista kan nämnas att konsumentlagstiftningen, som tillkom 1980, just gick ut på ge

konsumenterna starkare ställning i förhållande till försäkringsbolagen när det gällde försäkringar för enskilt ägande. Genom regeringens agerande blir den lagstiftningen satt ur spel, och individen får ett försvagat rättsskydd på det här området.

För det tredje har regeringen själv sagt i sin kommuniké att kollektiva obligatoriska hemförsäkringar kan strida mot principen om en sund utveckling av försäkringsverksamheten. Ändå vill regeringen, till skillnad från kommittén, låta obligatoriet bestå beträffande redan aktuella försäkringar.

Därför är min fråga till statsrådet: Är det regeringens mening att inte reglera den här frågan på annat sätt än genom det beslut som redan har offentliggjorts?

Anf. 107 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Fru talman! Mitt svar till Britta Bjelle är ja. Regeringen har tagit ställning till det förbud mot godkännande av kollektiva hemförsäkringar som beslutades 1984. Vi ville först utreda frågan. Det är nu gjort, och vi har stannat för att en lagreglering inte behövs. Vi har en särskild försäkringsinspektion som kan slå larm, om utvecklingen skulle gå i fel riktning. Det har vi slagit fast i det här beslutet.

Utredningens majoritet slog fast vissa principer, och det är dem som regeringen nu har ställt sig bakom i sitt beslut.

Statsmakterna anklagas ofta för att reglera medborgarnas tillvaro för mycket. Här har vi funnit att vi kan avstå från en lagreglering och ändå uppnå vad vi vill åstadkomma, och det tycker vi är bra.

Sedan vill jag säga till Britta Bjelle: Riksdagen berövas inte möjlighet att debattera kollektiva hemförsäkringar därför att regeringen inte föreslår en lagreglering. Bl. a. i dag har vi en sådan diskussion.

Anf. 108 BRITTA BJELLE (fp):

Fru talman! Jag menade möjligheten att debattera hur vi skulle utforma den lagstiftning som skulle skydda individerna i den här frågan. Det är riktigt att försäkringsinspektionen nu kan se på vad som har sagts i försäkringsverksamhetskommitténs betänkande. Men som jag redan sagt togs det betänkandet med knappast möjliga majoritet, och att använda det som något rättesnöre för försäkringsinspektionen förefaller mig litet säreget.

Dessutom är faktiskt lagstiftning ganska bra för att skydda individen. Vad har individen för möjligheter att skydda sin ställning med det uttalande som regeringen har gjort?

Överläggningen var härmed avslutad.

29 § Regionalpolitiken, m. m. (forts. från s. 47)

Fortsattes överläggningen om arbetsmarknadsutskottets betänkande 1985/86:13 och näringsutskottets betänkande 1985/86:30.

Prot. 1985/86:148
22 maj 1986

*Regionalpolitiken,
m. m.*

Anf. 109 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Någon tog illa vid sig av att jag pekade på den borgerliga oenigheten i fråga om regionalpolitiken, om man fick utläsa den via utskottsbetänkandet. Det jag tillät mig göra var bara att peka på det faktum att endast 1 av 75 reservationer till utskottsbetänkandet är en gemensam borgerlig reservation. Den samlade borgerliga enheten är inte större än så. Det är ett gott betyg från borgerligheten för den socialdemokratiska regionalpolitiken, eftersom man samlat på den borgerliga sidan accepterar uppläggningsen av denna politik. På åtskilliga punkter har man också, efter vad jag har förstått, respekt för att den regionalpolitik som nu förs ligger rätt, med hänsyn till de problem som vi har.

Jag skall ta upp två frågor som har aktualiserats i debatten. Man har försökt göra ett nummer av att man har föreslagit en höjning av länsanslaget. Någon hävdade att det skulle finnas en majoritet för en dylik höjning. Jag förstår inte riktigt den tolkningen. Jag har inte kunnat se någon sådan majoritet.

Man har också försökt ge sken av att det är en anslagshöjning som fordras för att vi skall lösa de regionalpolitiska problemen. Det är närmast den frågan som jag skulle vilja ta fatt i.

Om det vore så enkelt som här har gjorts gällande, skulle regeringen inte ha tvekat. Det vore en nåd att stilla bedja om att på det sättet kunna lösa skogslänens allvarliga problem. Dess värre är det inte så lätt. Jag har tidigare i riksdagen sagt till centerpartiets företrädare att det är oansvarigt att försöka inbilla människorna att centern har någon sådan simsalabimlösning.

Vi har verkligen ansträngt oss från regeringens sida. Vi har mer än fördubblat bidragen sedan vi tillträdde i oktober 1982. Men jag vill för den skull inte hävda att de regionalpolitiska problemen är lösta. Det är faktiskt jag som har stått i riksdagens talarstol och gång på gång sagt att vi har utomordentligt stora problem och att utvecklingen på flera områden nu går åt fel håll.

Jag har i dag angripits därför att jag har varit så öppen och självkritisk när jag har betraktat utvecklingen. Men det värsta man kan göra för framtiden är faktiskt att lura sig själv genom att beskriva utvecklingen på ett annat sätt än som den verkligen är.

Det viktigaste är vad insatserna innehåller. För att nå en lösning på de regionalpolitiska problemen krävs ett långsiktigt, tålmodigt arbete på att bygga upp regionernas egna förutsättningar att utvecklas. Det gäller att bygga upp infrastrukturen, sprida tekniken och satsa mer på utbildning och teknikutveckling. På dessa områden har vi åstadkommit oerhört mycket. En lång rad teknik- och utvecklingscentra har dragit i gång. Ytterligare ett stort antal är under planering och kommer att bli verklighet under de närmaste åren.

Det är i dag ingen brist på pengar till denna typ av insatser. Det finns sedan regeringsskiftet 1982 inget ekonomiskt sunt och i övrigt vettigt projekt som har fallit på grund av penningbrist. Det får inte heller ske i fortsättningen.

Jag är naturligtvis på det klara med att många länsstyrelser gärna skulle ha mer pengar till sitt förfogande, men det är någonting helt annat än att tro att ytterligare 250 milj. kr. i ett slag skulle lösa alla problem.

Så några ord om den regionala utvecklingen. Jag har här i kammaren, i tidningar och från talarstolar i politiska sammanhang haft många debatter med centerpartiet om den regionala utvecklingen. Oftast när jag har avslutat dessa debatter har jag varit stärkt i min uppfattning att regeringspolitiken är rätt. Men jag skall gärna erkänna att det är litet tålmodsprövande att ständigt behöva be centerpartisterna hålla sig till sanningen då de beskriver den regionala utvecklingen. Jag upphör aldrig att förvånas över centerpartisternas sätt att handskas med fakta.

Vid den tidpunkt 1976 när centern tog hand om regionalpolitiken var skogslänsens befolkning i ökande. Ökningen avtog sedan år från år under den borgerliga perioden, och 1980–1981 förbyttes ökningen i en minskning. Det är då centern fick överlämna ansvaret för regionalpolitiken minskade befolkningen i skogslänet med 4 300 personer. Det är klart att den minskningen inte upphörde på valnatten bara därför att det blev regerings-skifte. Detta var ju den politik som centerpartiet hade fört med hjälp av de andra borgerliga partierna och som hade lagt grunden till en fortsatt negativ befolkningsutveckling och en fortsatt negativ utveckling ute i regionerna. Nu beskriver centern det här som en framgångsrik politik, och jag kan inte göra någonting åt det. Men då frågar jag mig: Vilka ambitioner har man, om man beskriver detta som en framgångsrik politik? Industrisysselsättningen i skogslänet minskade ju med 34 000 personer under dessa år. Är det den utvecklingen som centern vill ha tillbaka? Något sådant kommer en socialdemokratisk regering naturligtvis aldrig att ställa upp på. Arbetslösheten ökade år från år i skogslänet under denna period. Är det den utvecklingen centern vill ha tillbaka? Var *det* uttryck för en bättre regional balans, att folk ute i skogslänet gick arbetslösa och satt hemma i stugorna utan chans att flytta till ett nytt arbete? Man var helt enkelt arbetslös.

Vi vill fortsätta att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten i skogslänet. Detta är den enda väg som så småningom leder fram till regional balans. Fler människor i arbete i skogslän och stödområden betyder ju att fler människor stannar kvar. Ungdomen gifter sig, skaffar sig barn, folkmängden ökar och effekterna blir positiva på område efter område. Nu tror jag naturligtvis inte att centern verkligen vill ha tillbaka den utveckling som man hade under de år då man ledde regionalpolitiken. Jag måste erkänna att jag mellan skål och vägg inte har mött en enda centerpartist som vill någonting sådant, möjligen med undantag för Börje Hörnlund. Han måste ha missat utvecklingen under de borgerliga åren. Jag har stark sympati för att han i riksdagen i mina debatter med honom ständigt har talat om viljan. Men det där känner jag ju igen från tidigare. Jag är på det klara med att centerpartiet ville så oerhört mycket under de borgerliga åren, men man förmådde ju inte så mycket. Det är ju detta som är facit av de borgerliga åren. Viljan fanns kanske inom centerpartiet under dessa år, men man förmådde ju inte att göra någonting åt kriserna inom basindustrin, åt den negativa utvecklingen.

Jag har aldrig hävdat att regeringen har löst de regionalpolitiska problemen. Gång på gång har jag sagt, även i dag, att utvecklingen är allvarlig, att jag är oroad över vissa tendenser och att ytterligare insatser måste till. Men jag har försökt att göra debatten realistisk genom att säga att det krävs tålmod och uthållighet – främst uthållighet. Det är de långsiktiga åtgärderna

som skall resa de regioner som i dag har det svårt. Man lurar folk, om man påstår att det från ett år till ett annat går att åstadkomma regional balans. Så enkelt är det inte.

Nu tror jag, fru talman, att vi trots all retorik egentligen inte ligger så särskilt långt ifrån varandra. Här delar jag Elver Jonssons uppfattning: att vi i det regionalpolitiska arbetet kanske ligger ganska nära varandra. Det är genom att föra en ärlig och konstruktiv dialog om det fortsatta regionalpolitiska arbetet som vi bäst hjälper skogslänen och de människor som bor där.

Slutligen vill jag säga att jag har ett svar till Elver Jonsson om det regionalpolitiska rådet. Jag ber att få ta detta som första punkt i min nästa replik.

Anf. 110 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Tack industriministern för löftet att jag skall få en värdefull replik i nästa omgång, som är den sista. Jag är mycket förväntansfull.

Industriministern var besviken över att vi som tillhör andra partier inte har kommenterat företagens roll. Jag tror emellertid inte att vi skall stå här i kammaren och hötta med fingret. I stället bör riksdagen lägga fast riktlinjer och ramar. Sedan har alla att rätta sig efter detta. Skulle det inte stämma så får vi naturligtvis ändra förutsättningarna.

Jag vet inte på vilket sätt Thage Peterson tänker gå ut och ta företagen i örat. Hur skall industriministern kunna övertala andra företag att göra regionalpolitiska insatser, när regeringen har öst belopp i miljardklassen över två av de mest vinstrika företagen för att de skall etablera sig i storstadsregionerna? Hur skall man komma till rätta med andra företag och förmå dem att göra regionalpolitiska lokaliseringar och insatser i svaga regioner, när man släppt iväg så mycket pengar till orter och till företag där återhållsamheten borde ha varit betydligt större?

Industriministern har inte kommenterat det som jag sade om industriverkets rapport i mitt första inlägg i debatten. I denna rapport sägs att det är oroande att från den tidigare gynnsamma utvecklingen slår pendeln nu tillbaka, åt fel håll, mycket kraftigt. Industriverket säger sammanfattningsvis i sin studie: Över hela landet tappar s. k. industrikommuner sysselsättning och folk. I en kommentar till denna studie säger chefen för industriverkets regionala enhet: "Vår studie bekräftar och understryker allvaret i de siffror som pekar på en ny våg av utarmning av stora delar av landet. Får detta fortsätta blir framtiden ytterst besvärlig i glesbygden och på de mindre industriorterna." Det är mycket allvarliga ord från ett statligt verk som har ansvar för just regionalpolitiska frågor. Läget är alltså inte så ljust som vi kanske har hoppats på och industriministern här har försökt göra gällande.

Till sist bara kort om länsanslagen. Industriministern tror inte att det finns någon majoritet för höjda länsanslag. Jo, det finns en majoritet här i kammaren som säger: Stärk länsanslagen! Det löser självfallet inte alla problem, men det löser många *nära* problem. Det är ett billigt sätt att föra småskalig verksamhet ut till de svaga länen. Ta fasta på det och räkna upp länsanslagen! Det behövs.

Anf. 111 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Fru talman! Jag förstår att Thage Peterson är irriterad över mina DN-artiklar och mina inlägg, men se dem som ett led i att väcka regeringen och Thage Peterson till en bättre regionalpolitik. Det är det det är fråga om.

Sedan har industriministern sin sedvanliga regionalpolitiska historiebetskrivning. Det är den som är felaktig. 1976–1982 var det den värsta internationella lågkonjunkturen sedan 30-talet. Oljepriset fördubblades. Ni har haft en massa internationella fördelar och högkonjunktur. Under åren 1976–1982 ökade för första gången antalet jobb i skogslänen snabbare än i storstäderna. Det var första gången i historien. Så är det inte nu. Det är riktigt att antalet industrijobb minskade på grund av den internationella lågkonjunkturen, men minskningen var mindre i skogslänen än i övriga län. Det är bevis på att man vinnlade sig om att hävda regionalpolitiken.

Sedan detta med arbetslösheten. Ja, det har faktiskt varit mycket högre arbetslöshet under högkonjunktur med socialdemokratin än under lågkonjunktur med Fälldinregeringen. Det är inte med någon glädje jag konstaterar det. LO-tidningen konstaterade detsamma i våras, när man berättade om att det trots högkonjunkturen såg si och så ut. Den källan brukar väl Thage Peterson icke förneka.

I går behandlade riksdagen KU:s olika granskningar. Därvid noterade man att riksdagen mycket kraftfullt hade markerat att 100 milj. kr. skulle anslås till glesbygdspolitiken. Socialdemokraterna förlorade i kammaren. Då säger man att det borde vara angeläget för departement och minister att säkerställa riksdagens intentioner. Men det har regeringen inte gjort. Det är också ett betyg, men det kommer inte från mig utan från hela konstitutionsutskottet.

Sedan vill jag säga följande till Thage Peterson. Vi håller på att bygga upp ett oerhört sårbart samhälle, ur försvarspolitisk synpunkt sett. Således borde Thage Peterson få sina ministerkamrater med sig på en annan regionalpolitik, som innebär att alla ministrar hjälper till och att Thage Peterson inte urholkar anslagen utan ökar dessa. Då kan utvecklingen kanske vända.

Anf. 112 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Strax före frågestunden var mer än en tredjedel av regeringen på plats här. För ett ögonblick trodde man kanske att den nya helhetssynen på regionalpolitiken därmed kom till uttryck. Kanske tyckte regeringen att det var intressant att mera samfällt lyssna på vad som sägs här i kammaren om olika departements påverkan på den regionala utvecklingen. Nu är ordningen dock återställd. De närmast berörda inom utskottet sitter här, liksom industriministern och dennes medarbetare. Det är alltså återigen som det normalt brukar vara.

Som en sammanfattning av diskussionen hittills vill jag säga att alla talare uttrycker en oro över den regionala obalansen, över flyttningssiffrorna. Varje län i Sverige tappar ju befolkning till Storstockholmsregionen. Det är första gången på 20, ja, kanske 25 år som någonting sådant kan konstateras. Bakom den mer dramatiska sifferbilden finns en mycket kraftig koncentrationsprocess rent kvalitativt, som på lång sikt – om kanske ett årtionde – får förödande effekter på den regionala balansen.

Vi har hört industriministern konstatera att det troligen inte går att med sedvanligt regionalpolitiskt stöd motverka de krafter på andra områden som verkar mot en koncentration. På den punkten har de olika partierna fört fram olika idéer. När vi resonerade om och senare även lade fram vårt förslag till en kommission var tanken inte enbart att avge en gemensam borgerlig reservation. Som jag tidigare sagt hade det varit önskvärt att något öppnare och på en bred parlamentarisk bas konstruktivt diskutera förslag och idéer från olika partier.

Industriministern sade i slutet av sitt anförande att det var viktigt att ha en god tillväxtmiljö och goda betingelser för både företag och hushåll. Jag delar den uppfattningen. Jag är övertygad om att den politik som socialdemokraterna i dag bedriver på en hel del punkter måste ändras. Vidare är jag övertygad om att vi måste komma fram till en förändrad skattepolitik för både hushåll och företag. Jag tror att det skulle sätta påtagliga spår i just de regioner som i dag har det svårast. Genom förändringar av utbildnings- och jordbrukspolitiken skulle en hel del kunna åstadkommas.

Jag delar också den uppfattning som industriministern här förde till torgs, nämligen att man inte löser problemen genom bidrag av olika slag. Men jag vill nog samtidigt påstå att det kanske hade funnits skäl för departementen att överväga en något större satsning på länsanslagen samt åtgärder som innebär att man något mindre göder de företag inom bilindustrin som har en kassalikviditet i miljardklassen. Ärligt talat tror jag att man på det sättet hade kunnat åstadkomma mer när det gäller den regionala utvecklingen.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga att det är önskvärt att vi nu går från ord till handling. Det vore nämligen önskvärt att inom två år få se praktiska resultat när det gäller det samfälliga önskemålet om ett mera samlat synsätt. Det gäller ju att ta reda på vad åtgärder på detta område gör för nytta. Jag är övertygad om – och den uppfattningen har här framförts av företrädare för alla partier – att det är nödvändigt att se till hela fältet. Måhända är det behållningen av dagens debatt.

Anf. 113 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Fru talman! Mina farhågor har nu besannats. Socialdemokraterna gömmer sig bakom en polemik med centern som handlar om historia och struntar helt enkelt i vad som händer framöver – det är inte intressant. Två socialdemokratiska företrädare har icke svarat på ett par av huvudfrågorna, och jag betraktar det så att de inte vill och inte kan svara på dem. Det gäller hur regeringens hårdhanta åtstramning gentemot kommunerna kommer att inverka på regionalpolitiken och hur regeringen tänker sig styrningen av de privata företagen. Det är centrala frågor som inte bara vpk ställer, utan också fackföreningsrörelsen, kommunala och regionala företrädare av alla slag.

Vidare förgyller och skönmålar socialdemokraterna, bl. a. genom att säga att det sedan 1982 har gjorts satsningar på teknikspridning och växt upp teknikcentra. De glömmar återigen – jag betecknar det som en medveten politik – att politiken begränsas av storfinansens strategi. De glömmar helt att förändringarna av dagens teknik innebär en centralisering – det är den strukturomvandling som vi upplever i dag.

Det sätt på vilket den nya tekniken har organiserats har centraliserat

utvecklingen, och det vill inte Thage Peterson, industridepartementet och regeringen alls tala om och göra något ingrepp mot – det är det centrala. Sedan kan man alltid sprida litet teknik, för att åtminstone kalla det regionalpolitik.

Rågången är ganska tydlig. Socialdemokraterna, folkpartiet och moderaterna är i stort överens – det finns små skillnader – om att satsa litet för att förgylla regionalpolitiken. Thage Peterson beklagade att det inte fanns ett samlat borgerligt alternativ. Jag kan väl aldrig tro att han menade att det skulle komma från arbetarrörelsen och ha dess värderingar, utan det måste ha varit ett borgerligt alternativ som han välkomnade. Det är en ganska underlig tanke, sett från arbetarrörelsens sida. Centern hjälper naturligtvis ändå socialdemokraterna litet *grand*.

Thage Peterson har, ända sedan han blev lurad av Anders Wall i specialstålsuppgörelsen, sagt att Bruksinvest skall ta sitt ansvar, att varje företag skall ta sitt ansvar, framför allt i höstas och i vintras. Eftersom de inte har tagit sitt ansvar utan är tvungna att kallas till departementet betraktar jag det så att regeringen har misslyckats.

Anf. 114 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Börje Hörnlund skall inte överdriva sin position och sin förmåga. Han trodde att han retade upp mig i dessa debatter, men det gör han inte alls. Han gör inte något starkare intryck på mig med sin argumentation och sitt sätt att handskas med fakta – snarare tvärtom. Möjligen är det litet tröttsamt att ständigt lyssna till samma felaktiga beskrivning – det är som att höra en sliten gammal grammfonskiva, och jag rekommenderar Börje Hörnlund att förnya sig litet till nästa debatt.

Jag skall ta upp en enda punkt, som Börje Hörnlund kan läsa om i utskottsbetänkandet. Han förnekar att de regionalpolitiska anslagen skulle ha ökat. Vad är det för struntprat?

Om vi ser på budgetåret 1982/83, när centerpartiet gjorde sin sista budget för regionalpolitiken – jag hoppas att det skall dröja årtionden innan ni kommer tillbaka och gör en ny budget för regionalpolitiken – finner vi att de regionalpolitiska anslagen uppgick 674 milj. kr. I innevarande budget uppgår de till över 1,5 miljarder.

De regionalpolitiska anslagen har alltså mer än fördubblats, och det är väl ingen dålig budgetbehandling. Det är ett uttryck för att regeringen har prioriterat regionalpolitiken.

Jag har flera gånger i kammaren sagt att det till företagsekonomiskt vettiga projekt icke kommer att saknas regionalpolitiska pengar, utan det kommer att finnas pengar. Men jag menar att man inte skall satsa på dåliga projekt. Då är det bättre att till det företag i regionen som söker lokaliseringstöd säga att detta stöd bara blir en kortsiktig lösning som sedan skapar nya problem.

Jag har inte någon gång under mina fyra år som industriminister i något konkret lokaliseringsärende eller industriärende kritiserat min företrädare, för det är mänskligt att göra fel och hamna fel vid bedömningar. Men nog finns det åtskilliga projekt som man har fattat beslut om under dessa år som har gått snett därför att de var för publikfriande när man leddes till att besluta om dem.

I regionalpolitiken måste man se till att man granskar projekten mycket noga och ser vilka möjligheter de har att överleva och bli långsiktiga. Man måste se till att de skapar trygghet för dem som får arbete till följd av projekten och att de skapar trygghet för regionen. Det är därför inte rimligt att gå upp i talarstolen och säga att de regionalpolitiska anslagen har urholkats. Det måste finnas någon gräns för beskrivningen.

På en punkt vill jag kanske inte rätta Elver Jonsson – jag vill inte använda det uttrycket – men göra en kommentar till det han sade. Jag tycker nämligen att han har varit stillsam i denna debatt. Men när Elver Jonsson talade om miljardstöd till Volvo och Saab för etableringar i Uddevalla och Malmö, så var det väl ändå att ta i. Jag vill fråga: Varför skall vi ständigt angripa regeringen för att den har ställt upp på varvsarbetarnas sida, för Uddevalla och Malmö kommuner när det var nödvändigt att göra en kraftig neddragning av Kockumsvarvet och när det var nödvändigt att avveckla Uddevalla-varvet för att stoppa miljardrullningen till varven och för att få en nödvändig omstrukturering? Varför skall vi undervärdera detta?

Regeringens avsikt med dessa nödvändiga beslut var att göra insatser. För Uddevalla var det en engångsinsats under två år. Detta stöd upphör den 31 december. För Malmö var det inte ens fråga om en tidsbestämd insats. Det var en engångsinsats i ett projekt. Lokaliseringsstödet utgick till merkostnaderna för dessa etableringar för de berörda två svenska företagen – ingenting annat. Det går i dag inte att bedöma vad lokaliseringsfondsfrisläppet innebar i ekonomiskt värde för företagen. De som gjort sådana beräkningar är utomordentligt djärva. Det går inte att göra en sådan beräkning.

Detta skall inte jämföras med de insatser vi gör i Bergslagen, som säkerligen får pågå under åtskilliga år framöver. Vi talar i dag om det andra steget i Bergslagssatsningarna. Jag kan tänka mig att det blir även ett tredje och ett fjärde steg. Men i Bergslagen kommer vi inte att lyckas om inte det privata näringslivet ställer upp och tar ett ökat ansvar för företagsetableringar.

I stödområdet i Norrlands inland är det fråga om gigantiska regionalpolitiska satsningar varje år. Vi satsar där en bra bit över 1,5 miljarder varje år på regionalpolitiken. Det kommer att fortgå årtionden framöver innan vi kan säga att vi har fått en regional balans. Om vi då gör insatser i en och annan region söder över behöver man inte ta detta till intäkt för att kritisera allt annat.

Slutligen, fru talman: Elver Jonsson tog upp frågan om det regionalpolitiska rådets kompetens. Jag har aldrig i något av industridepartementets råd hindrat någon debatt eller diskussion. Jag tänker inte heller göra det i det nya regionalpolitiska rådet. Tvärtom vill jag ha en öppen diskussion, så att vi kan finna former i det regionalpolitiska rådet som innebär att vi verkligen kan förbättra och utveckla regionalpolitiken. Rådet har redan, eller kan ta på sig, en del av de uppgifter som kommissionen skulle ha ålagts med undantag av rena budgetfrågor. Men denna begränsning gäller för övrigt alla de andra råden. Jag vill, fru talman, inbjuda riksdagspartierna till en saklig och konstruktiv verksamhet i det regionalpolitiska rådet.

Fru talman! Jag skall i detta anförande i huvudsak uppehålla mig vid de medel som är avsedda att stimulera utvecklingen i Norrlandslänen. Det har sagts av flera talare, och det vill jag understryka, att det inte längre går att sätta likhetstecken mellan en bra regionalpolitik och mera pengar. Det har faktiskt t. o. m. industriministern uttryckt i sitt senaste anförande.

Vad som också har nämnts men som jag ändå vill lägga till grund för min framställning är helhetssynen och samarbetet mellan sektorerna både på central och regional nivå. Den ena handen måste veta vad den andra gör.

Vi har samhällssektorer som verkligen är beroende av varandras beslut – jord och skog, skatter, utbildning, arbetsmarknad och flera andra områden. Vi kan nog vara överens om att många beslut som under årens lopp har tagits inom dessa sektorer inte alltid har gagnat den regionala utvecklingen. De har snarare varit ett hinder för regional utveckling, och det är där vi behöver en översyn. Vi moderater har i en hel del olika motioner, inte bara de regionalpolitiska utan även i andra motioner, påpekat detta förhållande.

När det gäller den medelsarsenal man har till sitt förfogande är det nödvändigt att ha en flexibel syn. Den kommer att behöva förändras och att vara i ständig förändring därför att behoven växlar och ändras. Kunskap påverkar också frågan om vilka medel vi skall använda för en regional utveckling. Framför allt finns det en medvetenhet i Norrlandslänen som också påverkar dessa frågor. Den medvetenheten är något mycket positivt därför att det är en medvetenhet om de egna resurserna. Ett mycket gott samarbete mellan politiker och näringsliv är någonting som har vuxit fram under senare tid. Det är mycket positivt.

En fråga som är högaktuell nu och som ständigt förändras är jordbrukspolitik och Norrlandsstödet. Jag tror att nästan alla människor i Sverige har hört talas om det vid det här laget, vare sig de är intresserade av jordbrukspolitik eller inte. Det är ett stöd som nu har blivit stort och som behöver vara stort för att man skall kunna bibehålla ett jordbruk i Norrland. Det är mer ett regionalpolitiskt stöd än ett stöd till jordbruket. Det är inte ett stöd bara för att utjämna skillnader i produktionsförutsättningar, utan det är ett stöd som skulle behöva utformas i samband med regionalpolitiken. Vi har i denna kammare kommit överens om att Norrlandsjordbruket skall finnas kvar därför att det är helt nödvändigt för andra verksamheter.

Regionalpolitiska beslut skall syfta till att främja de välståndsskapande krafterna. Och vilka är de? Jo, det är företagen. Det är de företag som det har talats för litet om i denna kammare. De politiska beslut vi tar och de riktlinjer och ramar som dras upp är till för att främja dessa krafter.

Man kan säga att löntagarfonder är en bedrövelse för Norrland. Mer behöver jag inte säga om den saken, det har också sagts här tidigare.

Utbildning är ett grundläggande viktigt område. Trots allt saknas det inom vissa sektorer yrkeskunnig arbetskraft i stödlänen. Vi har också svårigheter med att få kvalificerad arbetskraft därför att det är så stora problem för medflyttande. Man kan inte leva på en lön längre, inte ens under en kortare tid.

Vi har i en reservation – vi har bara väckt enskilda moderata motioner – anført att förslaget om differentierad statsskatt och många andra liknande

förslag borde bli föremål för en översyn i syfte att underlätta anskaffandet av kvalificerad arbetskraft. Det måste slås fast att offentliga insatser inte i längden kan bära upp utveckling och sysselsättning, utan de kan endast jämna marken för företagen som skall skapa sysselsättning. Vi moderater har många gånger sagt – vi har skrivit det i reservationer och vi har talat om det här i kammaren – att generella lättnader för hela regioner är grunden. De skall kompensera de olikheter i förutsättningar som finns. Vad man vill åstadkomma är ju just samma förutsättningar.

Anledningen till att vi i *första hand* vill ha generella lättnader är att de är mycket enklare att administrera och inte snedvrider konkurrensen. Vidare är det faktiskt ganska svårt att peka ut vilka som skall få chansen att utvecklas. Men man kan inte bortse från selektivt stöd – vi har regioner som har så svåra problem att generella åtgärder och selektivt stöd behöver kombineras. Men vi vill renodla och förenkla de stödformerna.

I inre Norrland har man brist på riskkapital – pengarna letar sig så att säga inte till inre Norrland; man har inga industritraditioner, och det finns en massa andra orsaker. Därför vill vi förenkla stödformerna genom att ta bort lokaliseringsbidrag, lokaliseringslån och sysselsättningsstöd; offertstöd ingår också i det. Vi vill ersätta dessa stödformer med riskgarantilån.

Riskgarantilånen skall verka både på lokal och på central nivå. Vi har inget färdigt, detaljerat förslag till hur lånen skall fungera, men i stora drag skall de kompensera för den högre risk som finns vid lokalisering till stödområdet. Man skall kunna ha en maximal riskgaranti på t. ex. 50 %, 35 % och 20 % i områdena A, B och C.

Lånen skall kunna avskrivas eller återbetalningen uppskjutas, om det inte går bra för företaget – det är ju den risken man vill kompensera för. Det är inte meningen att regionalpolitiskt stöd eller bidrag skall gå till dåliga affärsprojekt, utan de skall kompensera för riskerna inom stödområdet.

När det gäller de företag som hade en så bra affärsidé att de, genom att de fick hjälp med den översta risken, kom i gång och gick så bra att de kunde betala tillbaka pengarna borde man kunna hitta något slags system som gjorde det möjligt att så att säga återanvända pengarna.

Vi anser att de här besluten skall fattas på länsnivå när det gäller belopp upp till 9 miljoner och för belopp därutöver på central nivå.

Länsanslaget har berörts litet grand tidigare. Trots den grundsyn som jag tidigare har talat om – att vi anser att generella lättnader skall vara grunden – tycker vi att länsanslaget är ett bra anslag. Därför har vi där föreslagit en höjning till 550 miljoner. Här ingår då projektstöd och glesbygdssöd. Här ingår också den typ av stöd som jag nyss nämnde, riskgarantilån. Vi har räknat med att ungefär 40 % skall kunna utgöras av detta. Men lånen skall fritt fördela pengarna inom länsramen – det behövs inga pekpinnar eller anvisningar om att de skall fördelas så eller så. Fördelen med länsanslaget är att det ger möjlighet till en flexibel användning av medlen. Det är viktigt särskilt för Norrlandslånen, där man är beroende av kombinationssysselsättningar – det är inte bara ett och två yrken man kombinerar ihop utan kanske ännu fler. Det är också viktigt att man har lokal kännedom.

Vi föreslår också en generell lättnad i form av nedsättning av socialavgifterna, dvs. arbetsgivaravgifter och egenavgifter. Erik Holmkvist kommer

närmare att redogöra för de sänkningar vi föreslår och även för den betydelse de har. Jag vill bara säga att vi menar att sänkningen måste stimulera alla branscher. Vi gör inga undantag för annat än offentlig verksamhet. På så vis kommer också jordbruket i åtnjutande av denna stimulans.

I reservation 19 har vi framlagt vår syn på hur landsbygden skall kunna utvecklas. Det finns väldigt mycket att säga om just detta, men jag tänker bara ta upp några punkter. Det framstår som alldeles klart att just landsbygden – och där har vi ju glesbygden – har stora problem. Jag vill bara nämna *en* orsak till detta: den offentliga sektorn har expanderat. Visst har detta gett arbetstillfällen, och visst har detta varit av särskild betydelse för Norrlandslänen. Expansionen har emellertid kostat mycket pengar, vilket har medfört höga skatter och höga avgifter för småföretag och jordbruk som har svårare att klara dessa ökade kostnader. Landsbygdsbefolkningen betalar höga skatter men kan inte utnyttja allt det som den offentliga sektorn har att bjuda på, så att säga. Vi har som exempel barnomsorgen med de stora subventionerna till denna, och vi har de mycket höga subventionerna till byggande och boende. Det är människorna i tätorterna som i första hand har utnyttjat allt detta. Man kan säga att den socialdemokratiska välfärdsmodellen i stora drag inte har passat landsbygden. Nu har den offentliga sektorn blivit så stor och så dyr att man nu måste börja krympa den. Bidrag till kommunerna har dragits in, kommunerna måste själva hålla sina kostnader nere, och institutioner och annan verksamhet måste t. o. m. läggas ned.

Till detta finns inget alternativ. Socialdemokraterna har ju inte velat se några som helst enskilda initiativ tidigare, så de finns inte. Nu kommer alltså svårigheten med att hålla alla verksamheter igång.

Vi vill ju att enskilda alternativ skall finnas där den offentliga sektorn i dag har ensamrätt. Skattesänkningar och avregleringar har berörts här tidigare.

Jag skulle vilja sammanfatta detta genom att säga att vi vill se över alla områden och undanröja hinder för utvecklingen av landsbygden.

Den del av landsbygden som oftast glöms bort är skärgården. Vi har faktiskt 270 mil kust i vårt land. Detta är en speciell del av landsbygden som behöver särskilda insatser för att förhindra avfolkningen av dessa områden. I reservation 56 har vi tillsammans med centern presenterat vår gemensamma syn på frågan och de krav som vi ställer på skärgårdspolitiken.

Fru talman! Härmed får jag yrka bifall till de moderata reservationerna.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

30 § Anmälades och bordlades

Proposition

1985/86:170 Räddningstjänstlag, m. m.

Meddelades att följande frågor framställdes

den 22 maj

1985/86:588 av Kjell Johansson (fp) till finansministern om beskattningen av kollektivavtalsanställdas traktamenten:

Om en kollektivanställd utför en förrättning utanför det s. k. hemortsområdet skall arbetsgivaren enligt vissa kollektivavtal utge traktamente. Enligt "verkstadsavtalet" m. fl. avtal utgår sålunda traktamente vid arbete utanför det s. k. *hemortsområdet*, som begränsas av en cirkellinje med fyra kilometers radie.

Riksskatteverket betraktar dessa traktamenten antingen som lön eller kostnaderersättning. Om den anställdes förrättning ägt rum på verksamhetsorten är den avtalsenliga traktamentsersättningen lön enligt RSV och skall beskattas och även ingå i underlaget för beräkning av sociala avgifter.

RSV:s definition av *verksamhetsort/tätort* saknar konsekvens och överensstämmer inte alls med de träffade avtalen. En verkstad i t. ex. Södertälje som utför arbete i Sigtuna, dvs. på ett avstånd av över sju mil, anses utföra detta arbete i samma tätort. Utbetalda traktamenten skall enligt RSV:s anvisningar betraktas som lön på vilken skatt skall erläggas och sociala avgifter betalas av företaget.

I andra fall kan traktamentsersättning för arbeten utförda precis utanför fyrakilometersgränsen vara skattefri enligt RSV:s anvisningar.

Till saken hör att motsvarande traktamenten för en verkstadsarbetare anställd i statlig eller kommunal tjänst alltid är skattefria. De behöver varken deklarerars eller upptas i inkomstuppgift av arbetsgivaren.

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att undanröja dessa olikförmigheter i beskattningen?

1985/86:589 av Viola Claesson (vpk) till statsrådet Birgitta Dahl om beredskapen inom området kring Ringhals kärnkraftverk:

Ringhals är landets mest nedslitna kärnkraftverk. Tjernobylikatastrofen har aktualiserat riskerna med reaktorernas skador, materialfel samt bristen på insikt hos de ansvariga för beredskapen inom och utom den s. k. riskzonen. Radio Sjuhärads intervjuer med ansvariga tjänstemän och förtroendevalda i Marks kommun har avslöjat att evakueringsplanen har fallit i glömska. Ingen av de intervjuade har trott att den någonsin skulle komma till användning.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga miljöministern:

Vad ämnar regeringen göra för att förebygga allvarliga skador på människor, djur och natur efter en eventuell härdsvälta vid Ringhals och hur skall de ansvariga för beredskapen och övrig befolkning förberedas på ett bättre sätt än hittills?

1985/86:590 av *Bertil Måbrink* (vpk) till statsrådet *Birgitta Dahl* om åtgärder med anledning av det radioaktiva nedfallet i Gävleområdet:

Prot. 1985/86:148
22 maj 1986

Mycket tyder på att SSI inte kunnat förutse de allvarliga följder som de radioaktiva långlivade isotoperna innebär för stora delar av vårt land.

Meddelande om frågor

På SSI är man rådvill inför de motåtgärder som krävs för att skydda människor, djur och natur. Befolkningen i Gävleområdet har rätt att kräva resoluta åtgärder och information.

Vad ämnar regeringen göra för att förebygga ytterligare skadeverkningar och bistå befolkningen med hjälp och information?

32 § Kammaren åtskildes kl. 17.58.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Gunborg Apelgren